

KEMAL SUNAL FİMLERİNDE
ANNE VE BABA TEMSİLİ
Yüksek Lisans Yeterlik Tezi
Filiz YILMAZ EKİZ
Eskişehir 2019

KEMAL SUNAL FİLMLERİNDE ANNE VE BABA TEMSİLİ

Filiz YILMAZ EKİZ

YÜKSEK LİSANS YETERLİK TEZİ

İletişim Tasarımı ve Yönetimi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Erhan EROĞLU

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mayıs2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Filiz YILMAZ EKİZ'in "Kemal Sunal Filmlerinde Anne Baba Temsili" başlıklı tezi **11 Haziran 2019** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan **İletişim Tasarımı ve Yönetimi** Anabilim Dalında, **yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr.Erhan EROĞLU

Üye : Prof.Dr.A.Haluk YÜKSEL

Üye : Prof.Dr.Aytekin CAN

Prof.Dr.Hasan TUTAR
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

KEMAL SUNAL FİLMLERİNDE ANNE VE BABA TEMSİLİ

Filiz YILMAZ EKİZ

İletişim Tasarımı ve Yönetimi Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mayıs, 2019

Danışman: Prof. Dr. Erhan EROĞLU

Toplumsal düzen içinde kadın ve erkek, toplumsal düzen belirleyicileri tarafından oluşturulmuş bir takım roller üstlenmektedir. Toplumsal yaşamda bir kadının statüsü erkeğin bağlamında şekillenmektedir. Egemenliğini cinsiyet rolleri üzerinden kuran ataerkil ideoloji erkeğin ve kadının konumunu, tutumunu, görevini ve sahip olması gereken eril ya da dişil özelliklerini belirlemektedir. Egemen güçlerce toplumun inşasında kullanılan kitle iletişim araçlarından sinema ile cinsiyet rolleri topluma gösterilmektedir. Kemal Sunal'ın çocuk sahibi olarak oynadığı filmlerinde betimsel analiz yapılmış ve bu sinema filmlerinde sunulan cinsiyet rollerinin liberal, radikal ve Marksist Feminizm düşünce akımları açısından değerlendirmesi ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet Roller, Anne ve Baba Temsili, Kemal Sunal Filmleri, Ataerkil İdeoloji, Feminizm.

ABSTRACT

MOTHER AND FATHER REPRESENTATION IN KEMAL SUNAL’S MOVIES

Filiz YILMAZ EKİZ

Department of Communication Design and Management Programme

Anadolu University, Graduate of Social Sciences, May, 2019

Supervisor: Prof. Dr. Erhan EROĞLU

In social order, men and women assume a number of roles created by the determinants of social order. The status of a woman in social life is shaped in the context of man. The patriarchal ideology that establishes sovereignty through gender roles determines the position, attitude, duty and the masculine or feminine characteristics of men and women. Cinema and gender roles are shown to the society from the mass media used in the construction of the society by the dominant powers. Descriptive analysis was performed in the films of Kemal Sunal as children and the evaluation of the gender roles presented in these films by the liberal, radical and Marxist Feminism in terms of the thought currents.

Keywords: Social Gender Roles, Mother and Father Representation, Kemal Sunal’s Films, Patriarchal ideology, Feminism.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, Kemal Sunal'ın anne ve/veya baba rolünde oynadığı on yedi sinema filminde aktarılan cinsiyet rollerinin neler olduğunun Marksist, radikal ve liberal feminizm açısından ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan, kendisine ne zaman danışsam bana kıymetli zamanını ayırıp sabırla ve büyük bir ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden gelenden fazlasını sunan, her sorun yaşadığımda yanına çekinmeden gidebildiğim, güler yüzünü ve samimiyetini benden esirgemeyen, gelecekteki mesleki hayatımda da bana verdiği değerli bilgilerden faydalanacağımı düşündüğüm kıymetli hocam Prof. Dr. Erhan Eroğlu'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen her zaman yanımda olan ailemin tüm üyelerine, arkadaşım Semra Doğan'a, özellikle annem Yeter Ayyıldız, ablam Zeynep Yılmaz'a ve her zaman yanımda olan sevgi ve saygısıyla beni yücelten annem Nurten Ekiz ile hayat arkadaşım Hamza Ekiz'e çok teşekkür ediyorum.

11/06/2019

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Filiz YILMAZ EKİZ

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

Başlık Sayfası	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
1. BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Varsayımları	4
1.5. Araştırmanın Yöntemi	4
1.6. Araştırmanın Örneklemi.....	6
1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1.8. Veri Toplama Araçları	7
2. İKİNCİ BÖLÜM	8
2.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramı.....	8
2.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerini	10
2.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Sinemaya Yansıması	11
2.4. Sinema ve Kemal Sunal.....	11
2.5. Feminist Teori	12
2.5.1. Liberal Feminizm	14
2.5.2. Radikal Feminizm	15
2.5.3. Marksist Feminizm	16

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	16
3.1. Bulgular	16
3.1.1. Kapıcılar Kralı Filmi	17
3.1.1.1. Kapıcılar Kralı Filminin Cinsiyet Rollerine Göre	
Değerlendirilmesi ve Analizi	18
3.1.2. Kibar Feyzo Filmi	20
3.1.2.1. Kibar Feyzo Filminin Cinsiyet Rollerine Göre	
Değerlendirilmesi ve Analizi	23
3.1.3. Kılıbık Filmi.....	25
3.1.3.1. Kılıbık Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve	
Analizi	25
3.1.4. Atla Gel Şaban Filmi.....	27
3.1.4.1. Atla Gel Şaban Filminin Cinsiyet Rollerine Göre	
Değerlendirilmesi ve Analizi	31
3.1.5. Şendul Şaban Filmi	32
3.1.5.1. Şendul Şaban Filminin Cinsiyet Rollerine Göre	
Değerlendirilmesi ve Analizi	33
3.1.6. Gurbetçi Şaban Filmi.....	34
3.1.6.1. Gurbetçi Şaban Filminin Cinsiyet Rollerine Göre	
Değerlendirilmesi ve Analizi	38
3.1.7. Garip Filmi	40
3.1.7.1. Garip Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve	
Analizi	44
3.1.8. Davacı Filmi.....	45
3.1.8.1. Davacı Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve	
Analizi	47
3.1.9. Kiracı Filmi.....	49

3.1.9.1. Kiracı Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi	54
3.1.10. Öğretmen Filmi	55
3.1.10.1. Öğretmen Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi	63
3.1.11. Düttürü Dünya Filmi	64
3.1.11.1. Düttürü Dünya Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi	67
3.1.12. Talih Kuşu Filmi	68
3.1.12.1. Talih Kuşu Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi	76
3.1.13. Koltuk Belası Filmi	77
3.1.13.1. Koltuk Belası Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi	86
3.1.14. Boynu Bükük Küheylan Filmi	87
3.1.14.1. Boynu Bükük Küheylan Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi	92
3.1.15. Abuk Sabuk Bir Film Filmi.....	95
3.1.15.1. Abuk Sabuk Bir Film Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi	101
3.1.16. Varyemez Filmi	102
3.1.16.1. Varyemez Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi	111
3.1.17. Propaganda Filmi.....	112
3.1.17.1. Propaganda Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi	122
4. SONUÇ	123
KAYNAKÇA	125

ÖZGEÇMİŞ

1. BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Giriş

Tarihsel süreçte erkeğin ve kadının toplum içinde var olduğu konum toplumsal beklentilere göre belirlenmektedir. Geçmişten günümüze kültürel bağlamda toplum içinde bireyler arasında oluşturulan ön yargılar kadın ve/veya erkek için toplumsal cinsiyet rolleri (stereotipleri) oluşturmaktadır. Stereotip, kişilerin bireysel özelliklerini göz ardı eden ve hepsine ortak özellikler yükleyen, bir grubun tüm üyelerinin paylaştığı düşünülen olumlu veya olumsuz özellikler olarak tanımlanabilmektedir (Yücel, 2011). Bireylere atfedilen bu özellikler kitle iletişim araçları ile toplumun geneline yayılmaktadır. Özellikle popüler sinema filmlerinde sunulan eril ve dişil temsilleri, egemen ideolojinin yaratmak istediği güç ve statü düzeni doğrultusunda şekillenmektedir. Baudrillard'a göre günümüzde kadınlar ve erkekler kendilerini, bu eril ve dişil kalıpların içinde gösteriyor. Aslında bu kalıplar betimleyici değil, tüketimi düzenleyicidir (İmançer, 2006:47).

Ataerkil toplum düzeni içinde politik ve ekonomik gücün kendini üretmesi cinsiyet ayrışmasına dayanmaktadır. Bireyin içinde bulunduğu sosyal çevre tarafından yaratılan değerler, anlamlar cinsiyet rollerinin oluşmasında etkilidir, bu durum kadının ve erkeğin tutum ve davranışlarının birbirlerinden farklılık göstermesine sebep olmaktadır. Ataerkil ideolojinin hâkim olduğu yapı içinde geleneksel değerler doğrultusunda kadının toplum içindeki yerinde, rol ve statüsünde kısmen değişiklik görülmüştür ancak bu durum toplumun geneli için söylenemez, özellikle kırsal ve kentli ayrımı kadına biçilen roller açısından farklılık göstermektedir. Toplumsal yapı içinde cinsiyet ayrımlarının farkında olmak, içselleştirilen rollerin ne olduğu ve sinemada cinsiyet temsillerinin nasıl sunulduğu ortaya konulmalıdır.

1960'lı yıllardan sonra sinemada ortaya çıkan politik kuramsal kaygılar taşıyan Feminist düşünce akımı, toplumdaki eşitsizliklerin ve özellikle kadına yönelik toplumsal cinsiyetçi ayrımların, baskıların kaynağı olarak gördükleri ataerkil yapıların ve bunların inşa edilme yollarının çözümlenmesini ve deşifre edilmesine öncülük eder (Özden, 2004:193). Feminist film eleştirisi, ağırlıklı olarak göstergebilimsel ve psikanalistik yaklaşımlardan etkilenecek gelişmesini sürdürmüştür. Feminist film eleştirisi, filmsel imgelerin ortaya konulmasında sadece ideolojik, sembolik ve

psikanalisttik açıdan değerdendirme yapmadan ataerkil yapı içinde tüm bu düşünceleri harmanlayarak film analizi yapmakta etkilidir.

Ataerkil ideoloji, egemenliğini toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden meşru kılmaktadır. Kadının konumu, erkeğin toplumsal yapı içinde görevleri, tutum ve davranışlarının yani dişil ve eril özelliklerin ne olması gerektiği kültürel değerdere yön veren egemen güçlerce belirlenmektedir. Kadının ataerkil ideoloji tarafından yaratılan ikincil konumunun farkında olması, erkeğe yüklenen özellikler ve geleneksel kültür değerdeleri ile anlamlandırılan rollerin kod açımının yapılması önemli bir girişimdir.

Yedi sanat dalı içinde yer alan sinemada toplumun dönüşümü ve toplum içinde cinsiyet kavramı, kadın ile erkeğin nerede, nasıl davranacağı, hangi kimliklerin erkeğe ve/veya kadına ait olduğu da egemen güçlerin kontrolü altındadır. Sinema filmlerinde egemen toplumsal anlayışın somutlaştırdığı film karakterlerine toplumsal açıdan yüklenen roller, bu rollerin temsil biçimi ve toplumsal cinsiyet açısından oluşturulan rollerin inşa ediliş şeklini ortaya çıkartmak bu bakımdan önemlidir.

Ataerkil toplumun rol tanımlamalarına uygun olarak geleneksel erkek kişiliği sinemada mantıklı ve yaratıcı rollerle, kadın kişiliği ise duygusal rollerle ifade edilir (İmançer, 2006:49). İçselleştirilen toplumsal roller ile toplumsal gerçeklik inşa edilmektedir, erkek ve kadın olarak temsil ettiğimiz rollerin nasıl meşrulaştırıldığının farkında olmak toplumsal bağlamda önemlidir. Bu çalışmanın amacı, Kemal Sunal'ın çocuk sahibi olarak oynadığı filmlerinde baba ve anne karakterlerini Feminist Kuram çerçevesinde incelemektir. Medya içerikleriyle sunulan toplumsal cinsiyet rollerinin ne olduğunu, sinemada eril ve dişil temsillerin nasıl sunulduğunu, cinsiyet kodları ile kadın ve erkek stereotiplerinin ne olduğunu bu araştırma ile tanımlamak amaçlanmıştır. Bu çalışmada Kemal Sunal'ın çocuk sahibi olarak oynadığı on yedi filmi aşağıda belirtilen temel sorular çerçevesinde çözümlenecektir.

- Toplumsal cinsiyet kavramı nedir?
- Feminist kuram nedir ve bu kuram çerçevesinde cinsiyet rolleri nelerdir?
- Ataerkil ideolojinin kadın ve erkeğe bakışı nedir?
- Ataerkil ideolojinin filmde sunduğu geleneksel değerdeler nelerdir?
- Filmler bağlamında anne ve baba stereotipleri nelerdir?

- Filmlerde anne ve babanın mekânsal konumlandırması nasıldır?
- Filmde ekonomik ihtiyaçlar aile içinde kim tarafından karşılanmaktadır?
- Filmlerde aile bireylerinin otorite sıralaması ne şekilde yansıtılmaktadır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Toplumsal yapı içinde her birey önemlidir. Toplumun şekillenmesinde herkes üzerine düşen görevleri yerine getirmekte ve toplumsal yapı inşa edilebilmektedir. Bireylerin belirli düzen içinde hareket etmelerinin egemen ideolojiler sağlamaktadır. Toplumsal düzenin inşasında bireylere nasıl ve ne şekilde bireyler olmaları gerektiği kitle iletişim araçları ile sağlanabilmektedir. Bu kitle iletişim araçlarından birisi sinemadır. Sinema gelişen teknoloji ile her yerde elimizin altında bulunmakta ve egemen ideolojinin oluşturmak istediği toplumsal yapı içindeki cinsiyet rolleri her an izleyici tarafından filmlerde izlenir hale gelmiştir.

Sinema aracılığıyla gösterilen cinsiyet rolleri içinde aile yaşamındaki roller önemlidir. Egemen ideoloji anneye ve babaya cinsiyet rollerini kitle iletişim araçlarından sinema ile aktarabilmektedir. Aile bireylerinden anne ve baba, kız ve erkek çocuklarına toplumsal yapının düzeninde nasıl hareket etmeleri gerektiğinin eğitimini veren bireylerdir. Bu çalışma sinema filmlerinde aktarılan anne ve babanın cinsiyet rollerinin neler olduğunu ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu ana amaç çerçevesinde aşağıda sıralanan düşünceler sınanacaktır:

1. Ekonomik ve sosyal olarak anne ve babanın toplumsal rollerinde farklılık ortaya çıkmaktadır.
2. Baba, kimlik ve statü açısından anneden üste yer almaktadır.
3. Anne ve baba, erkek çocuklarını kız çocuğundan önde tutmaktadır.
4. Anne ve baba, kendi tutum ve davranışlarını çocuklarına aktarmaktadır.
5. Anne, ev dışında çalışsa da mekânı ev olarak görülmektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Toplumsal yapı içinde bireylerin konumları farklılık göstermektedir. Bireyler toplum içindeki konumlarının değişimini düşünsel olarak başkalarıyla özdeşim kurarak gerçekleştirebilmektedir. Sinema bireye özdeşim kurmasında yardımcı olan görseller

sunabilmekte ve bireye yaşamak istediği hayatı, olmak istediği konumu ve bunlara nasıl ulaşabileceğinin hayalini kurdurabilmektedir. Toplumsal yapı şekillenirken birey sinema aracılığıyla üstlenmesi gereken rolleri görebilmektedir.

Sinema filmleri ile birey toplumsal yapı içinde hangi role göre davranacağı, konumunun üstünde olmak istediğinde; erkek ise hangi erkek rolünü, kadın ise hangi kadın rolünü üstleneceğinin sunumu egemen ideolojinin isteği doğrultusunda gösterilmektedir. Araştırmada egemen ideolojinin sinema filmleri üzerinden kadın ve erkeğe yüklediği rollerin anlaşılması ve bireyin kendisini bu roller konusunda sorgulamasını sağlayabileceği bağlamında önem taşımaktadır. Ortaya konulan sonuçlar bireyin gerçekte olmak istediği kişi mi yoksa sinema aracılığıyla yaratılmak istenen cinsiyet rolünü mü yerine getirdiğinin ayrımını yapabilecektir. Filmlerde kadın ve erkeğin, anne ve baba olarak yansıtılan rollerinin değerlendirilmesi ile egemen ideolojinin yaratmaya çalıştığı cinsiyet rollerinin anlaşılmasının sağlanması açısından çalışmamız önem taşımaktadır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

1. Toplumsal cinsiyet rollerini, anne ve baba çocuklarına aktarır.
2. Ev işlerinden ve çocukların bakımından, anne sorumludur.
3. Babadan, ailenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılanması beklenir.
4. Kadının (annenin) kimliği, erkeğin (babanın) kimliğinin gerisinde kalır.
5. Kadın (anne), genellikle ev içinde konumlandırılır.

1.5. Araştırmanın Yöntemi

Sinema kaynağını toplumdan almaktadır. Toplumsal yapı içinde yer alan her türlü değer yargısı ve kültürel kodlar sinemanın yararlandığı toplumsal olgulardır. Sinema toplumsal pratikleri yansıtan bir araçtır. Film içinde toplumsal cinsiyet sunumlarının veriliyor olması, bu rollerin toplumdaki yerlerinin pekiştiriliyor olması ile birebir ilişkilidir. Sinemada, toplumsal cinsiyet, sosyal kimlik ve ataerkil toplumla ilgili tanımlamalar yapılmakta, bu tanımlamalar toplumsal değişme ve gelişmelerle yeniden düzenlenmektedir (Ataman, 2002).

Toplumsal cinsiyet kavramı insan doğduğu andan itibaren başlamaktadır. Biyolojik olarak cinsiyet, kadın ve erkek olarak sınıflanmaktadır. Kadınlar ve erkeklere atfedilen roller toplumun değerlerine göre şekillenmektedir. Ataman'a göre (2002),

erken yaşlarda bireyler kadın ya da erkek karakteristiklerini toplumsallaşmanın, sosyalleşmenin bir gereği olarak göstermeye başlamakta ve toplumsal cinsiyeti rollerini oluşturmaktadırlar. Kadın ve erkek tarafından roller ezberlenmiş, beklentiler bilinerek davranışlar sağlanmaktadır.

Nitel çalışmamız, Feminist Kuram çerçevesinde Kemal Sunal'ın çocuk sahibi olduğu filmlerinde anne ve baba temsilini kapsamaktadır. Feminist teori, kadınların filmlerdeki edilgenliğine ve kadınların erkek egemen bakışın bir nesnesi oluşuna karşı çıkmakta, kadın rollerinin tektipleşmişliğini ortaya koymaktadır. Toplanan veriler ile bir feminist film teorisi kurulmuştur. Teoriler, çözümleme yöntemleri olarak verimli bir şekilde kullanılmıştır (Arslantepe, 2010).

Feminist teorinin çelişkili farklı okulları ve akımları söz konusudur. Bunlar liberal, radikal, Marksist feminizm alt başlıklarında Feminist eleştiri içinde toplanabilmektedir, diğer bir deyişle Feminist eleştiri çok genel bir başlık olarak bütün bu eleştiri geleneklerini içermektedir (Donovan, 2016). Marksizm tek başına bir ekonomik üretim tarzı kuramı olarak kadınların yalnızca ekonomik sömürsünü açıklayabilmektedir. Kadın bedenine ve cinselliğine odaklanan radikal feministler, sınıfsal, ırksal, etnik vb. diğer farklılıklar göze alınmaksızın kadınların sadece cinsiyetlerinin kadın olmalarından ötürü erkek baskısına maruz kaldıklarını savunmaktadır (Erdoğan, 2014). Liberal feministler toplumsal alanda kadın ve erkeğin eşit siyasi hakları olması gerektiğini, kadınlara eşit ekonomik olanaklar ile eğitim verilmesi gerekliliğini savunmaktadır (Karkıner, (2013).

Çalışmada toplumsal cinsiyet kavramlarını ortaya koymak açısından içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, kitle iletişim araçları ve iletişimle ilgilenen bilim adamları tarafından kullanılan en yaygın araştırma yöntemidir (Arberkli, 2011:139). Nitel veri analizinde gerçekleşen olayların öyküsel örnekleri sistematik olarak incelenmektedir (Decoster ve Lichtenstein, 2012:384). İçerik analizinde konu, biçim, bakış açısı şeklinde bir takım kategoriler oluşturulmaktadır. Araştırmanın amacı doğrultusunda içerikler konulara göre sınıflandırılmıştır. İçerik analizi yöntemi kadının sunumuyla ilgili çalışmalarda da kullanılmıştır. Çalışmalar sonucunda Tuchmann'ın kadının medyada sunumuyla ilgili beş ölçekli modeline göre varsayımlar oluşturulmuştur. Modelde kadının sunumları şöyledir; seks objesi sunumu, geleneksel

rol sunumu (evinin kadını dışarıda kendisine yakışan işlerle meşgul olan), konumunun erkeklerle eşit sunumu, bir birey olarak sunumu (Arberkli, 2011:140).

Sinema filmlerinde göstergeleri ortaya çıkarmak amacıyla betimsel analiz yöntemine ihtiyaç vardır. Betimsel analiz yaklaşımına göre, elde edilen veriler özetlenir ve yorumlanır. Bu tür analizde amaç, bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış olarak okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri araştırılır ve sonuçlara ulaşılır (Karataş, 2015). Seçilen sinema filmlerinde toplumsal cinsiyet rollerinin aile içinde sunumuna dair göstergeler anne ve baba karakteri temelinde betimleyici yöntem ile incelenmiştir. Bu amaçla aile içi toplumsal cinsiyet rollerinin verileri toplanmış ve feminist teorinin düşünce sistemlerinden liberal, radikal, Marksist feminizm çerçevesinde yorumlanmıştır.

1.6. Araştırmanın Örneklemi

Sinema filmlerinde toplumsal cinsiyet rollerinin sunumunu anne ve baba karakteri üzerinden incelemesini yapabilmek için bir çalışma evreni oluşturulmuştur. Evren olarak Kemal Sunal filmleri seçilmiştir. Bu evren içerisinde Kemal Sunal'ın çocuk sahibi olduğu on yedi adet film örneklem olarak seçilmiştir.

Örneklem olarak seçilen filmler; Kapıcılar Kralı, Kibar Feyzo, Kılıbık, Atla Gel Şaban, Şendul Şaban, Gurbetçi Şaban, Garip, Davacı, Kiracı, Öğretmen, Düttürü Dünya, Talih Kuşu, Koltuk Belası, Boynu Bükük Küheylan, Abuk Sabuk Bir Film, Varyemez, ve Propaganda olarak belirlenmiştir.

1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Kitle iletişim araçlarından sinemanın izleyiciye sunduğu film sayısı oldukça fazladır. İzlenme oranları değişiklik gösteren sinema filmleri genel olarak çok fazla birey tarafından izlenmektedir. Sinema filmleri sadece sinema salonlarında değil ilerleyen teknolojik gelişmeler sayesinde televizyonu da aşarak her yere taşıyabileceğimiz iletişim araçlarımız olan telefon, tablet, bilgisayar ve benzeri araçlar ile izlenebilmektedir. İzleyici tarafından beğenilen filmler televizyonda yayınlandıklarında tekrar tekrar izlenmekte ya da izleyici web ortamlarında istediği zaman izleyebilmektedir.

Özellikle toplumsal bağlamda bakıldığında yerel sinema filmleri, yer alan toplumsal yapının dinamiklerini içinde barındırmaktadır. Yerli sinema filmleri yaşanan

toplumsal yapıyı yansıtarak topluma karşı bir ayna görevi gösterebilmektedir. Sinema filmlerinden komedi türü diğer sinema türleri gibi önemli bir yere sahiptir. Kemal Sunal Türkiye’de komedi türünde çok fazla sinema filminde oynayan Türk sinema aktörüdür. Kemal Sunal’ın oynadığı filmlerin geneline bakılarak çocuk sahibi olarak rol aldığı on yedi adet film vardır ve bu filmlerin tamamı inceleme kapsamına alınmıştır.

1.8. Veri Toplama Araçları

Örneklemeimiz olan filmlere DVD, CD ve internet üzerinden ulaşılmıştır. DVD ve CD olarak ulaşılan filmleri ortam yürütücü ile izleme gerçekleştirilirken diğerlerinin izleme aşaması da internet üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Toplumsal cinsiyet rollerinin aile içinde sunumuna dair belirlenen ve betimsel yöntemle filmlerde aranacak unsurlar bazı başlıklar altında toplanmıştır. Bu başlıklar aşağıda verilmiştir.

- a) Aile içinde annenin rolleri
- b) Aile içinde babanın rolleri
- c) Ailenin ekonomik ihtiyaçlarını sağlayan ebeveyn (mesleği)
- d) Ailedeki otorite figürü
- e) Annenin, babanın ve çocukların kimlikleri (isim olarak varlıkları)
- f) Anne ve babanın mekânsal konumu
- g) Anne ve babanın çocuklarıyla iletişimi

Bu başlıklar araştırmacı tarafından belirlenmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinin filmler üzerinden sunumunun bu başlıklar altında yansıtılabileceği düşünülmüştür. Yukarıda belirtilen başlıklar, aşağıda araştırmacı tarafından belirtilen sorularla incelenmiştir.

1. Ailede otorite kime aittir?
2. Evde maddi kazancı kim sağlıyor?
3. Çocuk bakımını kim üstleniyor?
4. Anne ve/veya baba nerede çalışıyor?
5. Aile bireylerinin isimleri nedir, aile üyeleri birbirine nasıl hitap etmektedir?

6. Babanın ve anneninçocuklara verdikleri önem derecesi nasıldır?

7. Anne ile babanın birbirleri ve diğer aile bireylerinden maddi, manevi beklentileri nedir?

2. İKİNCİ BÖLÜM

2.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramı

İnsanlar biyolojik farklılıklar ile dünyaya gelmektedir, cinsiyet (sex) insan bedenindeki farklı anatomik yapıyı açıklayan bir kavramdır. Anatomik farklılıklar erkek ve kadın olarak ayrılmış bunun sonucunda adlandırılmıştır (Dökmen, 2014:19-20). Toplumsal cinsiyet kavramı insanın doğup büyüdüğü toplumun sosyal ve kültürel özelliklerine atıfta bulunmaktadır, toplumsal olarak cinsiyet kavramı içinde bulunan ortamın özellikleriyle belirlenmektedir (Giddens,2000:97). Kadın ve erkek arasındaki toplumsal, kültürel, ekonomik, politik ve davranışsal tüm farklılıkları içeren toplumsal cinsiyet; toplumun kültür ideolojisini yansıtmaktadır (Akıncı Yüksel, 2016:21-22).

Genel anlamda, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları arasında tam bir ayırmadan söz edilemez; çünkü kültürel açıklamalarımızda toplumsal cinsiyet kavramını kullanılmakta iken fiziksel özellikleri söylediğimizde cinsiyet kavramına karşılık gelecek kavramları açıklamaktayız (Lips, 2001. Aktaran: Dökmen, Z. Y.). Kaypakoğlu'nun dediği gibi;“Cinsiyet (sex), fizyolojik bir farklılık ise toplumsal cinsiyet (gender) kültürel bir farklılıktır.” Biyolojik farklılıklar fiziksel cinselliği ortaya koymakta, toplumsal cinsiyet ise sosyal ve kültürel farklılıkları göstermektedir (Kaypakoğlu, 2004). Biyolojik farklılıklar cinsiyetimizi ortaya koymaktadır, toplumsal cinsiyet toplumun tüm pratiklerini içine alarak bir bağ oluşturur ve örgütlenmiş bir pratik halini almaktadır (Connell, 1998:190).

Erkeği ve kadını birbirinden ayıran özellikler, önemli ölçüde fizyolojik olarak görünürde olan organlara bağlı değerlendirilmektedir. Bir erkeğin ve kadının cinsel organının farklılığı dışında fizyolojik olarak farklı oldukları organları bulunmamaktadır sadece organların işlevlerinde farklılık söz konusudur. Buna örnek olarak beyin işlevleri verilebilir. Yapılan araştırmalar kadın ve erkeğin beyin işlevlerinin çok benzer yanlarının olmasının yanı sıra bir takım farklılığını da ortaya koymuştur. Araştırma erkek beynindeki sinir bağlantılarının, beynin aynı lobundaki ön ve arka tarafları arasında kurulduğunu ortaya koymuştur. Kadın beyninde ise, sinir bağlantılarının sağ ve

sol loblar arasında, bir taraftan diğer tarafa doğru dizildiğini göstermektedir. Kadın ve erkeğin beyindeki sinirlerin bağlarındaki bu fiziksel farklar, erkeklerde yüzde çıkan tüyler, kadınlar da ise göğüslerin büyümesi olarak görülen ikincil sayılan cinsiyet özelliklerinin olduğu ergenlik döneminde ortaya çıktığı belirtilmektedir.¹ Bu farklılıklar kadın ve erkeği toplumsal cinsiyet rollerinin oluşturulmasında bilinçli bir şekilde anlamlandırılmış olsaydı kadın ve erkeğin ayrıştırılmadan, roller biçilmeden toplum içinde statülerini belirleme ve konumlarını belirlemede bir eşitlik sağlama imkânı sağlayabilecektir düşüncesini yaratmaktadır. Cinsiyet kimliğinin oluşmaya başladığı iki yaş civarından itibaren ebeveynler cinsiyet rollerini çocuklarına yüklemek yerine fizyolojik bir takım farklılıkların bilincinde hareket ederek çocuklarına ileride olmak istedikleri toplumsal yeri ve yaşamak istedikleri rolleri kendilerinin seçimine bırakmak yolunu açmış olabileceklerdir. Bir erkeğin ağlamasının yanlış karşılanıp bu davranışın sadece kadınlara özgü bir davranış olarak görülmeyeceği bir toplum için bir başlangıç olabileceği düşüncesi oluşmaktadır.

Yeni doğan bir bebek fizyolojik olarak bir cinsiyete (sex) sahiptir, erkek ya da kız olarak adlandırılır. Bir bebeğin ilk önce “ben” kavramı ile egosu gelişmektedir. Bebeklikten çocukluğa geçerken cinsel kimlikleri oluşmaktadır, bu kimlik gelişimi sonucunda kız ve erkek olduklarının bilinci oluşmaya başlamaktadır.² Toplumsal cinsiyet öğrenimleri iki yaş civarında başlamaktadır. Ailelerin çocuklarına giydirdiği kıyafetler ve bunların renkleri çocuklara cinsiyet rollerinin bilinçsizce oluşmasında etkili olmaktadır (Giddens, 2000:621). Aileler yetiştirdikleri çocuklarına bazen bilinçli, bazen bilinçsizce, kendisinden öncede davranışsal olarak görülenlerin tekrarı niteliğinde hareket ederek belirli roller aktarmaktadır. Bir erkek çocuğu mavi giyebileceğini veya pembenin erkek rengi olmadığını, bir erkeğin pembe renk giymemesi gerektiğini giydiği takdirde bir erkek gibi görünmeyeceği bilgisini çocuklar ilk önce ailelerinden öğrenmektedir. Bilim insanları kavramı günümüzde yaygınca kullanılmaya başlayan cinsiyet ayrımı göstermeyen bir kavramdır ancak önceki tarihlere dönecek olursak bilim adamı kavramıyla karşılaşmaktayız. Bilim sadece erkeklere özgü, kadınların ilgilenmemesi gerektiği düşüncesinin yaygın olduğu dönemlerin kavramıdır. Kadınlar

¹ Kadın beyni ve erkek beyni arasındaki farklar.

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/12/131202_beyin_kadin_erkek (Erişim Tarihi: 12.05.2015)

² Çocukta Cinsel Kimlik Gelişimi, makale no: 21, yayın tarihi 15 ocak 2017. Erişim tarihi: 20.02.2017. İndirilen adres linki: <https://pedagojidernegi.com/wp-content/uploads/2018/01/%C3%87ocuk-Cinsel-Kimlik-geli%C5%9Fimi.pdf>

bu cinsiyetçi ayrımı aşabilmek için mücadeleler vermişlerdir. Kadınların varoluş mücadelesi, bilimi sadece erkeklerin yapabileceği bir alan olmaktan çıkartmıştır. Kadınlar ortaya koydukları bilimsel çalışmalar sonucunda kadınlarında erkekler gibi bilimle uğraşabileceklerini göstermiş ve bilim insanı kavramının yerleşmesine önderlik etmişlerdir. Mesleki anlamda erkek ve kadın ayrımı yapılarak rollerin küçük yaşlarda çocuklara özümsetildiğini ve bu durumu özümseyen çocuklarında bu durumu gelecekte kendi çocukları ve/veya çevresine aktarma ihtimali oluşmaktadır (Kaypakoglu. 2004).

Cinsiyet rolleri çocukların ayna etkisi ile ailelerinin yaptıklarını taklit etmesi, giydiklerinin benzerlerini istemeleri ve baskılar sonucu yapmaları beklenen şeylerin zorlanmasıyla oluşmaktadır. Aileler, kendilerine aktarılan rolleri bir sonraki kuşaklara aktararak döngüyü tamamlamaktadır. Erkek ya da kadın maruz kalınan uyaranlar karşısında beyinlerinde şemalar oluşturur ve bu şemalar ile davranışları yönlendirmektedir. Bu şemaların içine bir erkeğin mavi giyeceği uyarını eklenirse o şema sahibi bunu bir sonraki nesle aktararak yaşantısında kazandığı bilgisini aktarmış olacaktır (Özmete ve Yanardağ, 2016). Anne ve baba çocuklarına beden dili, seslerindeki tını, kısaca kurdukları iletişim ile kadın ve erkeğe ilişkin yargıları aktarmaktadır (Akıncı Yüksel, 2016:42).

2.2.Toplumsal Cinsiyet Roller

Toplum, kadın ve erkeğe bulunulan çevre koşulları ve tinsel düşünceler çerçevesinde roller vermektedir. Bu roller toplumsal olarak kadın ve erkeğin nerede, nasıl davranışlar sergileneceğini belirlemekte ve kuşakların birbirine aktarması ile toplum içinde uzun bir zaman diliminden bu güne süregelmektedir. Kadınlar, erkek egemen kurumların dayattığı koşullara göre davranmak ve ayrımcılıklarla mücadele etmek zorunda kalmaktadır (Akıncı Yüksel, 2016:28).

Kadın ve erkek ayrımı sadece düşüncede ayrılmamakta anatomik farklılıklarda da ayrılmaktadır. Anatomik farklılıklara atfedilen bir takım roller bulunmaktadır. Erkek ve kadın bebeklikten kimlik oluşumlarına başlamakta ve bu kimlikleri ilk önce anatomik olarak kazanmakta, daha sonra da çevresi kendisine kazandırmaktadır. Fizyolojik farklılıklar giyim tarzına yansımakta, çevreden görülen davranış kalıpları ile şekillenmektedir. Bu fizyolojik farklılıklar toplumsal farklılıklara yerini bırakarak toplumsal cinsiyet rollerinin oluşması sağlanmaktadır. Çevreden alınan uyaranlar ile iki yaşından itibaren cinsiyet rolleri kadın ve erkekte oluşmaya başlamaktadır. Görsel ve

işitsel olarak birçok uyaran bilinçsizce rollerin kazanımına neden olmaktadır (Giddens, 2000:621). Bu uyaranlar ilk önce aile ile daha sonra çevre ve en nihayetinde kitle iletişim araçlarıyla topluma etki etmektedir.

Sürekli tekrar eden uyaranlar ile edinilen roller cinsiyetler açısından normal bir sürecin yaşandığı ve görevin üstlenmesinin toplumun gereklerinden olduğu düşüncesi oluşabilmektedir. Toplum, çocukları kız ve erkek olarak işaretler ve kültürün beklentisi olan rolleri öğretir (Özkan ve Gündoğdu, 2011).

2.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Sinemaya Yansıması

Kitle iletişim araçlarından sinema, bireylerin isteğine bağlı olarak izledikleri medya ürünüdür. Bireyler kendi istek, görüş ve ilgileri doğrultusunda sinema filmleri izlemeyi tercih etmektedir. İzlenen sinema filmlerinde yansıtılan kadın ve erkek karakterlerin özellikleri senaristlerin uyarlamaları olarak sunulmaktadır. İzleyiciler kadın ve erkeğe filmlerde biçilen rolleri tekrar tekrar izlediklerinde normal bir sürecin gereği olarak görerek rolleri kabul edebilir hale gelebilmektedir. Toplumsal cinsiyet bağlamında medya, kadın ve erkeğe olması gereken imajı aktarmaktadır (Kaypakoğlu, 2004).

Sinemada yaygın olarak belirlenen cinsiyet rolleri kadınlarda iyi kadın ve kötü kadın imajıyla yansıtılmaktadır. Erkek, kadın karşısında yüceltilmekte hem sosyo-ekonomik hem de siyasi olarak ön planda yer almaktadır. 1970’li yıllara kadar erkek egemenliğindeki sinema endüstrisi feminizm düşünce akımını reddederekfeminizmin ortaya koyduğu sorunları görmezden gelmektedir. 1977’de Hollywood tarafından çok az dahi olsa bazı feminist sorunlar ele alınmaya başlanmıştır. 1980’li yılların başından itibaren erkeklerin annelik yapabileceğinin gösterildiği filmler yapılmaya başlanmıştır; ancak diğer taraftan yine de erkeğe ihtiyaç duyan kadın rolleri gösterimine de devam edilmiştir. (Ryan ve Kellner, 1997). 1980’li yıllara kadar Türk Sineması’nda kadınların rollerine bakıldığında ev içinde konumlanmış, çocuklarıyla ve ev ile ilgilenen anne rolü biçilen, bağışlayıcı ve sevgi dolu kadın rolü biçilen bir kesim oluşturulmuştur. Ya da tam zıt rol olarak sayılabilecek kötülük düşünen, erkekleri kötülüğe sürükleyen, cinsel olarak erkekleri baştan çıkartan kadın rollerinde kadınlar gösterilmektedir. (Esen, 2000).

2.4. Sinema ve Kemal Sunal

Vefa Lisesi’nde okurken sanata ilgi duyan ve Türk sinemasına tiyatrodan geçiş yapan Kemal Sunal, ilk önce sinema filmlerinde yardımcı oyuncu iken daha sonra kısa

sürede kendi adını taşıyan filmlerde oynamaya başlamaktadır (Sunal, 1998). İlk rol aldığı filmlerden itibaren toplumsal içerikli filmlerde yer almaktadır.

Sinemada kalıplar tür filmleri ile yaşamaktadır. Tür filmleri egemen anlatı kalıplarının içinde, egemen bakışın yeniden üretimini sağlamaktadırlar. Mekânları, hikâyeleri kalıplaşmış olan tür filmlerinde, kahramanlar da kalıplaşmıştır. Ana kahraman erkektir ve olayların merkezinde erkek karakter bulunmaktadır. Kadınların rolleri de kalıplaşmıştır. Ataerkil düşüncenin görülmesini istediği sergilenmektedir (Arslantepe, 2010). Türk sinemasında Sunal, köy ve kent arasındaki çatışmaya bağlı olarak, kırsal kesimden gelen insanların çelişkilerine dayanan Şaban filmlerinde yer almaktadır (Sunal, 1998). Kemal Sunal'ın oynadığı sinema filmlerinin büyük çoğunluğu komedi türü içinde yer almaktadır. Filmlerinin en önemli özelliği Türk toplumsal yapısını yansıtmaması, rollerinde halka yakın olması, mesajların halka ulaşması, güldürürken düşündürmesi şeklinde sıralanmaktadır (Sunal, 1998). Sinemada Kemal Sunal'ın ana karakteri oynadığı filmlerin olay örgüleri, çatışmaları, çözümlerde benzerlik ve olayların tekrarları görülmektedir (Kırmızı, 1990).

Sinema filmlerinde Kemal Sunal, kendisine biçilen rolleri senaryonun gereğinde yerine getirmekte ve izleyiciyle samimi bir bağ kurmaktadır. Halk, Sunal'da kendinden bir şeyler bularak onunla özdeşleşmektedir. Kemal Sunal, oynadığı film konularını seçerken güldürürken bir şeyler öğretmeye, eğlendirici ve dinlendirici olmasına dikkat etmektedir (Sunal, 1998).

Toplumsal rollerde yer alan ve sinemada komedi türünde isim yapan Kemal Sunal, özel hayatında bir erkek ve bir de kız olmak üzere iki çocuk babasıdır. Sunal, özel hayatında baba olmasıyla birlikte bebeğinin her gün sağlık durumuyla ilgilenen ve her eve gelişinde çocuğu için bir şeyler alan, yanmayan kaloriferler nedeniyle çocuğunu ısıtmak için eve soba kuran bir aile reisi olarak yaşamaktadır (Sunal, 2014:21-22).

2.5. Feminist Teori

Feminizm kavramı ilk olarak sosyal filozof 'Charles Fourier' (1772–1837) tarafından ortaya atılmıştır. Fourier, kadınlara verilecek daha fazla özgürlükle toplumsal gelişmenin sağlanacağını savunmaktadır (Aydın, 2017). Feminizm, 18. yüzyıl sonlarında Mary Wollstonecraft'ın "A Vindication of the Woman (Kadın Haklarının Savunusu)" eseri, tarihsel süreç içinde bir başlangıç kabul edilmiştir (Donovan, 2016). 17. Yüzyıl başından başlayıp 18. Yüzyıl sonlarına kadar süren Aydınlanma döneminde rastlayan

zaman diliminde kadınlar eşit haklar istemeye başlamıştır. Genel olarak bakıldığında kadınlara verilen hakların erkeklerle eşit olması gerekliliğini savunan Feminizm, erkek egemen yönetimlerce kabul görmemiştir. Mary Wollstonecraft'a göre kadınlar; toplum tarafından erkeğe hizmet etmesi gerekliliğinde yönlendirilmekte,güzellik ve bir koca bulmanın önemi ön plana çıkmaktadır. Kadınlara toplum tarafından görevlerinin erkeğe hizmet etmek olduğu dayatılmaktadır, erkeğin istekleri ve kadına verdiği haklar doğrultusunda yaşam standartları oluşturulmaktadır. Mary Wollstonecraft,ruhların cinsiyeti yoksa erkeklerin ve kadınların aynı haklara sahip olmaları gerekliliğini, kadınların sadece özel alanlarda değil kamusal alanda da yer almalarını savunur(Donovan,2016).

Feminizm, sadece kadının haklarını değil sosyal ve kamusal alanda erkek ve kadının eşit haklarının olması gerekliliğini savunan bir düşünce akımıdır.Türk Dil Kurumu sözlüğünde Feminizm,³ “Toplumda kadının kısıtlı olduğuna inanılan ve yararlanması gereken hakları çoğaltıp ve erkeğinkiler düzeyine çıkarmak, eşitlik sağlamak amacını güden düşünce akımı.” olarak tanımlanmaktadır.Feminizm için bu tanımdan yola çıkarak siyasi, sosyal ve ekonomik anlamda eşit haklar arayışı içinde olmak sonucu çıkmaktadır.

Feminist teori, kadınlara karşı önyargıların geçmişte ve bugün nasıl dışa vurulduğunu incelemektedir. Farklı feminist iddiaları dile getirmek için felsefi kavram ve teorilerden yararlanmakta, iddiaların en güçlü yönlerini saptamak için felsefi savlar kullanmaktadır. Feminist teori, diğer felsefi alanların değinmediği toplumsal cinsiyet, özcülük⁴ gibi yeni kavramlar ortaya çıkartmıştır. Toplumsal cinsiyet nedir? Kadınları kadınlar yapan şey nedir? Sorularını sormakla Feminist teori,özgün ve yaratıcı halini almaktadır (Stone, 2007:11-15). Yeni kavramlar geliştiren birçok feminist kuramcı, 19. yy. erken feminist hareketleri ve çağdaş feminist hareketlerigöstermek amacıyla sırasıyla I. Dalga ve II. dalga terimlerini kullanmaktadır.I. Dalga feminist hareketler ırk ve toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığın nasıl ele alınması gerektiğinin sorgulandığı ve çoğunlukla buiki konuya birlikte odaklanıldığı bir dönem olmuştur.Feminizmin

³ Feminizm:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bati&arama=kelime&guid=TDK.BATI.5cb6e67ac5ad85.75451853 Erişim tarihi: 17.04.2018

⁴ Özcülük: Tüm kadınların(veya erkeklerin) paylaştığı ortak özelliği olup olmadığını sorgular ve ortak özellik yok ise neyin onları “kadınlar” (veya erkekler) cinsinin veya grubunun üyesi yaptığını sorunu (Stone, A. (2007). Feminist Felsefeye Giriş. İstanbul. Otonom Yayıncılık.).

II.Dalgası, “eylem”ler yerine “kelime”lere önem vermektedir.Batıda 1960’larda başlayan II. Dalga feminist hareketler, farklı uçlarda görüş ve hareketleri içermekte ve I. Dalga feminist hareketlerden farklı olarak kadın sorununu merkezine alan hareketleri kapsamaktadır (Yaprak, 2016:19-24).

Düşünce akımı olarak Feminizm’in Fransız Devrimi sonucunda kadınların haklarının sorgulanmasıyla başladığını söyleyen İmançer,ataerkil toplumsal düzeni bir bütün olarak eleştiren bir feminist teori geliştirilemediğinden, feminist düşünürlerin liberalizm, Marksizm, psikanaliz, varoluşçuluk, radikalizm gibi düşünce akımlarının etkisiyle kadın haklarına alternatif çözüm arayışlarını sürdürdüklerini söylemektedir.Sinemada feminist kuramların toplumsal, politik ve psikanalitik teorilerin birlikteçalışmasından oluştuğu görülmekte ve bunlar cinsiyet eşitsizliğine eğilmeleridir. Bu teorieleştirme amaçlı kullanılmakta ve anlatıların çözümlenmesi yapılmaktadır. 1973’de ClaireJohston’ın karşı sinemayı ileri sürdüğü makalesi (Women's Cinema as Counter-Cinema)feminist sinema teorisi ve pratiği üzerine yazılan ilk makalelerdendir. Kadının sessizsinemadan beri tektipleştirildiğini ve erkek bakışının uzantısı olduğunu savunmuştur(Arslantepe, 2010).Feminist teori, genel anlamda kadınların ataerkil toplumsal düzen içinde değerini ve bunun nedenini sorgulamaktadır.Toplumsal düzen içinde cinsiyet, cinsiyet farklılıkları, cinsellik ve kadın gibi terimler tartışma konusu olmakta bu sebeple feminizmin alt türleri ortaya çıkmaktadır: LiberalFeminizm, Radikal Feminizm ve Marksist Feminizm(İmançer, 2015).

2.5.1. Liberal Feminizm

18. yüzyılda Mary Wollstonecraft’ın öncülüğünde ortaya çıkan liberal feminizm, temel hak ve özgürlüklerin kullanımında kadınların da erkeklerin olduğu kadar haklarınınvarlığını savunmaktadır. 1792 yılında Wollstonecraft’a göre kadınlar, mülkiyet haklarında eşitliği, ekonomik bağımsızlığı ve kariyeri hak etmektedir (Stone, 2007:25). Liberal feministler yalnızca yasa önünde eşitlik ve medeni haklar konusunda mücadele etmektedir. Kadınlara eşit haklar için yürütülen kampanyalar sanayileşmekte olan ülkelerde hız kazanmıştır (Stone, 2007:25).

19. yüzyıla gelindiğinde John Stuart Mill ve Harriet Taylor (Mill), toplumun cinsiyet elitliğine ve toplumsal cinsiyet adaletine ulaşabilmesi için kadınların erkeklerle aynı siyasal haklara, eğitim ve ekonomikolanaklara sahip olması gerektiğini düşünür. (Karkıner, 2013).Liberal feminizm akımı, eleştirel düşünmenin ve sorgulamanın

önemini vurgulamakta; kadınların eğitimle kendini ilerletebileceğini, toplumsal ve siyasal anlamda erkeklerle eşit haklara sahip olması gerektiğini savunmaktadır(Donovan, 2016). Liberal feministlerin mücadeleleri, 1960'lar ve 1970'lerde kısmen sonuç bulmuş; iş düzeylerinin yeniden yapılanması, mali olarak çocuk bakımının desteklenmesi gibi değişiklikler yapılmıştır (Stone, 2007:25)

2.5.2. Radikal Feminizm

1960'ların sonunda ve 1970'lerin başında Simone de Beauvoir "The Second Sex" adlı eseriyle radikal feminizmin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Radikal feminizm Eva Figs, Germaine Greer gibi ilk feministler tarafından geliştirilmiştir (Atan, 2015).

Radikal feminizm, hem Marksist geleneğin içindeki toplumsal cinsiyet analizinin eksikliğine bir tepki olmakta hem de liberal feministlerin mücadele ettikleri hukuksal eşitliğin ve istihdam alanlarında kazanımların kadınların ezilmelerine çok fark yaratmadıklarını savunmaktadır.Radikal feministler, kadınların ezilmesinin ataerkillik düşüncesinden kaynaklandığını ve kadınların aile kurumu içinde ezildiğini ileri sürmektedirler(O'Kelly, 1993).

Radikal feministler erkeklerin bir grup olarak kadınları baskı altına aldıklarını ve erkek yönetimine karşı yalnızca kadınlardan oluşan bir feminist harekete ihtiyaç duyulduğunu savunmaktadır (Stone, 2007:27). Radikal feminist teori en iyi ifadesini, Kate Millett'in "Sexual Politics" (Cinsel Politika) ve Shulamith Firestone'un "The Dialectic of Sex: The Case for Feminist Revolution" (Cinselliğin Diyalektiği: Feminist Devrimin Meselesi) adlı eserlerinde ortaya koymaktadır(Donovan, 2016).Bu çalışmalarla birlikte aile konusu tartışma alanına çekilmiş ve radikal feministler arasında ataerkil sistemin aile aracılığıyla varlığını sürdürdüğü fikri kabul görmüştür (Dikici, 2016).

Kate Millett'e göre, gençler aile içindeki ataerkil ideolojinin belirlediği rol, mizaç ve statüler içinde toplumsallaşmakta ve sistem sürekli olarak ataerkil düzeni beslemektedir. Ayrıca ataerkil ideoloji kadınlar ve erkekler arasındaki biyolojik farklılıkları abartarak, erkekleri egemen görürken kadınları pasif olarak değerlendirmektedir (Karkıner, 2013). Aile erkek egemen ideolojinin yeniden üretilmesini sağlayan kurum olarak görülmektedir. Bu nedenle, aile kurumunu, radikal feministler reddetmektedir(İmançer, 2015).

Radikal feministler radikal-özgürlükçü feministler ve radikal-kültürel feministler olarak ikiye ayrılmaktadırlar. Radikal-özgürlükçü feministlerden Kate Millett'e göre, kadınların ezilmesinin nedeninde, ataerkilliğin toplumsal cinsiyet sistemi yer almaktadır. Radikal-kültürel feminist olan Marilyn French'e göre de kadın ve erkek arasındaki farklılığın temelinde biyoloji yatmaktadır (Karkıner, 2013).

2.5.3. Marksist Feminizm

Marksist feministler, kadınların durumunu ücretli veya evde çalışmalarıyla bağlantılı olarak cinsiyete dayalı iş bölümünü açısından tartışmaktadırlar (Karkıner, 2013). Marksist feministler için üretim sürecine dâhil olmak ve iş bölümünde eşit yer almak kadınlar ile erkekler arasındaki eşitliği sağlamakta önem kazanmaktadır. Marksist feminizmin, radikal feminizmden ayrıldığı nokta da, kadın ile erkek arasındaki eşitsizliğin kökeninin, üretim sürecinden kaynaklandığını savunmasında yatmaktadır. Bir başka deyişle radikal feministlere göre eşitsizliğin kaynağı olarak üretim ilişkileri görülmekte iken; Marksist feministler için üretim süreci görülmektedir (Dikici, 2016). Marksist feministlerden Margaret Benston'a göre kadınlar üretim sürecine dâhil olmadıkları, onların özgürlüklerini kısıtlayan ağır ev işlerinden kurtulmadıkları sürece eşitliği yakalayamayacaklardır (Karkıner, 2013).

Marksist feministler, kadınların işçi sınıfının bir parçası haline gelmesi ve sınıf egemenliğinin önüne geçebilmek için erkeklerle çalışması gerektiğini savunmaktadırlar (O'Kelly, 1993). Ancak Marksist feministler, üretime katılan kadının ev içinde yaptığı işlerle ilgilenmemiştir, bu da üretimde yer alan kadınların iş yükünün artmasına neden olmuştur (Arberkli-Bayraktar, 2011). Marksistler sınıfsız toplum oluşturularak kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliğin son bulacağını düşünmektedir. Marksistler, sınıfsız bir toplum için de kapitalist sistemin ortadan kalkmasının gerektiğini, kapitalizmi yeniden üreten ailenin sona erdirilmesini, ev işlerinin toplumsallaştırılması, ücretlendirilmesi ve benzeri önerilerle ailenin fonksiyonlarının kurumlara paylaştırıldığı bir gelecek tasarımını savunmaktadırlar (Dikici, 2016).

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. Bulgular

Toplumsal cinsiyet ve feminist teorinin düşünce sistemlerinden liberal, radikal, Marksist feminizm üzerinden film analizleri yapılmıştır. Filmlerin ayrıntılı anlatımları ardından analiz başlığı altında filmlerde etkin olarak görülen bulguların açıklaması

yapılmaktadır. Bulgular anne ve baba karakterlerinin canlandırıldığı Kemal Sunal filmlerinin kronolojik sıralamasına uygun olarak düzenlenmiş ve analizi gerçekleştirilmiştir.

3.1.1. Kapıcılar Kralı Filmi

Künye: Yapım Yılı: 1976, Senarist: Umur Bugay, Yönetmen: Zeki Ökten.⁵

1976 yapımı Türk komedi filmidir. Yönetmenliğini Zeki Ökten yapmıştır. Senaryosunu Umur Bugay'ın yazdığı filmde biri erkek, biri kız iki çocuklu aile babası Seyit'in öyküsü anlatılmaktadır. Seyit, köyünden İstanbul'a göç etmiştir ve bir apartmanın kapıcılığını yapmaktadır. Apartmanın tüm işlerini Seyit üstlenmiştir, filmin başlarında yönetici olan Fehmi Bey ile iyi anlaşmaktadır ve kendi çıkarları doğrultusunda kapıcılık yapabilmektedir. Ancak apartmanda yönetici değişikliği gerçekleşir ve Seyit'in hayatı o noktadan sonra zorlaşmaya başlar. Yeni yönetici Albay Zafer Bey, Seyit'in kapıcılık mesleğini kurallara uygun olarak yerine getirmediğini düşünmektedir ve bu nedenle Seyit'i apartmandan göndermek için açık aramaktadır. Seyit kapıcılığını yaptığı apartmanın kiralarını toplayarak tefecilik yapan Übeyit Bey'e işletmesi için vermekte ve bu şekilde para kazanmaktadır. Übeyit Bey'i soymayı planlayan bir çift apartmana taşınır, soygun için Seyit'te duran yedek anahtarları almak isterler ve bunun için plan yaparlar. Bayramlarda eşinin mezarına giden Übeyit Bey'in evinin yedek anahtarlarına sahip olabilmek için, soygun yapmak isteyen Mahir Bey'in eşi rolünü üstlenen kadın, bayram sabahı Seyit'i eve davet eder, soyunmasını sağlar ve anahtarları alabileceği duruma geldiğinde kapıcının kendisine saldırdığını söyleyerek tüm apartmanı ayağa kaldırır. Yönetici Albay Zafer Bey ve diğer sakinler Seyit'i yakalayıp karakola götürürlerken Mahir Bey yedek anahtarlarla soygunu gerçekleştirir. Seyit apartmandan çıkmadan neler olduğunu anlar ve bir soygun için bu olayların yaşandığını söyleyerek koşar adım Übeyit Bey'in evine çıkar, Mahir Bey'i suçüstü yakalar. Filmin sonunda Übeyit Bey'e işletmesi için verdiği paralar sayesinde çok paralar kazanan Seyit'in apartmanın yüzde elli birlik hissesini aldığını ve bu durumu bildirmek üzere apartman sakinlerini kapıcı dairesine çağırır. Kapıcılığı ve yöneticiliği kendisinin yapacağını söyler. Son sahnede tüm apartman sakinlerinin kapıcılık Seyit'e bakışı değişir artık Seyit apartman sahibi Seyit Bey olmuştur.

⁵ Keskiner, A., Keskiner, A. (Yapımcı) ve Ökten, Z. (Yönetmen). (1976). Kapıcılar Kralı [Film]. Türkiye: Çiçek Film. <https://www.youtube.com/watch?v=R7ttwk9kQ8s> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://www.sinematurk.com/film/4358-kapicilar-krali/> (Erişim tarihi: 07.02.2016)

3.1.1.1. Kapıcılar Kralı Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi

Filmde Baba Seyit, okuryazarlığı olmasa da büyük kazançlar elde edebilecek kadar kurnaz ve zeki bir baba karakteri olarak gösterilmektedir. Okuma yazma bilmeyen ve şehre köylerinden göç eden Seyit ve ailesi, şehirde yaşayanlar tarafından çarıkılılar olarak sıfatlandırılmaktadır.

Kapıcılar kralı filminde köyde büyüyen bir erkek olarak Seyit'in karısı Hacer'e davranışları büyüdüğü ataerkil ideoloji açısından bakıldığında normal karşılanabilir; ancak diğer taraftan feminist teoriye göre eşit haklar ve sosyal yaşamlara sahip olunması gerektiği görüşüyle ters düşen bir anne baba karakterlerini izlenmektedir. Üretim sürecinde yer almaları açısından⁶-Marksist feministlerin bakış açısıyla- kadın erkekle aynı hakları yaşamaktadır; ancak aile kurumu içindeki görevleri devam ettiği için -radikal feministler açısından üretim ilişkileri⁷ içindeki konumu devam ettiğinden- eşitlik sağlanmadığı görülmektedir. Kadın toplumsal rollerini ev içinde sürdürürken, ekonomik olarak erkekle eşit koşullarda kazanç sağlamakta; ancak bu kazancı üzerinde söz sahibi olmamaktadır. Kadın tarafından kazanılan paranın ataerkil ideoloji açısından üstün görülen erkeğe verilmekte olduğu görülmektedir.

Filmde erkekler kadınlara göre ön planda yer almaktadır. Baba figürü otorite olarak gösterilmektedir. Kapıcılar kralı filminde baba karakteri Seyit'tir, anne karakteri Hacer'dir, bir erkek çocukları vardır ismi İbrahim'dir, bir de kız çocukları vardır ismi tüm film boyunca söylenmemektedir; yalnız son sahnede tek bir planda belli belirsiz "kız Kezban" diye seslenilmiştir.

Seyit apartmanda kapıcılık ve kalorifercilik yapmaktadır, yönetici değişikliği olduktan sonra bu işlerine itfaiye sorumluluğu da eklenmiştir. Seyit'in karısı Hacer de hem kapıcı dairesinde kaldıkları apartmanda hem de başka bir apartmanın temizliğinde çalışmaktadır ve aynı zamanda evlerden çağrıldığında gündelikçilik yapmaktadır. Hacer, film boyunca dinlenirken görülmemekte, dinlendiği görülen planlarda kocası tarafından yeni bir iş buyurularak çalışması için gönderilmektedir.

⁶ Karkıner, N. (2013). Sosyoloji II. *Feminist Kuramlar ve Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (Ed: B. Kartal). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, ss. 37-52.

⁷ Dikici, E. (2016). *Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marxist ve Radikal Feminizm Teorileri*, The Journal of Academic Social Sciences, 43, ss. 523-532.

Erkek çocukları İbrahim, özellikle babası Seyit'e kaldıkları apartmanda yardım etmektedir, bunun yanında hem okumakta hem de başka bir apartmanda çalışmaktadır. Kız çocukları genellikle annesine yardım etmekte, ev işleri öğretilmekte, apartmanda annesinin yanında konumlandırılarak gösterilmektedir. Evde maddi anlamda kız çocukları haricinde her birey kazanç elde etmekte ve kazanılan paralar otorite olan babaya Seyit'e verilmektedir. Çocukların bakımını anne üstlenmektedir. Ev işleri sadece kadının görevi olarak gösterilmektedir. Kadının aile kurumundaki konumunda işleri yalnız üstlenmesi kadın ve erkeğin aile kurumu içinde eşitliğin olmadığını göstermektedir. Yemek yapmak, etrafı toplamak, bulaşık ve çamaşır yıkamak kadının görevleri arasındadır ve bu işleri sadece onun yaptığı gösterilmektedir.

Kapıcılık yapan Seyit bu mesleği yaparken sadece ağır işlerin yapıldığı alanlarda gösterilmektedir, karısı Hacer apartmanı yıkarken, evlerde temizlik yaparken görülmektedir. Para ile ilgili ekonomik işler olduğunda Seyit ilgilenmektedir. Seyit okuma yazması olmayan, ancak para kazanmak konusunda başarılı birisi olarak gösterilmektedir. Seyit ve Hacer'in bulundukları çevrede ataerkil ideolojinin yansımaları görülmektedir, statü olarak onlara eş olanların bakış açısında erkek otorite değildir, bir sahnede Seyit, okula giden çocukların çantalarını taşımakta ve onları okula götürmektedir bu sahnede çevrenin tepkisi küçümsercesine "Çocuk bakıcısı mı oldun?" sözleriyle anlaşılmaktadır. Bir çocuğun bakımı kadının görevleri arasındadır izlenimi oluşmaktadır. Başka bir sahnede evden çıkan bir erkeğin karısına el sallaması kadınlara özgü bir davranış olarak görülmektedir. Ataerkil ideolojinin yansımaları filmde görülmektedir, bir bayram sabahı evin reisi olarak görülen babanın eli sırasıyla karısı, erkek çocuğu ve son olarak kız çocuğu tarafından öpülmektedir. Filmde, erkek her zaman bir adım kadından önde olmalıdır, emir vermeli, kadına istediklerini yaptırabilmelidir; erkek yeri geldiğinde kadına emir vererek ayaklarına masaj yaptırmalı, yeri geldiğinde cinsel olarak isteklerini yerine getirmelidir izlenimi gösterilmektedir.

Hacer hamile kaldığında kocası Seyit, erkek bebek doğmasını hayal etmektedir, burada da toplumsal olarak biçilen rollerden erkek adamın erkek çocuğu olmalıdır düşüncesinin yansıması gösterilmektedir. Bir kadının muayenesini bir kadın doktor yapmalıdır düşüncesinin olduğu de filmde bayılan Hacer'in apartman sakinlerinden

erkek doktora götürüldüğünde anlaşılmaktadır. Karısını muayene edecek doktora Seyit'in "Karımın orasını burasını kurcalama!" demesiyle sahnelenmektedir.

Toplumsal cinsiyet rollerinin bireysel kimliklerin önüne geçtiği görüldü filmde anne ve baba rolleri içerisinde babanın ismi geçerken toplumsal olarak ona hitap edilen roller içerisinde isim kullanılırken annenin rolleri sadece rol olarak verilmekte ismi kullanılmamaktadır. Ekonomik olarak kazanç elde ettiği ve bu paranın istendiği ve/veya para kazanılacağı zaman kadına ismi ile hitap edilmektedir. Bunun dışında kalan diğer durumlarda kadının adı duyulmamaktadır. Kadın özellikle ataerkil ideoloji açısından anneliğin rolü olarak gösterilen, evinin kadını, çocuklarının annesi, kocasının her türlü ihtiyaçlarını karşılayan birey olarak sergilenmektedir.

Kız çocukları erkekler tarafından isimle çağrılmamaktadır. Onlara hitap edilirken toplumsal rolleri gözetilerek hitap edilmektedir. Baba, kızına seslenirken ismiyle değil; kızım, evladım, bizim kız vb. hitaplar kullanmaktadır. Film boyunca kız çocuğunun ismi duyulmaz ancak erkek çocuklarında bu durum farklılık göstermektedir. Erkek çocuklarına ismi ile hitap edilmekte, ismi kız çocuklarına oranla daha fazla kullanılmaktadır. Kimlik olarak erkek çocuk, kız çocuğun önüne geçmektedir.

3.1.2. Kibar Feyzo Filmi

Künye: Yapım Yılı: 1978, Senarist: İhsan Yüce, Yönetmen: Atıf Yılmaz.⁸

Film, 1978 yılında yayımlanan, yönetmenliğini Atıf Yılmaz'ın yaptığı, senaryosunu İhsan Yüce'nin yazdığı komedi türünde bir filmidir.

Film, ağalığın olduğu bir köyde askerliğini bitirip gelen köyün erkeklerinden Feyzo'nun ve Bilo'nun, Hacı Hüso'nun kızı Gülo'ya evlenmek için talip olmalarıyla başlamaktadır. Gülo, Feyzo'yu sevmektedir ve onunla evlenmek istemektedir. Ancak köyde kadınlara söz hakkı verilmemektedir ve bir meta olarak görülmektedir sonuçta kadın en çok parayı verene satılmaktadır. Evlenmek isteyen Bilo ve Feyzo ağaları Maho'dan evlilik için izin alır sonrasında Gülo'nun babası Hüso'dan kızı isterler. Hüso her ikisinin büyüklerini göndermesini ve bu konuyu konuşacaklarını söyler ancak iki tarafı da aynı gün görüşme için çağırır ve açık arttırma yaparak kızının en çok para veren tarafından alınacağını taraflara belli eder. Açık arttırmada istediği rakama

⁸ Ataman, N. (Yapımcı) ve Yılmaz, A. (Yönetmen). (1978). Kibar Feyzo [Film]. Türkiye: Arzu Film. <https://www.youtube.com/watch?v=stOXnCPxOws> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://www.sinematurk.com/film/1096-kibar-feyzo/kunye/> (Erişim tarihi: 07.02.2016)

ulaşılmayınca yirmi bin lira istediğini söyler, bu nedenle iki tarafta görüşmeyi terk eder. Feyzo, Gülo'yu almaya kararlıdır ve bir fırsat kollayarak Hacı Hüso'yu on bin peşin, on bin, altışar aylık senet yapmak şartıyla ikna ederek Gülo'yu alır. Evraklar düzenlenir, evraka göre mal olarak görülen kadının mülkiyeti babasına, kullanım hakkı kocasına aittir senetlerin tamamı ödendiğinde mülkiyetide kocasına geçeceği belirtilir. Hacı Hüso, hiçbir malı mülkü olmadı için Feyzo'nun senetlerine, ağanın mühür vurarak kefil olmasını ister aksi takdirde kızını vermeyeceğini söyler. Maho Ağa, senetlere kefil olur ve düğün yapılır, düğün günü damat olarak Feyzo'nun fotr şapka takarak ağasına özendiği için ağası tarafından köyden kovulur, hemen köyü terk etmesi istenir. Köyden giderken Gülo tarafından durdurulur ve çalılıkların arasında gerdeğe girerler, Feyzo, Gülo'dan bu birliktelikten kimseye bahsetmemesini ister. Hacı Hüso, Gülo'nun abisi ve Bilo tarafından Gülo aranmaya çıkılmıştır, çalılıkların orada onları fark ederler ancak Feyzo yakalanmadan köyden çıkar. Şehre gelen Feyzo çalışıp para biriktirir, altı ay dolmaya yakınlaşınca yani senedinin ödeme tarihi gelmeye başlayınca Maho ağası tarafından affedilip köye çağrılır. Köye dönen Feyzo, eşiyle cinsel birliktelikle yaşayamaz; annesi, kayınpederi bir şekilde birlikteliklerine engel olur. Senedin ilk taksitini ödemeyi başarır, eksik kalan yirmi beş lirayı köye umumi tuvalet yaparak denkleştirir. Bu tuvaleti Maho ağasında kullanabileceğini söyleyince ağa bu sözlerle kızar; çünkü kulları olarak gördüğü köylülerin kendisine eşit göremeyeceklerini söyler ve bu durumun yaşanmasına sebep olan Feyzo'yu tekrar köyden kovar. Hacı Hüso'da Gülo'yu almaya gider, Gülo, Feyzo ile düğün günü yol kenarında gerdeğe girdiklerini ve altı aylık hamile olduğunu söyler. Feyzo, Gülo'nun kullanım hakkı“senetleri ödediğim sürece benimdir” diyerek, Gülo'yu annesi Sakine'nin evine bırakır ve köyü terk eder. Tekrar şehirde çalışır, senet için para biriktirir, senet gününe yakın ağası tarafından mektupla tekrar çağrılır. Feyzo, mektupla bir oğlu olduğunu da öğrenir. Köye döner, geldiği günün ertesi kayınpederi Hacı Hüso senet için gelir, Feyzo bin beş yüz lira verir üzerine sahip oldukları ineği beş yüz liraya sayarak senedi öder. Feyzo eşi Gülo ile birlikte olur. Tarlayı sürecekları ineklerini kaybedince Feyzo, annesi Sakine tarafından sabana koşularak tarlanın sürmeye çalışır. Bu esnada Maho Ağa Ankara'dan gelen bir müdürügezdirmektedir, Feyzo'nun bu durumunu gören müdür ağaya kızar. Maho Ağa bu durumun yaşanmasına sebep olan Feyzo'yu falakaya yatırır ve köyden kovar. Tekrar şehre çalışmaya giden Feyzo, bu sefer uzun süre şehirde kalır, bir kızı olduğunun haberini alır. Bu seferki şehir hayatında sendika, grev gibi kavramları öğrenir. Feyzo,

şehirde kadının mal olmadığını para ile alınıp satılmayacağını öğrenir. Başlık parası adı altında alınan paranın kalktığını köylülerine söylemek isteyen Feyzo, ağasının izni olmadığı için köyüne gizli döner. Gülo, babası Hacı Hüso'nun evindedir, Feyzo oraya gider ve eşiyle, çocuklarıyla hasret giderir.

Ertesi gün Feyzo ve Gülo köyün kadın ve erkeklerine başlık parasının kalktığını duyururlar ve birlikte köyde düzene karşı sloganlar atarak yürüyüş yaparlar. Bu olaydan sonra, bu eylemin başında yer alanlar falakaya yatırılır. Bu olaylardan sonra Maho Ağa Feyzo'nun şehre gitmesine yasak getirir, Feyzo ve Gülo'yu borçları bitene kadar kendi himayesinde çalıştırmaya başlar. Bu çalışma zamanlarında Feyzo ve Gülo'nun birbirini görmesi yasaktır. Feyzo ve Gülo bu duruma dayanamaz. Gülo, Feyzo'dan kendisini kaçırmasını istemiştir. Feyzo çaresiz evde çocuklarının yanındadır, ağlayan çocuklarını susturamaz, Feyzo'da oturup çocuklarıyla ağlar. Feyzo'nun annesi Sakine Kadın bu durumu görünce: "Bekle on beş sene, kucağındaki (kız bebek) büyüsün onu satar, avradını (karını) geri alırsın." der. Feyzo birden kendine gelir ve kız bebeğini köy kahvesinde satışa çıkarır ancak hiç kimse almaz. Taksiti ödeyip Gülo'ya kavuşmanın çaresini bulamayan Feyzo, Maho Ağa'nın kendini kovmasını sağlayarak şehre gidip para kazanmayı planlar ancak her girişiminde Maho Ağa tarafından (falaka, sopa atma, ayaklarından tavana asma vb.) cezalandırılır. Feyzo, kovulmayı başaramayacağını anlayınca pes eder. Feyzo, Adana'da pamuk ırgatlarının yevmiyelerinin fazla olduğunu duyunca köylülere haber verir, köylüler Maho Ağa'dan zam ister ancak Maho Ağa kızarak herkesi ibadet etmeyerek artık sürekli çalışacaklarını söyler. Köylüler çalışırken Feyzo, köylülerle konuşur ve topluca Adana'ya gitmeyi teklif eder. Oradakilerin büyük çoğunluğu kabul eder ve toparlanmaya giderler. Feyzo, karısı Gülo'yu almak için evdeki eski bir tabancayla Gülo'nun tutulduğu yere gider ve karısını alıp Adana'ya gidecek kervana katılırlar. Maho Ağa'ya köyün toplanıp göç ettiği haberi verilir. Maho Ağa adamlarıyla giden köylülerin önünü keser. Feyzo'yu bu durumun sorumlusu olarak gören Ağa, cezalandırmak için Feyzo'yu adamlarına tutturur. Ağa'nın önüne getirilen Feyzo, adamlardan birinin tüfeğini alır ve intihar etmek ister ancak sonra vaz geçip yaşadığı tüm bu durumların sorumlusu olarak gördüğü kişilere sırayla tüfeği doğrultur ve hesap sorar, en son Maho Ağa'nın en büyük suçlu olduğuna kanaat getiren Feyzo, Maho Ağa'yı vurur.

3.1.2.1. Kibar Feyzo Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi

Bir köy ortamında geçen filmde kadının sınırlı sayıda ismi vardır. Bir kadının kocası ölmüş dul kalmış ve yaşını aldığı bulduğu toplumda isim kazandığı Sakine Kadın karakteri üzerinden görülmektedir. Ağalığın olduğu bir köyde evlenmek için kadınlara söz hakkı verilmemektedir ve bir meta olarak görülmektedir; sonuçta kadın en çok parayı verene satılmaktadır. Paranın yetmediği zamanlarda bir mal alımı yapar gibi kadının taksitle senet karşılığında verildiği görülmektedir. Liberal feministlerin savunduğu kadının hukuksal olarak erkekle eşitliğinin⁹ olmadığı filmde görülmektedir. Marksist feministlerin üretim sürecinde yer almalarının eşitliği sağlayacağı düşüncesi¹⁰ de bu filmde yeterli olmadığı görülmektedir. Kadın tarlada çalışmakta, evin tüm işini yüklenmekte olduğu için erkekten daha fazla çalıştığı görülmektedir. Bu bağlamda radikal feministlerin üretim ilişkilerinde¹¹ kadına verilen değerin erkekle aynı olması gerekliliği açısından bir değişim görülmemekte, film boyunca erkek, kadından ekonomik ve sosyal açıdan daha üstün konumlandırılmaktadır.

Köyde tüm işler kadının görevi olarak görülmektedir. Kadın ev içinde ve ev dışında çalışmaktadır. Çocuk bakımı, evin içinde ve hatta dışında tüm işler kadınlar tarafından yapılmakta; erkekler, kadınların yönetiminde ya da onlarla tarlada hafif işlerin yapımında gösterilmektedir. Kadınların dinlendiği görülmezken erkekler köy kahvehanesinde oturup sohbet ederken görülmektedir. Kadınlar su taşıırken, çamaşır yıkarken, evde ve tarlada çalışırken gösterilmektedir.

Filmde karısını taksitle bir eşya gibi alan Feyzo, köyde bulunan otoriteye karşı geldiği için köyünden uzaklaştırılmaktadır. Köyden şehre gelen Feyzo, bu iki yer arasında erkek ve kadına biçilen değerlerin farklılığını görmektedir. Karısıyla altı ayda bir kere cinsel birliktelik yaşayabilen, sonrasında köyünden sürülen Feyzo'nun ayrı kaldığı zamanlarda her iş yaptığı ve ekonomik olarak geçimi sağlayan kişinin erkek olduğu görülmektedir. Düğün gününde sürgüne şehre gönderildiğinde ilk birlikteliğini gizli bir şekilde yaşayan karı ve kocanın bir erkek çocukları olduğu haberi Feyzo'ya ikinci kez gittiği sürgünde söylenmekte ve senedin günleri yaklaştığı için köye geri çağrıldığında öğrenilmektedir. Köye geldiğinde karısıyla birlikte olabilmek için annesinin olmadığı zamanları kollamaktadır. Ekonomik olarak Feyzo evin geçimini

⁹ Karkıner, N. (2013). *Sosyoloji II. Feminist Kuramlar ve Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (Ed: B. Kartal). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, ss. 37-52.

¹⁰ Karkıner (2013), ss. 37-52.

¹¹ Karkıner (2013), ss. 37-52.

sağladığı görülürken otorite evin büyüğü Feyzo'nun annesi Sakine'de olduğu; ancak para ile ilgili her süreçte sadece Feyzo'nun olduğu görülmektedir. Karısıyla fırsat bularak her birlikteliği sonrasında köyden kovularak şehre sürüldüğü görülen Feyzo, bir çocuğu daha olduğunu ve bunun kız olduğunu mektupla öğrenmektedir. Feyzo ve Gülo'nun çocuklarının ismi filmde geçmemektedir. Kadınların isimleri film içinde belirtilmektedir. Erkek, toplumsal alan içinde kadında daha önde ve söz sahibi olarak gösterilmektedir. İş koşulları tarlada çalışırken eşit olarak gösterilmekte; ancak ev içinde erkek kadından üstün konumlandırılmaktadır. Karı ve koca olarak bir arada bulundukları film boyunca görülmemektedir. Bir aile olarak aynı evin içinde görülmemekte, ekonomik olarak sorunları çözülmediği ve düzene karşı geldiği için evin erkeği Feyzo, sürekli sürgüne gönderilmektedir.

Senetlerin ödenmesinde bir aksama olduğunda kadının babası kızının mülkiyetinin kendisinde olması sebebiyle kızını evine geri getirdiği ve paranın ödendiğinde kullanım hakkının kadının kocasında olduğu için karısını geri evine getirildiği görülmektedir. Kadın kız babaları için bir mülk olduğu, erkekler içinde o mülkün alınabileceği, paraları yetmez ise kullanım haklarının satın alınabileceği bir meta olduğu görülmektedir. Filmde kadın ve erkeğin hem sosyal hem de ekonomik olarak eşitliğinden söz edilememektedir.

Şehre sürgüne giden Feyzo, erkek ve kadın arasında eşitlik ile ilgili öğrendiklerini köyde toplumsal olarak uygulanması için yaydığında egemen otoritenin tepkisi ile karşılaşmaktadır. Şehir yaşantısında öğrendikleri köyün toplumsal değerlerinden farklı olması ve egemen otoritenin sürekliliği için Feyzo, köy içinde kalmaya ve orada çalışarak senetlerinin ödemesini gerçekleştirmek zorunda bırakılmaktadır. Bu senetlerin ödenmesi sürecinde karısı da çalıştırılmakta ve kocasından ayrı tutulmaktadır.

Karısının mülkiyet hakkının tamamına sahip olacağı senetleri alabilmek için Feyzo'nun uzun yıllar boyunca ağasının yanında çalışması gerekmektedir. Karısına bir an önce kavuşmak için kundaktaki kızını satılığa çıkartmaktadır; ancak kimseye satamamaktadır. Burada kız çocuklarının bir meta olarak görülüp bu düzenin aileler tarafından sürdürüleceği görülmektedir. Marksist feminizmin ataerkil ideolojiyi aile kurumunun yeniden inşa etmesinde etkili olduğunu söylemesinin kanıtı olarak ve sistemi değiştirmek yerine var olan düzenin yeniden devam ettirildiği görülebilmektedir.

Toplumu örgütleyerek egemen güce karşı konulması durumunda, örgütlenenlerin kaba kuvvetle karşılaştığı görülmektedir. Köyden göç ederek daha fazla para kazanmak ve ekonomik olarak ağaya bağımlı olmaktan kurtulmak isteyen köylüler ağa ve adamları tarafından durdurulmaktadır. Film düzenin değişmediğinin söylenmesi ve bunun suçunun kimde olduğunun sorgulanmasıyla son bulmaktadır.

3.1.3. Kılıbık Filmi

Künye: Yapım Yılı: 1983, Senarist: Osman F. Seden, Yönetmen: Uğur İnan.¹²

1983 yapımı Türk komedi filmidir. Yönetmenliğini Uğur İnan yapmıştır. Senaryosunu Osman Fahir Seden'in yazdığı filmde, iki çocuk babası Kamil'in öyküsü anlatılır. Kamil, bir şirketin çeşitli ürünlerinin dağıtımını yapar. Uzun yıllardır oturduğu evden çıkmasını isteyen ev sahibiyle sorunlar yaşar. Kamil'in oğlu Erol, ev sahibinin kızını sever, ev sahipleri bu birlikteliğe karşıdır. Ev sahibi Kamil'i evden çıkartmak için mahallenin kabadayısıyla anlaşır. Evden çıkması için uğraşılın Kamil'in ailesi yapılanlara dayanamaz ve Kamil'den karakola gidip durumdan şikâyetçi olmasını isterler. İstemeyerek karakola giden Kamil, namılı bir kabadayı olan kara bela ile karıştırılarak tutuklanır. Kamil, af kanunu nedeniyle serbest bırakılır, mahallesinde bir kahraman gibi karşılanır. Mahallenin kahramanı olarak bir süre hem evde hem de sokakta korkulan ve sayılan birisi olur; ancak gerçek kara bela namını kurtarmak için ortaya çıkar ve Kamil'in saltanatı sona erer. Evden çıkması için tekrar baskılar başlar, Kamil artık bu duruma dayanamaz ve taşınmaya karar verir. Evi boşalttıkları gün, Kamil'in oğlu Erol sevdiği kıza veda etmek ister, buluşma yerinde ev sahibinin iş birlikçisi ve mahallenin kabadayısı Erol'u adamlarına dövdürtür. Kanlar içinde oğlunu gören Kamil, kabadayıyla karşılaşır ve ondan oğlu Erol için hesap sorar. Bu sayede Kamil, tekrar mahallelinin gözünde yükselir, ev sahibi evden çıkartmaktan vazgeçer, Erol sevdiğine kavuşur, Kamil için mutlu bir son olur.

3.1.3.1. Kılıbık Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi

Filmde erkeklerin isimleri vardır ancak kadının adı yoktur. Kadınlar genellikle filmde anne, sevgili, kız evlat olarak gösterilmektedir. Baba Kamil'dir, ismi bilinir, erkek oğlu Erol'un ismi de seyirci tarafından bilinir. Annenin ismi hiçbir yerde geçmemektedir. Kız evlatlarının ismi iki yerde bir emir cümlesi kurulduğunda

¹² Ün, M. (Yapımcı) ve İnan U. (Yönetmen). (1983). Kılıbık [Film]. Türkiye: Uğur Film.
<https://www.youtube.com/watch?v=csbsGPMmKDY> (Erişim tarihi: 11.15.2014). Film Künyesi:
<http://www.sinematurk.com/film/4586-kilibik/> (Erişim tarihi: 07.02.2016)

geçmektedir, diğer sahnelerde aile içi konumuyla seslenilmektedir, anne babası tarafından kızım ve kardeşi Erol tarafından abla olarak çağrılmaktadır. Kadın aile kurumu içinde üretim süreci dışında tutulmakta ve kimlik olarak yok sayılmaktadır. Marksist feministlerin karşı çıktığı, kamusallaştırarak özgürleşebileceklerini savundukları aile kurumunun ataerkil ideolojinin yeniden üretimini sağladığı¹³ görülmektedir. Böylece kadının toplumda konumu erkekle eşit görülmediği ekonomik olarak erkeğe bağımlı ve ev içinde konumlandırıldığı görülmektedir.

Ataerkil ideolojinin toplum içine kadın ve erkeğe biçtiği roller filmde sergilenmektedir. Roller açısından aile kurumu içinde kadın evde konumlandırılır. Anne evde yemek yapmakta, çocuklarına vakit harcamaktadır. Baba Kamil evi geçindirmektedir; ancak rollerin değerleri film başında farklılık göstermektedir. Evin erkeği Kamil ev içinde otorite sağlayamamakta, eşi üzerinde baskı sağlayamamaktadır. Filmin başlarında kahvaltı sofrasını evin babası hazırlamaktadır. Evin hanımı ev dışında ekonomik olarak çevresinden düşük kazanca sahip olan ve saygı duyulmayan Kamil'e ev içinde de saygı göstermemektedir. Ancak gerçekleşen olaylar karşısında dış çevrenin bakışındaki değişim kadının da Kamil'e bakışını değiştirerek erkeği yani Kamil'i ev içinde daha üst konumlara taşımaktadır.

Kamil'in kabadayı olduğu düşüncesi çevresi ve ailesi içinde oluştuğunda ayakları yıkanan evin reisi Kamil, otorite haline dönüşmektedir. Kamil, işinde yükselmekte, daha fazla para kazanmakta ve mahallede saygınlığı artmaktadır. Filmin başında evde kadın sesini yükseltmekte, yeri geldiğinde Kamil'e yemek bile vermemektedir. Bu durum erkeğin gücü ortaya konulduktan sonra değişir. Başlarda kadın alış veriş yapmakta, geçimi düşünmemekte, sesini çıkartamayan erkeğine sesini yükseltmekte, istediklerini kocası Kamil'e yaptırmaktadır. Filmin sonunda kadının rolü değişime uğramaktadır; çünkü dış çevrenin Kamil'e bakışında değişim olduğu görülmektedir ve erkek gücünü kaba kuvvetle kanıtlamaktadır. Kadın, erkeğin bu gücü karşısında artık erkeğine saygı duymaktadır. Kamil toplumsal rolünü üstlenir ve güçlü bir baba, oğlunun intikamını alan bir baba karakteriyle yüceltmektedir. En büyük erkektir ve film sonunda bu vurgu ile bitirilmektedir. Film, toplumun erkeğe ve kadına biçtiği rollerinin kabulü ile son bulmaktadır. Baba evin reisi, anne evin hanımıdır. Baba otoritedir, anne

¹³ Dikici, E. (2016). *Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marxist ve Radikal Feminizm Teorileri*, The Journal of Academic Social Sciences, 43, ss. 523-532.

çocuklardan sorumludur. Toplumsal roller dış çevrenin baskısıyla belirginleşmekte ve kadın ile erkek bu rolleri üstlerine giymektedir.

3.1.4. Atla Gel Şaban Film

Künye: Yapım Yılı: 1984, Senarist: Aydemir Akbaş, Yönetmen: Natuk Baytan.¹⁴

1984 yapımı Türk komedi filmidir senaryosunu Aydemir Akbaş yazmıştır yönetmenliği Natuk Baytan tarafından gerçekleştirilmiştir. Filmin ana karakteri Niyazi'dir, iki erkek çocuk sahibi karısı ve kayınvalidesi ile aynı evde yaşayan bir aile babasıdır.

Film, at yarışlarının oynandığı hipodromda başlamaktadır. Niyazi görünür, çocuklarının yataklarına onlar uyurken hediye bırakır. Karısı ve kayınvalidesi ile vedalaşarak evden çıkar. Sokaklardan saklanarak işe gitmeye çalışır. Borçları nedeniyle çevredeki kasap,bakkal, manav ve oduncu Niyazi'yi arar. Komşuları da Niyazi'nin saklanarak kaçtığını görünce ona şans diler. Niyazi'yi mahalle esnafı bir sokak ağzında sıkıştırmayı başarır. Kasap satırla Niyazi'yi öldürecek iken kâbusundan karısının yüzüne attığı su ile uyanır ve ardından esnafın içinden o gün nasıl geçeceğini düşünür. Niyazi,kimliğini gizlemek için kıyafetlerine evden çeşitli nesleler takıp gizlenmiş olur, mahalle esnafı onun turist olduğunu düşünür böylelikle esnafın arasından geçerek dolmuşa yetişir. Niyazi, iş yerineher gün aynı dolmuş ve dolmuş içerisindeki aynı insanlarla gidip gelir. Bir şirkette karamela içine beyit yazarak geçimini sağlar ancak maaşının yetersiz olması nedeniyle beyitlerinde hep geçim sıkıntısını dile getirir, bu nedenle patronundan sürekli uyarı alır. Aylığını alan Niyazi, evde masada ailesiyle oturur, çocukları ondan bisiklet ister. Sınıf geçtiklerinde babaları onlara bisiklet alacağına söz vermiştir ancak maddi durumu nedeniyle onlara bisiklet alamaz. Çocukları babalarına sınıfı geçince alacaktın dediklerinde babaları Niyazi, kendisinin sınıfı geçemediğini söyler.Maaşını borçlarına taksim eder ve elinde çok az bir miktar para kalır. Aile bir ayı bu para ile geçirmek zorundadır. Niyazi'nin karısının adı Zehra'dır.Aylık maaşını borçlara verdikten sonra ellerinde kalan parayı bir aylık geçim için karısına verdiğinde karısının adı duyurulur.

¹⁴ Kılıç, Y. (Yapımcı) ve Baytan N. (Yönetmen). (1984). Atla Gel Şaban [Film]. Türkiye: Cem Film. <https://www.youtube.com/watch?v=3MH9BD-EzFU&t=1417s> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://www.sinematurk.com/film/1882-atla-gel-saban/kunye/> (Erişim tarihi: 11.02.2016)

Bütün borçlarını o ay için ödeyen Niyazi, kahvehaneye uğrar oradaki arkadaşlarının at yarış oynadıklarını görür. At yarışı oynamak için borç alan mahalleliden, borçlarını tahsil etmek için gelen kişilerle Niyazi takışır, bir polisin oradan geçmesi sonucu adamlar ona bir şey yapmadan giderler.

Niyazi mahalle esnafına olan bütün borçlarını ödediği için rahatça sokaktan geçerek işe gider. Yazdığı beyitler nedeniyle patronundan tepki görmeye devam eder. Beyitleri rüyasında görmeye başlar, karısı uyandırıp sofraya çağırır. Yemek yemek için geldiğinde önüne konan çorbayı beğenmez ve eleştirir. Kayınvalidesi de verdiği parayla ancak bu kadarının yapıldığını söyleyerek Niyazi'nin çorbasını kendi tabağına boşaltır. Niyazi hava almak için çıkarken çocukları bisiklet isteklerini dile getirir. Karısı ve kayınvalidesi bisiklet alamayacağını bildikleri için Niyazi ile dalga geçerler. Karısı, gezip aldığı havayı getirmesini akşama tavasını yapacağını söyleyerek kocası Niyazi'yle alay etmeye devam eder. Niyazi de karşılık olarak hava için yarım kilo mu bir kilo mu olsun demesine sinirlenen karısı kocasına sürühi fırlatacakken Niyazi evden kaçarcasına kaçır. Pazar günü evde karısıyla tartıştıktan sonra kıraathaneye arkadaşlarının yanına gider. Herkesin kendini kaptırarak çok dikkatli önlerindeki kâğıtları inceleyip bir şeyler karaladıklarını görür, merak ederek sorduğunda at yarışları tahmin etmeye çalıştıklarını öğrenir. At yarışlarında çok küçük miktarlarda paralarla bahis oynayıp büyük paralar kazanıldığını duyunca altılı ganyanın nasıl oynanabileceğini arkadaşından öğrenmek ister.

Altılı ganyanın nasıl oynandığını ve çok fazla paralar kazandığını öğrenen Niyazi, artık rüyalarında milyonlar kazandığını hayal etmeye başlar ve karısının onu işe gitmesi için uyandırması ile hayalleri son bulur. Her sabah kocasını kaldırmaktan şikâyetçi olan karısı, artık çalar saat gibi kullanılmak istemediğini dile getirip kocası Niyazi'ye sesini yükseltir. Her sabah işe gittiği minibüste oynamayı öğrendiği altılı ganyanı tahmin ederek kuponlar doldurur tutturup tutturamadığını, altılı ganyana para yatırıp yatırmaması gerektiğini öğrenmek istediğinden denemeler yapar.

Niyazi'nin her günü, karısının onu sabahları kötü uyandırması, patronunun ona sürekli yanlış yaptığı, kötü beyitler yazdığı hususunda uyarması şeklinde devam ederken bir gün yaptığı kuponlardan altılı ganyanı tutturur. Ancak kuponu yatırmamıştır, minibüste işe giderken bunu söylediğinde oradaki insanlar önce sevinir Niyazi'yi tebrik ederler sonra Niyazi'nin oynadığı kupona para yatırmadığını, kendini at yarışlarını

tutturup tutturamadığını denemek için kupon doldurduğunu öğrenince ona kızar ve dalga geçerler. Niyazi, at yarışlarını yakından görmek için arkadaşı ile beraber hipodroma gider orada kuponları nasıl yatırılacağını, oyunlarını nasıl sergilendiğini görmek ister. Hipodromda insanların at yarışlarındaki hallerini gören oradaki sloganları duyan Niyazi eve geldiğinde rüyasında artık o sloganları söylemeye başlar. Atların ismini sayıklayan Niyazi'yi karısı duyar. Kocasının kadın isimlerini sayıkladığını duyunca kendini aldattığını düşünür. Niyazi'yi uyandırır ve kavgaya eder. Kocasısı o kadın isimlerinin atlara ait olduğunu, hipodromda böyle bağırıklarını söyler. At yarışlarına para yatırdığını düşünen karısı ayrıca sinirlenir. Geçim sıkıntısı yaşarlarken kocasının at yarışları oynadığını düşünür ve Niyazi'yi yataktan kumar oynadığı gerekçesiyle kovup uyumaya devam eder.

Niyazi, işe giderken komşularından arkadaşı Halil'in karısıyla münakaşasına denk gelir. Karısı Halil'i evden kovar. Niyazi, Halil'in eşinden çocuklarının çok hasta olduğunu ve yemeden içmeden biriktirdikleri parayı at yarışlarında Halil'in kaybettiğini öğrenir. Niyazi, Halil ile konuşur. Halil, çocuğunun ameliyat olması için 500 bin liraya ihtiyacı olduğunu yıllarca hiçbir şey yemeden biriktirseler bile bu parayı biriktiremeyeceklerini Niyazi'ye anlatır ve tek çarelerinin şans oyunlarında olduğunu söyler. Altılı ganyanı her oynadığında tutturmaya başlayan Niyazi, kuponları yatırmadı için çevresindeki insanlar tarafından tepki görür ve anlaşılamaz. Çevresindekiler, Niyazi'ye tutturabildiği kuponları neden yatırmadığını sorunca ondan “nasıl olsa yine tuttururum” cevabını alırlar. Niyazi'nin karısı, kahvehanede at yarışları oynadığını düşündüğü kocasının yanına gider. Niyazi'yi orada görünce sinirlenir, onun suratına tükürür ve orayı terk eder. Herkesin içinde rezil olduğunu düşünen Niyazi; “Sabah yüzümü yıkamamı unutmuşum, sağ olsun karım geldi, onu yıkadı ve gitti.” şeklinde espri yaparak ortamı yumuşatır. At yarışı tahminlerini minibüsteki ortamda, ortamdaki insanların varlığı ile tutturduğunu fark eden Niyazi, onlar olmadığında, o ortam koşulları olmadığında kuponları tutturamadığını minibüsün muavinine söyler.

Bir gün At yarışlarını izlemek için gittiği hipodromda atları tahmin eder ve her tahmin ettiği at birinci gelir. At yarışlarına hile katan kişinin adamı Niyazi'yi farkederek ve patronuna haber verir. Karısı da Niyazi'yi hipodromda aramaya gelmiştir. Niyazi karısını görünce oradan kaçmaya başlar. At yarışlarında hile yapan Kazım, Niyazi'nin yakalanarak ona getirilmesini ister. Niyazi'yi hipodromda karısından önce bulan

Kazım'ın adamları onu Kazım'ın önüne getirirler. Kazım da Niyazi'ye işkenceler yaparak altılıyı nasıl olduğunu öğrenmek ister. İşkencelerden cevap alamayınca güzel bir dille sorulduğunda Niyazi, cevap verir.

Niyazi kuponları oynamaya başlar ancak oynadığı kuponlar tutmaz. Ortamın, ortamdaki insanların eksikliği ve sürekli dinlediği müziğin eksikliği nedeniyle kuponları tutturamadığını onu kaçıran Kazım'a ispatlar. Kazım, adamlarından Niyazi'nin istediği her şeyi bulup ortamı tamamlamalarını ister. Her şey ayarlanır, bir minibüs getirilir. Sürekli dedikodu yapan yaşlı bir kadın, kötü kokular yayan torba taşıyan bir adam, “Şiki Şiki Baba” müziği, sürekli ayağına basılan ve çok kalabalık bir minibüs ortamı oluşturulur. Bu ortamda Niyazi'nin tüm yaptığı tahminler tutar. Birkaç deneme oyundan sonra Niyazi'nin gerçekten altılı ganyanı tutturduğunu anlayan Kazım, bütün mal varlığını Niyazi'nin yaptığı kuponu yatırmak için hipodroma gider. Kazım'ın adamları bu fırsatın bir daha ele geçmeyeceğini düşünerek Niyazi'nin oynadığı kupondaki sayıları oynamak için Niyazi'yi orada bırakarak hipodroma koşarlar. Niyazi de bu durumdan faydalanarak hipodroma gider ve kuponu oynar. Niyazi dışında kimse altılıyı tutturamaz; çünkü Niyazi altıncı koşuyu Kazım'a farklı söyler, asıl gelecek atı kendisi oynar, böylelikle milyoner olur. Altılı ganyandan aldığı milyonlarla birlikte mahallesine gelir. Kuponların tutunmasına vesile olan minibüsteki herkesi maaşa bağlar. Mahallelinin borçlarını kapatır, arkadaşı Halil'in çocuğunun ameliyat parasını öder ve geri kalan parayla beraber evine gider.

Çocukları için çok istedikleri iki tane bisikleti alarak kapıya koyar. Kapıyı açan çocukları babalarının hediyesini görmeden önce babalarının eve gelmesine çok mutlu olurlar. Hediyelerini görünce mutlulukları daha da artar. Niyazi'nin eşi Zehra da uzun zaman sonra kocasını sağ salım gördüğü için mutludur ancak Niyazi'nin kayınvalidesi uzun süredir gelmediğinden Niyazi'yi evden kovmak ister. Kızına kocasına sarıldığı için kızar, Niyazi'yi evden kovar. Niyazi, para dolu çantayı açar. Kayınvalidesi paraları görünce bir anda yumuşar, karısı paraların nereden geldiğini sorgular. Kocasını Niyazi'de at yarışlarından kazandığını söyler. Paraları gören kayınvalidesi Niyazi'ye kral gibi davranmaya başlar. Filmin sonu, Niyazi'nin karısının rüyasında at yarışlarında söylenen sloganları sayıkladı gösterilerek son bulur.

3.1.4.1. Atla Gel Şaban Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi

Geçim sıkıntısı yaşayan ailede baba karakterini canlandıran Niyazi evin geçimini istenilen oranda yerine getiremediği için aile bireyleri tarafından özellikle karısı tarafından saygı görmemektedir. Ekonomik olarak bir otorite sağlayamaması aile üzerinde egemenliğini tam olarak sağlayamamasının neden olarak görülebilmektedir. Çocuklarının isteklerine karşılık verememesi, ailenin ekonomik ihtiyaçlarını aile bireylerinin istedikleri oranda karşılayamaması nedenleri evde söz sahibi olamamasını ve saygı görememesine neden olmaktadır. Yemek masasında sürekli eleştirilmektedir. Aile bireylerinin bir arada görüldüğü her sahnede evin ekonomik ihtiyaçları ve aile bireylerinin istekleri konuşulmaktadır. Evin erkeği Niyazi bu konuşmalarda ona yöneltilen sorulara kaçamak cevap verdiği ve ortamı terk ettiği görülmektedir.

Erkek evin dışında konumlandırılmıştır, bir şirkette çalışmakta ve evini aldığı düşük ücretle zor geçindirmektedir. İş yerinde patronundan istediği zammı bir türlü alamamakta bu da aile yaşamına zarar vermektedir. Kadın evin içinde ev kadını olarak konumlandırılmıştır. Evin sorumluluğu, ev içinde çocukların bakım, yemek yapma ve benzeri ev içi görevleri kadının görevi olarak gösterilmektedir.

Kadının adı belli belirsiz film içinde geçmektedir. İki erkek çocuklarının isimleri hiç dile getirilmemektedir. Aile yemek masasında bir arada gösterilmekte; ancak bu masada otorite olarak görülen evin babası sürekli maddi açıdan yetersizliği konusunda eleştirilmektedir.

Kadın evin reisini her sabah sevecen tavırdan uzak bir şekilde, yüzüne su atarak kaldırmakta ve kocasını kapıdan uğurlamamaktadır. Erkeğe verilen bu değersizlik ataerkil ideolojiye ters düşmektedir; ancak ataerkil ideolojinin aile içinde kadına verdiği konum açısından doğru bir noktada olduğu, anne rolünün gereklerini yerine getirerek ev içinde tüm görevleri –kocasına hürmet etmek dışında-yerine getirdiği görülmektedir.

Ekonomik sıkıntılar karı koca arasında sürekli olarak işlenmektedir. Kazanılan çok az paranın şans oyunlarında oynanarak harcandığını düşünen karısı kocasını evin dışında arayıp bunun hesabını kocasından sorarken görüntülenmektedir.

Kadının erkeğe sert davranışları ve onu eleştirisi ekonomik sıkıntılar süresince görülmektedir. Bu sıkıntıların ardından şans oyunlarında çok para kazanan Niyazi, para dolu bir çantayla geldiğinde özellikle karısından daha fazla eleştiriye

uğradığı kayınvalidesi tarafından büyük saygı görür. Karısı, paraları görmeden kocasını o olmadığı zamanlarda özlediğini göstermekte; kayınvalidesi ise paralardan sonra damadına saygı ve sevgi göstermektedir. Film kadın ve erkeğin ekonomik olarak eşitsizliğini göstermektedir. Kadın üretim sürecinde yer almamakta, erkeğin ekonomik himayesine ihtiyaç duymaktadır. Aile içinde evin babasının, ihtiyaçları aile bireylerinin istediği kadar yerine getirememesi sonucunda, erkeğin ev içinde otoritesinin sorgulandığı; feminist teori açısından kadının ve erkeğin ekonomik ve sosyal açıdan eşit olmadığı görülmektedir. Aile kurumu, ataerkil ideolojinin rollerini üstlenmekte¹⁵ ve toplumsal açıdan kadın evinde kocasının ona sağladığı imkânlarla yaşamaktadır.

3.1.5. Şendul Şaban Film

Künye: Yapım Yılı: 1985, Senarist: Kartal Tibet, Yönetmen: Kartal Tibet.¹⁶

1985 yapımı Türk komedi filmidir. Senaryosunu Kartal Tibet yazmıştır, yönetmenliği de Kartal Tibet üstlenmiştir. Şaban, Ali ile birlikte aynı apartmanda yaşamakta ve aynı fabrikada işçi olarak çalışır. Bir gün patronlarından zam istedikleri için işten atılırlar. Uzun zaman iş ararlar fakat bulamazlar. Şaban'ın hanımı Necla ise Şaban'a kadınların daha kolay iş bulabileceğini söyler ve karı koca iddiaya girerler. Necla ertesi gün sekreter olarak işe başlar, iddiaya göre artık roller değişir. Necla evin erkeği, Şaban ise evin hanımı olmuştur. Şaban karısı Necla'nın evde yapmış olduğu tüm işleri yapar, komşularıyla günlere katılır, onları evde ağırlar. Kadınlar matinesine kadın kılığına girerek komşu kadınlar ve arkadaşı Ali ile birlikte katılır. Bir ev kadının yaptığı gibi çocukları için örgü örür. Evin geçimini sağlayan karısını evin hanımı gibi evde yemek hazırlayarak bekler. Necla'nın özel günleri unutmasından ve yoğun çalışma saatlerinden dolayı mutsuzluk yaşayan Şaban, evi terk ederek annesinin evine gider. Ali, Şaban ile konuşarak onun daha dik duruş sergilemesini sağlar, bir erkek gibi davranması için Şaban'ı uyarır, böylece Şaban evine döner. Seyyar satıcı arabası alan, sebze, meyve satmaya başlayan ve karısının çalışmasını istemeyen Şaban, evin erkeğinin kendisi olduğunu, gerekirse taş taşıyarak (tüm ağır işleri yaparak) evin geçimini sağlayacağını, karısının çalışmaması, evde durarak çocuklarla ve ev kadınlarının ilgilendiği tüm diğer işlerle ilgilenmesi gerekliliği vurgular ve film sona erer.

¹⁵ Dikici, E. (2016). *Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marxist ve Radikal Feminizm Teorileri*, The Journal of Academic Social Sciences, 43, ss. 523-532.

¹⁶ Kılıç, Y. (Yapımcı) ve Tibet, K. (Yönetmen). (1985). Şendul Şaban[Film]. Türkiye: Cem Film. <https://www.youtube.com/watch?v=RCcO3Zh4ths> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://www.sinematurk.com/film/6110-sendul-saban/> (Erişim tarihi: 11.02.2016)

3.1.5.1. Şendul Şaban Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi

Film geleneksel aile yapısını yansıtan bir şekilde başlamaktadır. Anne evde çocuklara bakan, sabahları kahvaltı hazırlayıp kocasını uyandıran, evin düzeni, eve gelen paranın idaresini yapan ve işleriyle meşgul olan ev kadını rolünde karşımıza çıkmaktadır. Baba para kazanan, yatakta keyif yapma hakkına sahip olan, ev işlerini basit gören, ev dışında konumlanmış bir rolle karşımıza çıkmaktadır. Aile içinde otorite evin erkeği baba etrafında toplanmaktadır ve evin hanımı kadın, ekonomik olarak erkeğine bağımlı gösterilmektedir.

Çocuklarla iletişimlerine bakıldığında ev içinde konumlandırılan annenin onların ekonomik ihtiyaçları haricinde her türlü ihtiyaçlarını karşıladığı ve ev içinde annelik rolünü bürünen kim ise onun bu durumu devam ettireceği gösterilmektedir. Çocuklar anne ve babalarının ataerkil ideolojinin onlara biçtiği rolleri değiştirerek üstlenmelerine anlam verememekte ve bocalamakta oldukları sergilenmektedir. Bir erkek, birde kız çocukları olan anne ve babanın büyük çocukları Necmi'nin ismi söylenmekte, küçük çocukları olan kızın adı film boyunca söylenmemektedir.

Feminist teori bağlamında ataerkil ideolojinin kadına biçtiği rolde anne çalışmamalıdır, kadının yeri evi olmalı, çocuklarıyla ve ev işleriyle ilgilenmeli, komşularıyla sosyalleşmelidir. Baba çalışmalı, maddi kazanç elde etmeli, karar merkezi olmalı, iş dışında evde hiçbir iş yapmamalıdır. Şendul Şaban filminin başlarında ataerkil ideolojinin aile yapısını yansıtan bu cinsiyet rollerini görülmektedir; ancak babanın kendisine biçilen toplumsal rolünü gerçekleştirmeyi başaramadığı, işten kovulduktan sonra otoritesinin sarsılmaya başladığı görülmektedir. Şaban'ın işten çıkması ve aramasına rağmen yeni bir iş bulamaması nedeniyle evin annesi Necla iş bulur. Film bu noktadan sonra cinsiyet rollerinin değişimini göstermektedir. Artık maddi kazancı anne sağlamaktadır ve babanın rollerini üstlenmiştir ve evde duran Şaban da annenin rollerini üstlenmiştir. Bu durum babanın kendi rolünün ne olduğunu ona hatırlatan erkek arkadaşıyla konuşana kadar sürer. Şaban bir kadının yapacağı davranış biçimi olarak gösterilen evin terk edilmesi hareketini gerçekleştirmesi arkadaşı Ali tarafından sert bir şekilde eleştirilmektedir. Bir erkek olduğunu hatırlayarak sert davranması gerektiği ve erkek gibi ailesinin geçimini sağlaması için gerekirse en ağır işlerde çalışması ve karısına yerinin evi olduğunu göstermesi gerektiği hatırlatılmaktadır.

Otorite ve lider olan erkek olmalıdır. Evin babasının ekonomik olarak evin annesinden üstün olması gerekliliği gösterilmektedir. Şaban toplumun gözünde nasıl bir konumda olduğunu anladıktan sonra toplumsal rolüne tekrar bürünür evine iş bulmuş olarak döner. Evin babası olarak evinin kapısından dik bir yürüyüşle toplumun ondan beklentisini yerine getirir şekilde girer. Artık baba ve anne ataerkil ideolojinin onlara biçtikleri aile yapısının rolleri gereği olması gereken yerdedirler.

Marksist feminizme göre kadın üretim sürecinde yer alır, radikal feminizme göre aile kurumu içinde üretim ilişkileri¹⁷ açısından da erkeklerle eşit konuma geldiği görülmektedir; ancak bu süreçte erkek hem Marksist hem de radikal feminizm bağlamında eşit bir konumda gösterilmemektedir. Film kadın ve erkeğin rolleri değiştirildiğinde dahi eşitliğin oluştuğunu göstermemektedir. Ekonomik kazancı elde eden kadın olduğunda ev ile ilgilenen erkek bir kadının hareket edebileceği davranışları sergilediği gösterilmektedir. Rollerin kimlikleri değişse de biyolojik özellikler o kimliklerle devam ettirildiği görülmektedir. Filmde evi terk eden erkeğin bir kadın gibi davrandığının söylenmesi buna örnek teşkil etmektedir. Bu davranışın ataerkil ideolojinin erkeğe yüklediği roller arasında olmadığı gösterilmektedir.

3.1.6. Gurbetçi Şaban Filmi

Künye: Yapım Yılı: 1985, Senarist: Osman F. Seden - Halit Akçatepe, Yönetmen: Kartal Tibet.¹⁸

1985 yapımı Türk komedi filmidir. Filmde Türkiye'den Almanya, Köln'e giden ve orada Mark¹⁹ milyoner olmak isteyen Şaban'ın hikâyesi anlatılır.

Film, otogar görüntüsü ile başlar. Şaban otobüse biner ve tüm yolculara iyi bir yolculuk geçirmeleri için temennide bulunur. Ön koltukta yerine oturur. Almanya'ya gittiği otobüste sululuklar yaparak insanları güldürür. Birlikte yolculuk ettiği otobüste önde oturan kızı etkilenir. Yolculuk sırasında ara sıra ona bakar, kız da aynı şekilde

¹⁷ Karkiner, N. (2013). Sosyoloji II. *Feminist Kuramlar ve Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (Ed: B. Kartal). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, ss. 37-52.

¹⁸ Ün, M. (Yapımcı) ve Tibet, K. (Yönetmen). (1985). Gurbetçi Şaban[Film]. Türkiye: Uğur Film. <https://www.youtube.com/watch?v=qxRZX0cRYvo> (Erişim tarihi: 11.15.2014). Film Künyesi: <http://www.sinematurk.com/film/3503-gurbetci-saban/> (Erişim tarihi: 12.02.2016)

¹⁹ Mark: Almanya'nın 2002 yılında geçtiği Euro para biriminden önceki para birimidir. <https://www.dw.com/tr/alman-mark%C4%B1-h%C3%A2l%C3%A2-ge%C3%A7iyor/a-15630003> Erişim tarihi: 18.03.2018

Şaban'a bakar. Yolculuk biter Almanya'ya varıldığında haymda²⁰ kalan akrabalarının yanına giden Şaban otobüsteki kızı orada görünce şaşırır. Tesadüfen akrabaları birbirini tanıyan aynı haymda kalan kişilerdir bu nedenle aynı yere gelmişlerdir. İki aile birlikte bir sofrada oturarak sohbet ederler. Şaban'a ne yapacağı sorulduğunda, turist pasaportu ile geldiği Almanya'da iş bulup çalışacağını söyler. Otobüste gördüğü kızın adınınBahar olduğu ortak oturulan yemek masasında eniştesinin ona seslenmesi ile duyulur. Bahar, Almanya'ya gelmeden çalışma iznini almış ve hemen işe başlayacaktır.Bu durumu öğrenen Şaban:“Benim de saçım uzun olsaydı hemen iş bulurdum.”der.

Şaban, iş aramak için Almanya sokaklarına ne çıkar. Almanya'daona tavsiye edilen iş bulabileceğibirkaç yere gitmek için adres sorar. Rastladığı Türk vatandaşlaraadres soran Şaban,onlardan oturma izni olmadan çalışırsa polislerin onu hemen sınırışı edeceğini öğrenir. Türk'ler Şaban'a, polisleri gördüğü zaman hemen kaçması gerektiğini söylerler. Şaban bunu öğrenince tedirgin olur ve her yerde polislerden kaçmaya başlar. Bir yandan da iş aramaya devam eder.

Şaban kıyafetlerinde şapkasını değiştirerek Türk kimliğinden biraz uzaklaştığını düşünür şapkayı taktıktan sonra geçen polis arabalarından daha az korkar. Almanya'da akrabalarının yanında kaldığı haymda farklı Milletlerden insanlar vardır. Genellikle orada kadınlar gösterilir, özellikle gündüz orada görünen tek erkek Şaban'dır. O da işsiz olduğu içindir. İş aramaktan döndüğü sahnelerde genellikle kadınları kavga ederken bulur. Bir kavgaya beğendi kız Bahar'ın içinde olduğunu görünce oda ayırmak için kavgaya dâhil olur. Haymdaki bir Alman vatandaşı tarafından çağrılan polisler nedeniyle oturma izni ve çalışma izni olmadığı için Şaban tuvalete saklanır.Ablası Bahar'a,kavga ettikleri kişiler şikâyetederse karakola götürülebileceğini bu nedenlesaklanmasını, söyler. Bahar da tesadüfen tuvalete saklanır. Polisler gittikten sonra tuvaletten Şaban ve Bahar'ın beraber çıktığını gören Bahar'ın ablası,yabancı bir erkekle tuvalette kardeşinin olmasından dolayı baygınlık geçirir.

Şaban iş aradığı bir günde parkta birisine rastlar, adam onu çalışması için bir fabrikaya götürür.Fabrika, izinsiz Türk işçileri çalıştıran onların pasaportlarını elinden alıp Türk vatandaşlarını köle gibi çalıştıran bir yerdir.Çaresiz kalan Türk'ler burada zorla çalıştırılmaktadır.Burada çalışmaya başlayan Şaban kandırıldığını anladığında

²⁰ Haym: 1960'lı yıllardan itibaren Almanya'ya gelen işçilerin, yurt sistemi şeklinde toplu olarak kaldıkları yerlere “haym” deniliyordu. <http://adigepanorama.com/donemediler/> Erişim tarihi: 20.03.2018

pasaportu fabrikadakiler tarafından alındığı için oradan çıkamaz ve çalışmaya mecbur olur.

İş bulması şerefine Şaban, beğendiği kızı yemeğe davet eder. Birlikte sandviç yerler ve kız arkadaşı Bahar'ın çok iyi olduğunu, patronuyla arasının çok iyi olduğunu, patronun onu çok sevdiğini söyler. İşle ilgili yaşadığı sıkıntılardan bahsetmez. İşyerinden fabrika sahibi Hans'ın evine getirilen Şaban, patronun evinde tüm aile bireylerine özel olarak hizmet ettirilir. Patronunun evindeki her iş, Şaban'a yaptırılır. Çatı katından eşyaları indirilir, temizlik yaptırılır, patronun kızının arabası yıkanır ve patronun oğlunun boks eğlencesinde gözüne yumruk yiyerek günü bitirir. Günün sonunda eve dönerken aldığı parayla kız arkadaşına güzel bir kolye alır. Kız arkadaşı Şaban'ın gözünde oluşan morluğa pansuman yaparken ne olduğunu sorduğumda Şaban, cevap vermez şakadan böyle olduğunu ve paranın kolay kazanılmadığını söyler.

Ertesi gün Şaban, iş yerinde bozuk yemekten zehirlenen bir işçi görür, ustabaşının kendisine kötü davranmasından dolayı da işi bırakıp gitmek ister. Tam fabrikanın kapısında çıkacakken polislerin onu aradığını görür, sınır dışı edileceği ne düşünerek kaçır. Polisler tarafından uzun bir kovalamanın ardından yakalanan Şaban baygınlık geçirir, ayrıldığında bir ofiste yaşlı bir kadının yanında kız arkadaşı durmaktadır. Ne olduğunu anlayamaz, kendisine Şaban Yıldız olup olmadığı sorulur. Şaban Yıldız olduğunu kabul eder, Alman Hükümeti tarafından iki çocuğu için ona para verilir, bir şey anlamaz. Binadan çıkıp yaşlı bir teyzenin evinde yaşanan olayı Bahar Şaban'a anlatır. Şaban Yıldız'ın iki tane erkek çocuğu olduğunu ve bunun karşılığında Alman hükümetinin kendisine her çocuk için para vereceğini öğrenir.

Şaban'ın çalıştığı fabrikanın patronu Alman bankalarından işini yükselteceğini söyleyerek yüklü miktarda kredi çeker. Ancak bu paraları kumarda kaybeder. Kumarda kaybettiği marklardan daha fazla kaybetmek istemediği için Türk işçileri çok ucuza ve izinsiz çalıştırır.

Şaban ve kız arkadaşı gitgide birbirlerini daha fazla vakit geçirmeye ve geleceğe yönelik planlar yapmaya başlarlar. Bir yandan çalıştığı fabrikada mutsuz olan Şaban diğer yandan Bahar'a âşık olduğunu anlar ve aşk sarhoşluğu yaşar. Şaban, Bahar'a evlenme teklif eder. Bahar birkaç gün bekletir, Şaban'ın çalıştığı fabrikaya gelip Şaban'a öyle evet cevabını verir. Birlikte oradan uzaklaşacaklarken fabrikaya işçi olarak girmesini sağlayan Hippi Ferit onları görür. Fabrika patronunun evinde hafta sonu

bedava çalıştırmak için Bahar'ı düşünür ve patronun odasına Şaban'la birlikte Bahar çağrılır. Bu teklifi kabul etmezlerse Şaban'ı polise teslim edeceklerini söylerler, o zaman sınırdışı edileceğini söylediklerinde Bahar, teklifi kabul etmek zorunda kalır. Şaban ile birlikte Bahar, patronun evinde çalışırlar, bu durumdan memnun olmayan Şaban fabrikadan çıkmak için plan yapar.

Patrona giderek pasaportunu vermesini, Türkiye'ye gitmek istediğini söyler. Patronu pasaportunu vermek istemeyince Şaban'da patronu tehdit eder. Pasaportunu vermezse fabrikasında izinsiz Türk işçileri çalıştırdığını polise bildireceğini söyleyerek pasaportunu alır. Böylelikle Türkiye'ye gitmek üzere otobüs terminaline gider. Sözlüsüyle vedalaşırken Almanya'da çalışması ve oturmaları için izin çıkartmasını ister.

Türkiye'de Şaban Yıldız adına kayıtlı ne kadar çocuk varsa nüfus suretlerinin fotokopisiyle beraber Almanya'ya döner. Alman hükümetinden on dört tane çocuk için yardım parasını alır. Bu çocuk yardım parasını bankaya koyarak biriktirmeye başlar. Çalışma izni olan Şaban artık evlenir ve karısıyla beraber iplik fabrikasında çalışmaya başlar. Bahar hamile kalmıştır. Şaban çalışarak ilerleyebileceğini düşünmez. Bu nedenle kendine bir iş kurmak ister, bir inek satın almayı düşünür, aynı evde inekle birlikte yaşayabileceklerini karısı Bahar'a söyler. Hollanda'ya inek almaya giden Şaban'ın karısı Bahar doğum yapar. Çocuğun adını oradaki hemşireler koyar adı Monika olur. Şaban Almanya'ya gelince hemen hastaneye koşar. Çocuğun kız olduğunu öğrenir. Kızının adının Alman ismi olduğunu öğrenince karısına bir daha çocukları olduğunda Türk ismi koymazsa bir daha doğuracağını söyler.

Şaban, inek sütü satarak kendi işinin patronu olmaya başlar. Birikimleri katlanarak artar, bir süre sonra süt üretim tesisi ve süttan kesilen ineklerinde kesildiği kesimhane sahibi bir patron olur. Bahar ikinci çocuklarına hamiledir. Mutlu bir aile olarak günleri geçer. İkinci çocukları da kız olmuştur. Onun doğumu ve ismi ile ilgili bir bilgi verilmez.

Şaban'ın Almanya'daki ilk patronu Hans'ın kumar oynadığı kredi aldığı bankalar tarafından öğrenilince bütün kredileri kesilir ve tüm borçlarının bankaya geri ödenmesi istenir. Bu durumdan nasıl kurtulacağını düşünürken sekreteri kantinin kiraya verilmesi fikrini sunar, bu fikir beğenilir ve gazeteye ilan verilir. Şaban, yavaş yavaş yükselirken önceden çalıştığı işçileri kötü muamele yapılan fabrikadaki patronu Hans'ın borç batağına düştüğünü gazete ilanından anlar.

Şaban Bunu öğrenince sahip olduğu paraları bu yatırımda değerlendirmeye düşünür. Fabrikaya gider, anlaşma yaparak kantini kiralar ve Hans’adakedileri ödemesi için faiz karşılığında borç para verir.Aldığı paraları yeni kumarda kaybeden ve borçlarını Şaban’a ödeyemeyen Hans, Şaban’dan yeniden borç para isteyerek tüm mal varlığını yavaş yavaş Şaban'a kaptırır.

Şaban ve Bahar’ınüçüncü çocukları da doğar. Hastaneye götürdüğü Bahar’ın odası ilk doğuma göre çok daha süslü her yerde çiçeklerle kaplıdır. Şaban, Bahar’a “Bu seferde kız mı?” diye sorar. Bebeğin erkek olduğunu öğrenince mutlu olur ve adını Ramazan olarak kayda geçilmesini ister.

Hans, borcundan dolayı hisselerinin çoğunu Şaban’a vermek zorunda kalır, bu nedenle artık fabrikanın hisselerinin büyük miktarına sahip olan Şaban, fabrikanın patronu olur.

Zamanında yaşamış olduğu bütün zorlukları ortadan kaldırmak için oradaki işçilere çok iyi davranır ancak eski patronu ve onlara kötü davranan yöneticileri hizaya sokar.Kendisini evinde zorla çalıştıran Hans’ı ailesi ile beraber kendi evini temizlemeye çağırır. Şaban evinde karısı Bahar ile geçmişte onlara yapılanların aynısını Hans’a, onun ailesine ve fabrikadaki yöneticilere yaşatır. Bu durumlara düşmelerinin sebebinin Hans’ın kumar tutkusu olduğunu ve sekreteriyle ilişkisinin olduğunu Hans’ın karısı Erika’ya söyleyince evde kavga çıkar. Onlar evde kavga ederken zamanında inek gibi çok çalıştıklarını söyleyen Şaban, Bahar’la evden çıkar. Aniden bir ineğin süt vermesi ve yavru vermesi gibi faydalarından bahseden Şaban, karısından bir yavru daha ister. Karısı, “Üç çocuk yetmedi mi?” diye sorunca, Şaban’dan yetmediğinin, çocuk zammı da alacaklarının cevabını alır. Bahar olmaz dese de Şaban, “olur!” der. Birlikte gülüşerek evlerinin bahçesinde koşarlar ve film bu görüntülerle son bulur.

3.1.6.1. Gurbetçi Şaban Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi

Film Türkiye’den yurt dışına Almanya’ya giden bir erkek ve kızın öyküsünde şekillenmektedir. Şaban, otobüs yolculuğunda görüp etkilendiği kızla Almanya’da yanında kalacağı akrabalarının komşusunda tekrar görür ve hikâyeleri başlar.

Filmin başlarında Şaban, beğendiği Bahar’ın Almanya’da hemen işe başlayacağını öğrendiğinde -saçı uzun olan kadının- kadın olmanın iş bulmakta avantajlı olduğunu dile getirmektedir.

Kötü koşullarda çalışmak zorunda kalan Şaban, şirketin dışında patronun evinde de çalışmak zorunda bırakılmakta hatta evlenme teklif ettiği Bahar'ında Şaban'ın patronunun evinde hafta sonu hizmet etmesi istenmektedir. Şaban buna karşı olsa da Bahar, "Anca beraber, kanca beraber." der. Bu cevap Şaban'ın çok hoşuna gider "İşte kadın dediğin böyle olur." diyerek bir kadının koşulsuz her durumda erkeğin yanında olmasının kadınların en önemli özelliği olduğunu vurgulanmaktadır. Kadın, erkek için onunla beraber her zorluğu beraberce üstlendiği Şaban'ın patronunun evindeki hizmet etmelerinde görülmektedir.

Bir erkeğin rolleri ev temizliğine Şaban daha patronun evinde hizmet etmeye gittiğinde ağır işlerin yapılması ve ev dışında araba yıkama, evin erkek çocuklarıyla boks yaparak onları eğlendirmek olarak gösterilmektedir. Şaban, sözlüsü Bahar ile patronunun evine hizmet etmeye gittiğinde aynı görevleri yerine getirmekte olduğu görülürken; Bahar'ın bulaşık yıkadığı, yerleri ovaladığı sahneleri görülmektedir.

Alman hükümeti sosyalist bir yönetime sahip olduğu için vatandaşlarına çeşitli haklar tanımıştır, bu haklardan bir tanesi de ülkede yaşayan çocuklu ailelere çocuk yardımı yapmaktır. Şaban Yıldız bunu öğrendikten sonra Türkiye'de baba adı ile soyadı tutan tüm çocukları kendi çocuğu gibi Almanya'ya göstererek sosyal yardım paralarını almakta ve bu paraları bankaya yatırarak biriktirmektedir.

Bahar, Şaban'a oturma ve çalışma izinleri aldıktan sonra evlendikleri görülmektedir. Karı koca olduktan sonra birlikte aynı fabrikada iyi koşullarda çalışmaktadırlar. Bahar hamile kalmıştır, Şaban kendi çocukları gibi göstererek aldığı çocuk yardımlarından aldığı paralarla bir iş kurma kararı aldığında bunu karısı Bahar ile sadece paylaşmakta onun fikrini almamaktadır. Ne iş kurulacağına evin erkeğinin karar verdiği görülmektedir. İş konusunda Şaban, karısına danışmamakta kendi karar almakta ve uygulamaktadır. İnek satın almaya karar veren Şaban, Hollanda'ya gittiği sırada Bahar doğum yapmaktadır. İlk çocukları kız olur, bebeğe oradaki hemşireler Alman İsmi olan Monika koyarlar; bu durumu öğrenen Şaban, karısı Bahar'a çocuğunun isminin Türk olmaması nedeniyle tepki göstermektedir. Şaban, karısı Bahar'a doğurduğu çocuklara Türk ismi konulmadığı sürece bir daha doğum yapacağını söylemektedir. Filmin ilerleyen dakikalarında Bahar, ikinci çocuklarını doğurduğunda Şaban, hastanede erkek olduğunu öğrendiği bebeğine karısına sormadan kendi babasının adı olan Ramazan ismini vermektedir. Şaban'ın, karısı Bahar'a bu seferde kız

mı doğurdun diye sorması ve erkek olduğunu öğrendiğindeki sevinci ile evin erkeğinin erkek çocuk beklentisini göstermektedir.

Şaban kızı yanına geldiğinde onunla ilgili görünmekte; anne, baba ve çocukları birlikte vakit geçirmektedirler. Hamile anne örgü örerken baba kız çocuğu Monika ile oynarken gösterilir. Filmin geneli anne ve baba karakterlerini çocuklara davranışsal olarak göstermemektedir çocuklarıyla geçirilen birkaç zamanın karesi gösterilmekte; çocuklarına hitap ve onlarla ilgili herhangi bir şey görülmemektedir.

Şaban, karısı Bahar'la çok önceden yaşadıkları sıkıntıları konuşurken bir ineğin süt vermesi ve yavru vermesi gibi faydalarından bahsettikten sonra Şaban, karısından bir yavru daha ister. Erkeğin, kadını bir inek gibi doğum yapabileceği ve sürekli olarak üreyebileceği düşüncesinin olduğu anlaşılmaktadır.

Erkek ve kadın evlenmeden önce eşit koşullarda çalışırken Marksist feminizm açısından üretim sürecinde birlikte çalıştıklarında eşitliğini sağladıkları görülmektedir. ortada bir aile kurumu olmadığı için kadının çalışma şartları erkekle aynı olduğu görülmektedir. Evlilikleri sonrası çalışma koşullarının bir kısmı aynı kaldığı, Bahar'ın kadınlık görevlerinden bebek doğurması sonucunda iş yaşantısı biterek ev içinde konumlandığı görülmektedir. Radikal feministlerin karşı olduğu ataerkil ideolojinin desteklediği aile kurumu içinde kadının yerinin ev içi olmasının yansımaları görülmektedir. Erkeğin ekonomik büyümesi karşısında kadın evinin hanımı ve çocuklarının anası konumunda görülmektedir. Liberal feminizmin sosyal ve hukuksal hakların eşitliğinin yansımaları görülmemektedir. Kadına fikrinin sorulmadı, her kararın erkek tarafından aldığı filmin genelinde görülmektedir. Kadın aile kurumu içine girdikten sonra erkeğin altında bir konuma geçtiği görülmektedir.²¹

3.1.7. Garip Filmi

Künye: Yapım Yılı: 1985, Senaryo: Memduh Ün – Fatma Girik – Bülent Oran, Yönetmen: Memduh Ün.²²

Spor sevdalısı, özellikle de Beşiktaş taraftarı, bekâr bir gencin başından geçen olayların anlatıldığı bir filmidir. Film stadyumda bir maç görüntüsü ile başlar. Beşiktaş

²¹ O'Kelly, K. (1993). *Feminism and Anarchism*. <http://struggle.ws/talks/femm2.html>, (Erişim tarihi: 12.05.2018)

²² Seden O. F., Ün, M. (Yapımcı) ve Ün, M. (Yönetmen). (1985). *Garip*[Film]. Türkiye: Uğur Film. <https://www.youtube.com/watch?v=JWLhVHqTJJY> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://sinematurk.com/film/3362-garip/> (Erişim tarihi: 12.02.2016)

ile Galatasaray takımlarının maçında tezahürat yapan Kemal, maç bitince kahvede arkadaşlarının yanına gelir. Sohbeta başlarlar, maçlardan konuşurlar. Kemal, çeşitli işlerde çalışarak geçimini sağlamaya çalışan bir gençtir. Arkadaşı sahip olduğu kayığı Kemal'in boyamasını ister.

Ertesi gün arkadaşının sandalını boyamaya başlar. Boya yaparken sessizce bir kadın o sandala birkaç günlük bir bebek koyarak oradan biraz uzakta bebeği kimin alacağına bakar. Bebek ağlama sesi duyan Kemal, sandalda bebeği görüp alır. Etrafta bebeğin annesini arar, bebeği başkalarına vermeye çalışır, etrafa sorar kimse sahiplenmez. Bebeği Cami avlusuna bırakır, başka bir kişinin bebek arabasını koyar, yoldan geçen birisinin kucağına zorla verir ancak her seferinde bebek kendisine geri döner. Artık bebekten kurtulamayacağını anlayınca, o bebeğin kendi kısmeti olduğunu düşünür ve yaşadığı eve götürür. Artık bir çocuk sahibi olmuştur. Yaşadığı kiradaki evin sahibi Şaheser, çocuğa bakmasında Kemal'e yardımcı olur, nasıl bakacağını gösterir.

Bebek, bir fabrikatörüdür. Doğumda annesi ölen bebek, evlilik dışı dünyaya gelir. Fabrikatör kendi toplumu içerisinde bir kadınla evlenmek üzere olduğundan adının bir skandala karışması riskini göze almamak için bebeğini yeğeniaracılığıyla sokağa terk eder.

Bir yanda fabrikatörün görüntüleri izlenir. Yeni bir hayata başladığı, kendimi sosyal statüsüne uygun bir kadınla evlendiği ve mutlu bir şekilde yaşamını sürdürdüğü görülür. Diğer taraftan bebeği bulan Kemal'in hikâyesi izlenir. Çalıştığı yerlerde bebeği yanında tutar, bir bebeğin ihtiyacı olan bakımı yerine getirir, onu yıkar, besler. Bir anne ve baba gibi onun koruyup kollar.

Böyle yıllar geçer, Kemal'in, Fatoş ismi verdiği bebek şimdi gözü açık bir kız çocuğudur. Babası olarak bildiği Kemal ile farklı futbol takımlarını desteklerler. Babası Beşiktaş'ın, kendisi Galatasaray'ın taraftarıdır. Bir kız çocuğu olmasına rağmen erkek çocuğu gibi davranışlar sergiler onlar gibi konuşur ve hareket eder.

Babası ile beraber vakit geçirir. Onun yaptığı işlerde ona yardımcı olarak Fatoş da para kazanır. Kazandığı parayı ondan almak isteyen çocuklar olur. Onlarla mücadele eder, parasını onlara vermez ancak çocuklar tarafından denize atılır bu nedenle hasta olur. Kemal, eve gelip Fatoş'un halini görünce onu iyileştirmek için elimden gelen her

şeyi yapar. Eczanede parası yetmediği için ilaçları alamayınca aile yadigârı saatini satarak kızı olarak kabul ettiği Fatoş'u iyileştirmek için fedakârlık gösterir.

Fatoş'un biyolojik babası kumar oynayarak sahip olduğu parayı kaybetmeye başladığı gösterilir. Tesadüf eseri bir gün, Kemal ve Fatoş karınlarını doyurup günü geçirebilecekleri bir iş ararken bir aşçı arandığını öğrendikleri villaya giderler. Gittikleri villa Fatoş'un biyolojik babasının evidir. Ancak orada Fatoş'un yanlışlıkla bir vazoyu kırması nedeniyle sert bir şekilde kavururlar. Villadan çıkıp giderken Fatoş'u kayığa bırakan fabrikatörün yeğeni adamı tanır ve daha sonra görüşmek için Kemal'den adres ister. Kemal adreslerini verir.

Fatoş'la birlikte işlerin az olduğu ve az para kazandıkları bir günde Kemal, Fatoş'tan bir bahçede kuruması için bırakılan zabıta kıyafetlerini almasını ister. Kıyafetleri giyen Kemal bir bakkalda teftiş yapmak bahanesiyle salam, sucuk, peynir, ekmek ve benzeri gıdaların tadına bakmak için parça parça alıp hem kendi karnını hem de Fatoş'un karnını doyurur. Bunun üzerine iyi bir uyku çekerler. Fatoş, bunu her zaman yapmalarını istediğinde Kemal, kızına bunu çaresizlikten yaptıklarını bir daha böyle bir şey yapmayacaklarını ve bunun yanlış bir şey olduğunu Fatoş'a öğretir.

Fatoş sokakta arkadaşlarıyla top oynarken oyunlarını bozup topu kaçıran ev sahibinin oğlunu tartaklar. Kıyafetleri yırtılan ve dayak yiyen oğlunu gören ev sahibi Şaheser, çok kızar. Kemal'i evden hem kira vermediği hem de çocuğuna yapılan kötü muamele nedeniyle kovar. Onları görmeye gelen fabrikatörün yeğeni onları bulamaz ve Şaheser'den onlarla ilgili bir haber aldığı anda kendisine haber vermesini isteyerek adresini verir.

Fatoş ve Kemal sokaklarda uymaya başlarlar, çok acıdıkları bir gün sokakta Kemal mızıkça çağlar, Fatoş da göbek atarak oynar. Fatoş, oradan geçmekte olan bir rejisör tarafından fark edilir. Rejisör, bir filmde oynatmak için Fatoş ile Kemal'i kontrat yapmak üzere stüdyoya davet eder. Kemal, Fatoş için yapımcı ile sıkı bir pazarlık yaparak işi kabul eder. Bugünden sonra yetenekleri nedeniyle Fatoş film yıldızı olmaya başlar ve milyonlar kazanır. Kemal, kendisine hiçbir şey almadan Fatoş'un bütün kazandığını Fatoş için harcar, ona giysiler alır, güzel bir ev tutar ve orada yaşamaya başlarlar. Her yaptığı harcamayı da not eder Kemal.

Fatoş yükselirken biyolojik babasının evine haciz gelir, kendisi tam iflas etmek üzeredir.Oturdıkları evdeki eşyaların hepsi satılır, evi de kısa süre sonra terk etmek zorundadırlar.

Şöhret oldukları için fabrikatörün yeğeni Nesrin,Fatoş ve Kemal'i kaldıkları evi bulur, ziyarete gider, Fatoş'u görmek ister. Kemal, hakkında hiçbir şey bilmediği ve her zaman tesadüflerle bir araya geldiklerini düşündüğü bu kızıdan etkilenir.Kemal ile aralarında bir yakınlaşma olur. Nesrin, daha fazla geçmişte yaptıklarını gizleyemez ve her şeyi Kemal'e itiraf eder, bebeği sandala kendisinin bıraktığını, Fatoş'un aslında kimin bebeği olduğunu anlatır. Bunun üzerine Kemal,Nesrin'den şüphe eder, Fatoş'un zengin olmasından faydalanmak için çocuğu almaya geldiğini düşünür, ama sonra Nesrin'in buna hakkı olmadığını söylemesi Kemal'i biraz yumuşatır. Nesrin, Fatoş'u büyütüp koruduğu için Kemal'e teşekkür ederek evden çıkıp amcasının yanına gelir.

Kemal'in önceki ev sahibi Şaheser de Kemal'den ve Fatoş'tan haber vermek için Nesrin'inverdiği adresteki villaya gelir. Kemal'den ve Fatoş'tan oradakilere bahseder. Her şeyini kaybeden parasız kalan fabrikatör, yıllar önce sokağa attığı, şimdi milyoner olduğunu öğrendiği Fatoş'un kendi çocuğu olduğunu öğrenmek için yeğeni Nesrin'in boğazını sıkarak. Nesrin, amcasına gerçekleri söylemek zorunda kalır, Fatoş'un amcasının öz kızı olduğunu söyler. İflas etmiş fabrikatör Naci Akman,milyoner olduğunu öğrendiği Fatoş'u geri almak istediğini, onun sahip olduğu milyonlara kendisinin ihtiyacı olduğunu söyleyerek Fatoş'un film çekimi yapılan setine gidip kızım diye Fatoş'a sarılır. Kemal, Fatoş'u biyolojik babasının zorla tuttuğu kucağından alıp yere indirir. FabrikatörNaci Akmansadece parası için çocuğu yanında tuttuğunu söyleyerek Kemal'in üzerine yürür, Kemal sinirlenir, bu güne kadar nerede olduğunu, zengin olunca terk ettiği kızının değerlendirildiğini söyleyip fabrikatörü yumruklayarak havuza düşürür. Dava açıp kızını alacağını söyleyen fabrikatör,Fatoş'un paralarının kendisine ait olduğunu milyonları kimseye yedirmeyeceğini söyleyerek oradan ayrılır.

Fatoş ile Kemal birlikte kaçmak isterler. Çocuğun kendisinden alınacağını düşünen Kemal Fatoş'u alıp kaçacakken yakalanıp tutuklanır ve hem çocuk kaçırma hem de zorla Fatoş'u alı koyması suçuyla mahkemeye çıkartılır. Fatoş, babası olarak bildiği Kemal'i savunur. Kemal'in nasıl bir baba olduğunu,onu nasıl besleyip büyüttüğünü,onun için her şeyi yapacağını, hastalandığında babası Kemal'in ona nasıl baktığını, karnını doyurduğunu söyler. Fabrikatörün yeğeni Nesrin de Kemal'i

savunur. Ancak fabrikatörün avukatı Kemal'i parası için çocuğa sahip olmak istediğini, onun en ağır şekilde cezalandırılması gerektiğini söyler. Hâkim, Kemal'in gösterdiği delillerden Fatoş'un parasına hiç dokunmadığını anlar.

Mahkemede Kemal, bir çocuğun babası olmak sadece doğmasına sebep olmaksababasının kendisi olmadığını söyler; ancak bir çocuğun büyütmenin, beslemenin, çocuğuyla sevinip onunla üzülmeyenin, her türlü ihtiyacında yanında olmakla, çocuğunu sevmekle baba olunacağını söyler. Hâkim, Kemal'in suçsuz olduğunu anlasa da kanunlar gereği Fatoş'u biyolojik babası fabrikatör Naci Akman'a verir. Kemal, yıkılır, çok üzülür, arkadaşları yanında ona destek olurlar.

Fatoş da yıllarca babası olarak bildiği Kemal babasıyla olmak ister. Bu nedenle İntihar göze alır, inşaat halinde bir apartmanın altıncı katındankendini aşağı atmak ister. Fatoş'un biyolojik babası Kemal'in yanına gelerek Fatoş'u oradan sadece kendisinin indirilebileceğini söyleyerek Fatoş'un intihar etmek istediği yere götürür. Fabrikatör kızını bu şekilde görünce kurtarması için Kemal'e yalvarır ve kızının hayatının kurtulmasının ona yeteceğini, bütün babalık haklarını Kemal'e devredeceğini söyler.

Kemal, Fatoş'un yanına çıkar onunla konuşur. Sonunda Fatoş'u ikna eder oradan kurtarır sonra da fabrikatörün yeğeni Nesrinle evlenir ve Fatoş'la hep birlikte bir hayat yaşamaya başlarlar nikâh masasında film son bulur.

3.1.7.1. Garip Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi

Biyolojik baba ile hissiyatta baba olan arasındaki farklar, ekonomik imkânsızlığına rağmen hiçbir karşılık beklemeden bir bebeğin -erkek ya da kız olduğunu bilmeden- yetiştirmek istenmesi, fedakârlık yaparak çocuğu büyütmesi, bir birey olması için çabalanması baba Kemal, karakteri üzerinden gösterilmektedir.

Tek başına yaşayan bekâr bir erkeğin, kadının görevlerini de üstlenerek çocuk büyütmesini izlediğimiz filmde, hissiyatta baba olan Kemal'in her durumda sahiplendiği çocuğunun yanında olduğu gösterilmektedir. Ataerkil ideolojinin kadına/anneye biçtiği görevleri ve/veya sorumlulukları; yemek yapma, çamaşır yıkamak, bebek besleme, bebeğin altını değiştirme ve benzeri çocuğun tüm ihtiyaçlarını bir babanın karşıladığı görülmektedir.

Çocuk hastalandığında onu iyileştirmek uğruna sahip olunan her şeyden vazgeçebileceğini Kemal'in aile yadigârı saatini satmasıyla görülmektedir. Ekonomik olarak zor durumda kalındığında yalan kullanılarak temel ihtiyaçlardan yemek yemenin giderilmesinin sağlandığı görülmekte; ancak yalanla edinilen kazancın doğru olmadığı, çok zor durumda kalınmadıkça bu yolun seçilmeyeceği gösterilmektedir.

Çocuk, bakacak başka bir aile üyesi olmadığı için babasının her durumda yanında yer almakta, onunla birlikte hareket etmektedir. Baba Kemal, çocuğu ile her konuda konuşan, onun her sorusuna cevap veren ve çocuğuna iyiyi, doğruyu öğretmeye çalışan bir baba olduğu anlaşılmaktadır.

Ekonomik olarak sıkıntılar çekilen zamanlarda gece gündüz sürekli çocuğuyla ilgilenen babanın maddi olarak rahatladığı zamanlarda daha az yorulduğu görülmektedir. Çocuğu, meşhur olup çok para kazandığında biyolojik bir bağı olmadığı için onun tüm kazancını karşılayarak yanında yer aldığı, hiçbir beklentisi olmadan çocuğuna babalık ve annelik ettiği görülmektedir. Çocuğun biyolojik babası, evladının maddi kazancına sahip olup kendi ihtiyaçlarında kullanmak istediği anlaşılmakta; ancak bu durumun bir erkeğin babalığı gerçekten hissettiği zaman ortadan kalktığı, çocuğunun mutluluğu için çabalamaya başladığı gösterilmektedir.

Aile kurumu içinde tek başına çocuk bakma zorunluluğu gerçekleştiğinde bir erkeğin kadınlara verilen görevleri yerine getirebileceği gösterilmektedir. Liberal, Marksist ve radikal feminizm²³ açısından bakıldığında bir erkeğin kadınlara atfedilen ataerkil ideolojinin biçtiği rolleri üstlenebileceği görülmektedir.

3.1.8. Davacı Filmi

Künye: Yapım Yılı: 1986, Senarist: Umur Bugay, Yönetmen: Zeki Ökten.²⁴

Umur Buğay'ın senaryosunu yazdığı, Zeki Ökten'in yönetmenliğini yaptığı 1986 yapımı Türk komedi filmidir.

Film bir köy görüntüsü verilerek başlar. Köy kahvesine gelen gazeteciler, köyde yaşanan dava edilen ve uzun süreye yayılan mahkemeye taşınan olayı öğrenmek için

²³ Karkiner, N. (2013). *Sosyoloji II. Feminist Kuramlar ve Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (Ed: B. Kartal). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, ss. 37-52.

²⁴ Kılıç, Y. (Yapımcı) ve Ökten, Z. (Yönetmen). (1986). *Davacı* [Film]. Türkiye: Cem Film. https://www.youtube.com/watch?v=H_TSqU9W7y0 (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://www.sinematurk.com/film/2874-davaci/> (Erişim tarihi: 13.02.2016).

gelmişlerdir. Oradakilerin ısrarı üzerine ve gazeteci kadının bir iki sorusu üzerine Yunus, anlatmaya başlar.

Köyde yaşayan birbirine kapı komşusu olan iki aileden Yunus'un oğlu Cemil, koyunları otlatmadan getirmiş ahıra sürmektedir. Koyunları kontrol edemez ve koyunlar komşuları Ahmet'in sebze yetiştirdiği bahçeye girer, koyunlar Ahmet'in lahanalarını yer. Ahmet bahçesinde koyunları görünce sinirlenir ve bu durumun sorumlusu olarak gördüğü Cemil'e kızıp bir tokat atar sonrada kulağını çeker. Cemil ağlayıp bağıınca babası Yunus ve Yunus'un kayınbiraderi Dursun dışarı çıkıp Ahmet'e küçük bir çocuğa neden böyle davrandıklarının hesabını sorarlar. Bu arada tansiyon yükselir ve Dursun'un eniştesini dolduruşa getirmesiyle Yunus, Ahmet'e tokat atar. Bir boğuşma yaşanır, kadınlar bağırır. Ahmet, eline aldığı bir sopa ile komşularını bahçesinden kovalar. Akşam Yunus evde çocukların sessizliğini sağlayarak babası ve kayın biraderi Dursun ile kavganın sonrasında olabilecekleri hakkında konuşurlar. Ertesi gün Ahmet şehre gitmek için binek hayvanını hazırlar, bunu gören Yunus, Ahmet'in kavgadan dolayı şikâyet için ilçeye gideceğini anlar ve o da binek hayvanı hazırlayıp yola koyulur. Ahmet'ten önce şehre varan Yunus, bir arzuhalciye gidip yaşanan hadiseyi anlatır. Arzuhalci hem kavga edilen Ahmet'i hem de Ahmet'in ailesini dava edecek bir dilekçe düzenlemeleri gerektiğine Yunus'u ikna eder ve Yunus doldurulan bu dilekçeyi işleme konulması için savcılığa götürür. Savcının odasından çıkarken Ahmet ile karşılaşır, onunda aynı sebepten ilçeye geldiği kesinleşmiş olur. Böylelikle davacı ve davalı süreçleri başlamış olur.

Önce Ahmet ve ailesi, jandarma tarafından ifadesi alınmak üzere alınırlar. Sonra aynı durumu Yunus ve ailesi yaşar. Konuşmayla halledilebilecek küçük bir tartışmadan, arzuhalcilerin dedurumları abartmalarından dolayı ortaya dört davalık bir mahkeme süreci çıkar. Her iki aile hem davalı, hem de davacı ve hem sanık hem de tanık olarak mahkeme sürecinde yer alır.

Sürekli olarak iki ailenin de ilçeye mahkemeye gitmeleri nedeniyle aileler, maddi olarak sıkıntıya düşerler. İki aile, ayrı ayrı gitmek yerine birlikte hareket etmeye başlar. Mahkemede on dört yaşın altında çocukların sağlık kontrolleri ve biyolojik yaş tespitlerinin yapılması için karar alması üzerine de iki hafta çocuklara hem analık yaptıkları hem de babalık yaptıkları bir sürecin yaşandığı filmde anlatılır.

Dava sürecinde dört yıl geride kaldığında Hâkim bir keşif ile olayın yerinde canlandırılarak tespitinin yapılması kararını verir. İki aile on iki kez keşif için hazırlıklar yapar, yiyecekler, içecekler hazırlarlar ancak bu keşif tarihlerinde Hâkim'in işi çıktığı için gelmez. On üçüncü keşif tarihinde Hâkim gelir ancak önceki keşiflere gelmediği için kimsenin bu keşfe geleceğinden umudu yoktur. Bu nedenle kimse hazırlık yapmaz ve Hâkim bu keşfe gelip kimsenin keşif için hazırlık yapmadığını görünce kızar ve bir dahaki keşif için hazır olmaları konusunda uyarır. Neticede keşif yapılır ve keşif sonucunda kararını bir sonraki duruşmada bildireceğini söyleyen Hâkim köyü terk eder. Bir sonraki duruşma için mahkemeyegiden Ahmet ve Yunus, davalarına bakan Hâkim'in tayininin çıktığını öğrenirler, yerine yeni bir Hâkim atanmıştır ve bu Hâkim bir önceki Hâkim'in bazı kararlarını yerinde bulmadığı içinkararı bozar ve yeni bir keşif yaparak sonrasında karar vereceğini bildirir. Bir süre sonra dava sonuca bağlanır. İki aileye de para cezası vermesi kararı çıkar. Yunus'un cezası çok az farkla Ahmet'in cezasından az olduğundan Yunus davayı ben kazandım der. Ahmet de buna itiraz eder, temyize gideceğini söyler. Bunun üzerine dava süreci tamamen bitecekken yeniden başlamış olur. Bir türlü bitmeyen bu dava konuşulurken bir köylü davacı var diyerek içeri girer. Birbirini dava edecek iki kişi şehre doğru süratle giderken köylüler kahvehanenin dışına çıkıp onlara bakar. Ahmet ve Yunus arkalarından “Aman bir an önce verin dilekçenizi, verinde de görün gününüzü!” diyerek gülerler ve film bu şekilde son bulur.

3.1.8.1. Davacı Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi

Ataerkil aile düşüncesi çevresinde başlayan filmde kadın çocuk bakar, çocukların yemek, giyinme, bebek ise altını değiştirme ve benzeri ihtiyaçlarını kadın sağlamaktadır.

Ekonomik olarak tarlada, bağda, hayvan besiciliğinde birlikte erkek ile çalışan kadının rolleri; ev içinde-tamir yapma haricinde- aşçılık, bebek bakıcılığı, temizlik gibi erkeklerin yapmadığı ve kadının göreviymiş gibi gösterilen stereotiplerdir.²⁵

Mekânsal olarak genellikle evle sınırlı gösterilen kadın ev dışında; tarlada ırgatlık yapmakta, hayvanların bakımında sorumlu tutulabilmektedir. Bu bağlamda sinema filmi içinde baba ve anne kendilerine biçilen bu rolleri yaşarken sergilenmekte ve sahip oldukları çocuklarına da bu rollerin aktarımını yaparken görülmektedir. Anne kız

²⁵ Kaypakoğlu, S. (2004). *Medyada Cinsiyet Stereotipleri*. İstanbul. Naos Yayıncılık.

çocuğuna; yemek nasıl yapılır, hizmet nasıl edilir ve erkekler karşısında nasıl hareket edilir davranışlarını aktarmaktadır. Kız çocuğu annesinden gördüğü bu davranış kalıplarıyla büyümekte iken aynı şekilde erkek çocuğu da babasının rollerini içselleştirerek babasını rol model alarak büyümektedir. Filmde erkekler kadınlardan önde konumlandırılmıştır ve kadının sesi erkekten fazla çıkmamalıdır düşüncesi oluşmaktadır. Evin reisi baba, bir seyahat esnasında öne oturtulurken, davalı olunan diğer ailede en büyük anne dahi olsa arabada arka koltukta oturtulmaktadır. Burada ön koltuk liderlik olarak gösterilmektedir ve otorite kabul edilen baba bu koltukta oturtulmaktadır. Ataerkil ideoloji açısından kadın erkekten sonra gelmektedir, sesinin erkekten az olması gerektiği ve liderlik olarak görülen ön koltuk kadından önde olan erkeğin hakkı olarak gösterilmektedir. Her iki ailede de otorite babanıdır. Maddi kazanç babanın, annenin ve diğer ev halkının katkılarıyla ortak bir çalışmanın sonucunda elde edilmektedir; ancak bu kazanç sadece erkeğin idaresinde olarak gösterilmektedir.

Filmde kadınlara genellikle avrat kelimesi kullanılarak hitap edildiğinden kadınların isimlerini ancak resmi bir kurum içinde gerekli olduğu için söylenmektedir. Baba veya erkek evlat isimleri hitaplarda geçerken kadın ve kız çocuklarının isimlerine film içinde gerek görülmedikçe yer verilmemekte ve genel olarak hitaplarında anneler; avrat, kız çocukları; kızşeklinde çağırılmaktadır. Erkek çocukları filmde kız çocuklarına oranla değerli görülmektedir. Sorumluluk vermek için kız çocuğu yerine erkek çocuğu seçilmiş ve sahip olunan hayvanların otlatılması görevi erkek çocuğu Cemil'e verilerek sorumluluğun erkekler tarafından alınabileceği gösterilmektedir. Filmde ataerkil ideolojinin aile içinde erkeği otorite olarak gördüğü ve aile kurumunda kadınların erkeklerin düşüncesine karşı gelemedikleri; karı ve koca arasında tüm söz hakkının evin erkeğinde olduğu görülmektedir.

Marksist feminizm açısından bakıldığında tüm aile bireyleri ortak bir çalışma ile üretim içinde eşit yer almaktadır; ancak radikal feministlerin eşitliği bozduğunu söylediği aile kurumu içinde kadının görevinin devam etmesi ile kadınlar erkeklerle aynı koşulda olmadığı görülmektedir. Liberal feminizm açısından kadınların hukuk

önünde eşit haklarının olduğu ve her bir kadına söz hakkı verildiği erkeklerle eşit koşullarda değerlendirildiği görülmüştür.²⁶

3.1.9. Kiracı Filmi

Künye: Yapım Yılı: 1986, Senarist: Orhan Aksoy, Yönetmen: Orhan Aksoy.²⁷

Film kiracı ve ev sahibinin tartışması ile başlar. Ev sahibi istediği zammı kiracısının ödemesini ister aksi takdirde evden çıkmasını ister. Kiracı da devlet memuru olduğunu ve maaşının yarısının kirayı gittiğini bu nedenle daha fazlasını kiraya veremeyeceğini anlatır. Tartışma bu şekilde sona ererken kiracısı ev sahibine evden çıkmayacağını söyleyip evine girer.

Kiracının adı Kerim'dir. Kerim'in karısının adı Perihan'dır. İki erkek biri kız olmak üzere üç çocukları olan karı kocanın yanında Kerim'in kayınvalidesi de yaşar. Kerim, evde yaşadığı sıkıntılar nedeniyle âşık olduğu kişinin karısı olup olmadığını iç sesiyle sorgular. Kira sözleşmesinin bitmesine iki aya yakın zamanı vardır. O nedenle kiralık ev aramaya başlar. Çalıştığı şirketteki arkadaşları ona yardımcı olurlar. Ev kiralari kendi aylığı kadardır.

Kerim'in işyerinde ondan hoşlanan Sühendan adında iş arkadaş vardır. Kerim, ev sahibinin evden çıkması için açtığı davanın celbini getiren postacıdan saklanırken Sühendan'ın fiziğinden etkilenir ve Sühendan'a çok güzel olduğunu, ondan etkilendiğini söyler. Sühendan da bu açıklamadan mutlu olur ve o da Kerim'e duygularından bahseder. Birbirlerine sevgilerini itiraf ederler, etkilendiklerini söylerler. İş yerindeki şefleri gelir, masanın altında saklanan Kerim'i görür ve saklandığı yerden çıkmasını söyler. Kerim ayağa kalkınca postacı onu görür ve Kerim'in evrakını ona teslim edip gider. Kerim, mahkeme celbi olduğunu düşündüğü evrakın televizyon vergisine ait bir belge olduğunu görünce rahatlar. İş çıkışında Sühendan, Kerim'e kiralık ev bakması için babasından yardım isteyeceğini söyleyerek vedalaşır.

Evine gelen Kerim, bütün elektrikle ilgili tesisatın, lambaların söküldüğünü görür. Ev sahibi tamir bahanesiyle bu işlem yapmıştır. Çocukları babalarına, "Bu akşam

²⁶ Donovan, J. (2016). *Feminist Teori*. (Çeviri: Aksu Bora-Meltem Ağduk Gevrek-Fevziye Sayılan). 11. Baskı. İstanbul. İletişim Yayınları.

²⁷ Ün, M. (Yapımcı) ve Aksoy, O. (Yönetmen). (1986). *Kiracı* [Film]. Türkiye: Uğur Film. <https://www.youtube.com/watch?v=4nRQCiaSg-U> (Erişim tarihi: 11.15.2014). Film Künyesi: <http://www.sinematurk.com/film/4616-kiraci/> (Erişim tarihi: 13.02.2016).

televizyon izlemeyecek miyiz?” dediğinde onlara hiç bir cevap veremez. Sinirli bir şekilde sigortaları kontrol edip elektriği eve vermeye çalışır, başarılı da olur.

Kiralık ev için komisyoncu ile görüşme kararı alırlar komisyoncuların yönlendirmesi ile evlere bakmaya başlar. Ancak komisyoncular dolandırıcı çıkarlar. Sühendan kendi evlerine yakın kiralık bir evi görmesi için Kerim’den söz alır. Sühendan’ın babası Kerim ve eşini ev sahibi Hacı Bey ile tanıştırmaya götürür. Hacı Bey, Kerim ve eşini tanıdıktan sonra tüm ailesini başka bir gün, akşam oturmasına çağırır. Başka bir günde de Hacı Bey ve ailesi ile tanışan Kerim evle ilgili şartları zorda olsa öğrenir, şartları biraz ağır bulur. Arkadaşlarıyla dertleşen Kerim, İstanbul’un kalabalığından, ev kiralarının fazlalığından ve geçim sıkıntılarından şikâyet eder.

Sühendan, Hacı Bey’in ailesiyle beraber Kerim’in evine misafir geleceğini Kerim’e bildirir. Kerim’in kendi ev sahibi de Kerim’in ev bulduğunu ve akşam oturmasına yeni ev sahibinin geleceğini öğrenince o da akşam misafirlikte yerini alır ve Hacı Beylere Kerim’in kiracılığını ballandırarak anlatır.

Hacı Bey, Kerim’den memnun kalır ve ertesi gün bir kefile gelip kira kontratı imzalamasını söyler. Kerim, kefil olarak çıkacağı evin sahibini götürür. Kerim 300 bin lira depozito, aylık 90 bin lira ev kirasını ve hoşuna gitmeyen bazı maddeleri değiştirerek bir senelik sözleşme imzalar.

Kerim ve ailesi evi toparlamaya başlarlar. Eşi evi toparlarken Kerim’in kitaplarına laf eder. Başkalarının kocalarının hiç kitap, gazete okumadığını söyleyip kocasını başkaları ile kıyaslar. Kerim de buna anlam veremez, milletin neden bu kadar okumaya karşı olduğunu sorgular. Artık yeni evlerine taşınmışlardır. Kerim işine gider, normal hayatına devam eder. Sühendan ile buluşmak için de sözleşirler ancak yanlış anlamalar nedeniyle buluşamazlar.

Kerim ve ailesi taşındıkları Hacı Bey’in evinde sorunlar yaşamaya başlarlar bir yağmurda pencerenin akıttığını görürler buna ev sahibi Hacı Bey’e söyleseler de Hacı Bey bunu kabul etmez. Hatta daha yeni taşımalarına rağmen Kerim’in çocuklarından şikâyetçi olur, çocukların çok gürültü yaptıklarını söyler ve Kerim’e kendi çocuklarına terbiye vermesini söyler. Kerim buna kızsada ev sahibi olduğu için Hacı Bey’e bir şey diyemez.

Başka bir günün akşamında Hacı Bey'in dinlenmek için kaplıcalara gitmesini fırsat bilen büyük oğlu yüksek sesle müzik dinler. Herkesi uykudan uyandırır. Kerim'de Hacı Bey'in çocuk terbiyesi konusunda onu birkaç gün önce uyarmasını eleştirir. Sesi susturabilmek için gizlice apartmanın sigortalarını kapatır.

Sühendan, bir türlü buluşamadığı Kerim'e kızgındır, tartışırlar; ancak Sühendan dayanamaz Kerim'i affeder. O gün akşamında Kerim'in ev sahibi Hacı Bey, apartmanda su kesintisi yaşanmasından ve depo suyunun da idare etmemesinden şikâyet eder. Bu durumların yaşanmasından Kerim'in eşini sorumlu tutar. Bu konuyla ilgili önlem alacağını söyler ve Kerim'e çocuklarına terbiye vermesini apartman kapılarını çapmamaları konusunda çocuklarını uyarmasını isteyince Kerim, Hacı Bey'e kızarak onun çocuklarının neler yaptığını söyleyerek terbiyenin onlarda olmadığını söyler. Hacı Bey, söylenileni kabul etmez ve evine gider.

Kerim'in işyerine kirkorder adı ile kiracıları koruma derneğinden birisi gelir. Bu derneğe üye olması ve derneğin icraatlarından faydalanması için Kerim'e bilgi verir. Kerim derneğe üye olup yıllık bir aidat öder. Kerim, akşamın evine geldiğinde su tesisat borularının depodan yararlanmamaları için değiştirildiğini fark eder. Artık sular kesildiğinde depodan su kullanamayacaklardır.

Kerim ve karısı yatak odalarında yatmaya hazırlanırken Kerim'in karısı aldatmak üzerine bir sohbet açar. Ev sahibi Hacı Bey'in küçük oğlu Tekin'in karısını aldattığından ve Tekin'in karısının çok üzgün olduğundan bahseder. Kerim, aldatmanın sebebi olarak Tekin'in karısını işaret eder. Kerim'in karısı bunu kabul etmez, Kerim'in diğer erkeklerle aynı olmamasından şanslı olduğunu dile getirir. Kerim'in karısı böyle bir durumu kendisi yaşasaydı kocasının gözlerini oyacağını söyler ancak bunun yaşanmayacağını bildiğini söyleyerek konuşmayı sona erdirir.

Kerim, altı aydır kiracı oldukları Hacı Bey'den bir mektup alır. Yurt dışından gelecek kızı için daireyi boşaltmalarını ister. Bu konuyu yüz yüze konuşmak için Hacı Bey'in yanına gider. Hacı Bey, Kerim'den evi boşaltmayacaklarsa kızının oturacağı dairenin kira eşdeğerinde kira ödemesi ister. Kerim, kira kontratında yer alan hükümler gereğince hareket edeceğini ve hiçbir değişiklik yapmayacağını söyleyip evine girer. İş yerinde Sühendan'a Hacı Bey'le olan bu tartışmasını anlatır. Sühendan Kirkorder'i aramasını söyler. Orayı arayan Kerim, kimse ile görüşemez.

İşten eve döndüğünde Hacı Bey'in büyük oğlu Metin, Kerim'e evden çıkmaz ya da kirayı arttırmazsa Kerim'in eşine işyerindeki Sühendan ile olan ilişkisini söyleyeceğini söyler. Kerim'de onun iş arkadaşı olduğunu, aralarında bir şey olmadığını söyler. Metin, evden çıkması için on beş gün süre tanır ve söylediklerini yapmazsa Kerim'in eşine gördüklerini anlatacağını söyler.

İş yerinde bir arkadaşlarının nişan törenine birlikte giden Sühendan ve Kerim güzel vakit geçirir. Eğlencede sarhoş olup sızıp kalırlar, İş arkadaşları da onları evde bırakarak gitmiştir, uyandıklarında evde yalnızdırlar. Sühendan uyanıp iş arkadaşlarının onlara bıraktığı notu bulur Kerim'i uyandırıp ona notu okutur. Arkadaşları, birlikte güzel vakit geçirip yalnız kalmaları için onları orada bırakarak gitmişlerdir. Sühendan yalnız kaldıkları o geceyi değerlendirip Kerim'den onunla birlikte olmasını ister ancak Kerim, Sühendan'a sabah uyandığında bir pişmanlık yaşayacağını söyleyerek onunla olmak istemez. Sühendan'a birlikteliklerinin yanlış olduğunu, onu sevdiğini ama onunla birlikte olamayacağını, yerinin üç çocuklu bir babanın yanı olmadığını söyler. İki memur gibi bir ilişkileri olacağını, arkadaş kalacaklarını söyler. Sühendan'ı evine bırakır, Kerim'de evine, ailesine gider. Evden içeriye girdiğinde sabah olmaya yakındır eşi uyumadan onu beklemiştir ve nerede olduğunu hesabını sorar. Kerim o zaman eşine ismiyle hitap eder karısının adının Perihan olduğunu anlarız. Perihan bir mektup almıştır ve mektupta kocasının kendisini aldattığı yazar. Buna inanmak istemediğini ama bunların doğru olup olmadığını Kerim'e sorar. Kerim'de onu aldatmadığını hayatında kimsenin olmadığını söyler. Birlikte uyurlar, ertesi gün Kerim patronundan kendisine depo hizmetine vermesini ister, böyle daha mutlu olacağını söyler. Amacı Sühendan ve onunla aynı anda, aynı yerde olmamaktır. Depoya müdür olarak gönderilir. O gün akşam eve döndüğünde baldızının iki çocuğu ve eşi ile beraber evlerine geldiğini görür. Adıyaman'da öğretmenlik yapan bacanağının tayini İstanbul'a çıkmıştır. Tek tanıdıkları Kerim olduğu için de onların evine gelmişlerdir. Yemek masasında iken akşam Hacı Bey evinde bu kadar kalabalık kimseyi istemediğini söyler ve o misafirlerin ertesi gün gitmesini ister. Sabah, nişanlanan arkadaş düğün davetiyesini Kerim'e getirir. Birlikte sohbet ederler, arkadaş Sühendan'ın birisiyle görüştüğünden ve onunla nişanlanıp evleneceğinden bahseder. Kerim, Sühendan için sevinir.

Akşam eve geldiğinde elektriklerin kesildiğini görür. Suları da kesmişlerdir. Kerim'in karısı Perihan sayaçların mühürlendiğini söyler. Kerim bacanağı ile beraber Kontrol ettiğinde hiçbir resmi mühür görmez, vanayı ve sigortayı açar. Kerim, ev sahibi ile kavga etmek ister. Ancak bacanağı onu durdurur. Kirkorder'inde düzmece olduğunu anlayan ve yardım isteyecek hiçbir yeri kalmayan Kerim, yaşadığı bu sıkıntılarla nasıl mücadele edebileceğini sesli olarak düşünür.

Kerim eve gelmiştir, bacanağı mutluluktan uçuyordur. Bacanağı, Kerim'e tekrar tayininin çıktığını, Mardin'in Savur ilçesine tayin edildiğini ve bu yüzden çok mutlu olduğunu söyler. İstanbul gibi bir yerde öğretmen maaşı ile nasıl geçirileceğini söyler. Kerim'de herkesin sürgüne gittiği yere, bacanağının bu kadar sevinerek gitmesine şaşırır ama bir yandan da ona anlar. Ertesi gün bu yaşananları depodaki iş arkadaşına anlatır. İstanbul'da yaşadığı için geçim sıkıntısı yaşadığı ve hiçbir umudunun kalmadığını, emekli olsa bile ikramiyesinin o güne kadar yapacağı borçlara gideceğini söyleyen Kerim, bacanağını anladığını söyler. Arkadaşı, Devletin artık kiracılara ev sorununu bitirecek çözümler üreteceklerini, toplu konut açılışı için ertesi gün Başbakan'ın geleceğini söyler. Kerim o gün öğlen arasında Sühendan'ı görmeye gider, onunla görüşür, elini tutmak ister ama vaz geçer, vedalaşıp ayrılır. Akşam eve gider, eşine; arkadaşları ile birlikte vakit geçireceğini, belki alkol tüketeceğini, çok geç geleceğini söylerve evden çıkar. Toplu konut açılışı yapılacak İnşaat alanına gider, oradaki bir dairenin içerisinde uyuyup kalır. Sabahleyin alkış sesleri ile uyanılır, Başbakan'ın konuşma esnasında sesini ona ve oradaki herkese duyurur.

Önce kendini tanıtır. Kerim kocaman olduğunu kırk yaşında olduğunu ve bu yaşa kadar kiracı olarak yaşadığını anlatır. Bir kiracı olarak konut sorunu yaşadığını, bu soruna dikkat çekmek ve bundan sonra kiracılarla ilgili kalıcı çözümler yapılması için yaşamına son vereceğini söyler. İntihar etmek için oradadır, herkes onun delirdiğini düşünür. Polis, onu oradan aşağıya inmeye ikna etmeye çalışır, Kerim ikna olmaz. İkna etme çabaları sürerken o konutları yaptıran Banker, atlamak için çıktığı evi Kerim'e vermeyi teklif eder. Buna sevinen Kerim, teklifi kabul eder. Kerim'in duygularını almak isteyen gazeteciler, Kerim'e kendisinin sorununun çözüldüğünü ama sorunu çözülmeyen milyonlarca kiracının olduğunu hatırlatır. Kerim'e bu konuda neler düşündüğünü sorarlar. Kerim de oraya çıkma amacını tekrar düşünür ve intiharını gerçekleştirir. Ancak itfaiyeciler önlemini almıştır, Kerim'in hayatı kurtulur. Kerim'in

son cümlesi; “Desenize, daha çok çekeceğimiz var kiracı olarak.” olur. Film bu şekilde sona erer.

3.1.9.1. Kiracı Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi

Filmde, maddi sıkıntılar çeken bir ailenin hikâyesi özellikle bir aile babasının yaşadığı sıkıntılar görülmektedir. Baba, memur olarak çalışmakta evin ekonomik olarak geçimini üstlenmektedir. Anne evde konumlandırılmakta, çocukların bakımı ve evin içindeki kadınların tüm görevlerini yerine getirmektedir. Ekonomik olarak sıkıntı yaşanmasına rağmen evin annesi, evin dışında çalıştırılmamakta ve evle çocuklarla ilgilenmesi beklenmektedir. Evde otoritenin babaya ait olduğu, babanın evde hiçbir iş yapmadığı görülmekte ve baba genellikle ev dışında konumlandırılmaktadır. Ataerkil ideolojinin yeniden üretiminin sağlandığı görülmektedir. Aile kurumu içinde kadının yerinin evinde çocuklarla ve evin erkeğinin ihtiyaçlarıyla ilgilenilmesi üretime katılmaması Marksist feminizm açısından eşitliğin bozulduğunu göstermektedir. Kadın ve erkeğin eğitim olarak eşit olmadığı ve liberal feminizmin kadınların eğitim alma eşitliğinin de filme yansımadağı görülmüştür. Evdeki kütüphanede erkeğin okuduğu kitapların çok yer kapladığı, hatta karısının kocasının okuduğu kitaplardan şikâyet ettiği sahnede kadın ve erkek arasındaki eğitim eşitsizliği anlaşılmaktadır.

Anne, baba, bir erkek ile iki kız olmak üzere üç çocuk ve çocukların anneanneleriyle birlikte altı nüfuslu aile içinde, aile bireylerinden anne ve babanın birbirleriyle konuşmaları dışında çocuklarla gerçekleştirilen bir veya iki cümle dışında bir konuşma görülmemektedir. Evin babasının adı Kerim, filmin her diyalogunda ona seslenilirken duyulmakta iken evin annesi Perihan’ın ismi kocasıyla diyaloglarda kullanılmaktadır. Çocukların isimleri en küçük kızları İnci’nin ismi dışında kullanılmamaktadır. Baba çocuklarına kızıp bağırmakta gerekirse kulağını çekmektedir. Evin anne ve babası arasında sürekli bir tartışma ve/veya çekişme yaşanmaktadır.

Evin geçimini sağlayan ve ev dışından evin otoritesi olarak görülen babanın ev içi ve ev dışında yaşantısı görülmektedir. Evin içinde karısı ile sürekli maddi sıkıntılar dile getirilmektedir. Baba evin dışında sorunlarından kız arkadaşıyla geçirdiği vakitlerde biraz uzaklaşabildiği gösterilmektedir.

Ev hayatında oldukça somurtkan ve sert baba olarak görünen Kerim, iş yerinde romantik, esprili, arkadaşlar ile iyi geçinen, hatta şef yardımcılığına yükseltilebilecek potansiyele sahip bir resim çizmektedir. Kerim toplumun ona bakış açısından ve ataerkil

ideolojinin ona yüklediği görevlerden haberdar olduğunu karısını aldatma fırsatı oluştuğunda bunu yapmayarak karısına cinsellikte bağlı kalarak göstermektedir. Aynı şekilde Kerim'in eşi Perihan da ataerkil ideolojinin aile kurumunda kadına yüklediği rollünün gereklerini yerine getirerek kocasının aldattığı düşüncesi oluştuğunda kocasına karşı bir şey söylemeyerek durumu kabul etmektedir.

Ekonomik sorunlardan bunalan, kısır bir döngü yaşadığını düşünen evin babası, hayatına son vermeyi düşünmektedir. Geride ailesini bırakacak olmanın suçluluğunu hissettiğini; ancak maddi sıkıntıları aşamamasından dolayı bu yolu seçtiği görülmektedir.

Filmde anne ve baba eşit koşullarda ve çocuklarıyla çok ilgili görünmemektedir. Ailenin ekonomik olarak erkeğe bağımlı olmaları ve kadının üretimde yer almaması sonucunda erkek görevlerini yerine getirirken bunalmakta ve çıkışı yaşamına son verme noktasına kadar getirmeyi düşünmektedir. Marksist, liberal ve radikal feminizm açısından filmde anne ve baba aile içinde ve dışında sosyal ve ekonomik eşitliği sağlayamadığı görülmektedir. Aile kurumu içinde erkek ve kadın ataerkil ideolojinin onlara biçtiği rolleri²⁸ üstlenmekte; kadının aile kurumu içinde erkekten geri planda kaldığı görülmektedir.

3.1.10. Öğretmen Filmi

Künye: Yapım Yılı: 1988 Senarist: İhsan Yüce, Yönetmen: Kartal Tibet.²⁹

1988 yapımı filmin senaristi İhsan Yüce, yönetmeni Kartal Tibet'tir. Film, bir köyün sokaklarında ilerleyen iki otomobil görüntüsü ile başlar. Malatya iline ait resmi plakalı otomobiller Hacımercan Köyü İlkokulu bahçesine girerler. Okul müdürü ve öğretmen, gelenleri karşılarlar. Öğrenciler andımız okurlar ve ardından okul müdürü Milli Eğitim Müdürü'nü kürsüye takdim eder. Milli Eğitim Müdür'ü tarafından Hüsnü öğretmen, sınavlarda öğrencilerinin gösterdiği başarıları nedeniyle takdir edilir, öğrencilerinin başarılarından ve iyi bir öğretmen olması sebepleriyle bir maaş ikramiye ve İstanbul'a tayin ile ödüllendirilir. Hüsnü öğretmen, yılın en iyi öğretmeni seçilmiştir,

²⁸ Karkiner, N. (2013). *Sosyoloji II. Feminist Kuramlar ve Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (Ed: B. Kartal). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, ss. 37-52.

²⁹ Ün, M. (Yapımcı) ve Tibet, K. (Yönetmen). (1988). *Öğretmen* [Film]. Türkiye: Uğur Film. <https://www.youtube.com/watch?v=eN41guxlp0c> (Erişim tarihi: 11.15.2014). Film Künyesi: <http://sinematurk.com/film/5286-ogretmen/> (Erişim tarihi: 14.02.2016).

okul bahçesindeki kürsüde bunun duyurusu yapılır. Hüsnü ğretmen, bir teşekkür konuşması yapar. Ailesi bu duruma çok sevinir.

Köy okulunun müdürü kendisini evinde ziyaret edip tebrik eder ve İstanbul yaam için planlar kurmaya balarlar. Bir yemek masasında misafir anne, baba çocuklar ve evin sahipleri aile bireylerinin her biri yemeklerini yerler ve sohbet ederler. Köyde, kümes hayvanlarının olduğu, sebze meyvelerinin toplanabildiği bahçeli bir evde ortalama yirmi be bin lira kira ödeyen Hüsnü ğretmen, İstanbul'a gidecekleri için çıkacakları evde oturmaları konusunda Müdür Bey'e tavsiyede bulunur ancak Müdür Bey, kirayı fazla bulur. Öğretmen Hüsnü'nn ei tiyatro ve sinemaya gitmek ister, İstanbul'da bunları yapabileceklerini düşünür. Okul Müdürü'nn hanımı da yaz tatilinde İstanbul'a gitmek ister. Öğretmen Hüsnü'nn İstanbul'a gittikten ve oraya yerlemesinden sonra bir haftalığına misafir olarak onlara gidebilecekleri konusunda Konuurlar, herkes mutludur. Hüsnü, Müdür Bey'le köyde çıkacağı evde kalmaları konusunda anlaır. Hüsnü ğretmen, ertesini gün İstanbul'da tayin olduğu okula gitmek için yola çıkar, İstanbul'da kiralık bir ev arar, okula yakın yerler baksa da ev kiralari çok yüksek olduğu için okula oldukça uzak bir noktadan aylık elli bin liralık bir ev kiralar. Eini ve çocuklarını da alarak evlerine taşınırlar. Taındıkları evden çalıştığı okula  otobüs birde minibüs değiştirerek ulaşır. Okula ulaştığı ilk gün biraz geç kalır, okul müdürü Hüsnü ğretmene 4. Sınıfları okutacağını söyler ve onu eğitim vereceği sınıfa götürerek tanıştırır. Hüsnü ğretmen sınıfını şöyle bir göz gezdir, ğrencilerinin yüzlerine bakar ve sonra sınıf mmessimlini sorar. Ondan sınıfın oturma planı yazmasını ister. İlk ders matematiktir, öğrencileri teşvik etmek için basit bir soru sorarak herkesin tahtaya kalkma isteği duymasını sağlamaya çalışır. Geç kalan bir ğrenci o sırada kapıyı açar; ancak sınıfa girmek istemez, bir ihtiyacı olduğunu, onu gidermek istediğini söyler ve hocası izin verirse sınıftan iki arkadaşının da gelmesini ister. Onlara da izin veren Hüsnü ğretmen, sınıfa matematik sorusu olarak bir aylık maaından yapılan; ev kirası, yol masrafı ve diğer giderlerin kalem kalem matematiksel hesabını yaptırır. Öğrencileri başarılı bir şekilde sonucu söylerler ve Hüsnü ğretmen bir ay boyunca alacağı yüz kırk bir bin liralık maala nasıl geçineceğini hayal ederek düşünür. O esnada derste izin alan öğrenciler sınıfa girerek başka  arkadaşını daha çağırıp yardım etmelerini söylerler, ğretmen bunda bir i var, der ancak o sırada teneffüs zili alar. Hüsnü ğretmen, öğretmenler odasına gider orada kimi öğretmenlerin bir şeylerle ilgilendiğini kimisinin uyuduğunu görür. Müdür muavinlerinden bir tanesi Hüsnü'ye duruma açıklar.

İstanbul'da geçimin zor olduğunu ve her öğretmenin muhakkak bir ek iş yaptığını söyler. Kendisinin de bir yan iş yapmasının uygun olup olmayacağını sorgular, müdür muavini de öğretmen olarak topluma örnek olmaları gerektiğini, yapmazsa ayıp olacağını söyler. O sırada Hüsnü öğretmen bir havlama sesi duyar, pencereden baktığında kendi sınıfının öğrencilerinin yavru bir köpeği tutarak okulun içine soktuğunu görür, onları takip edip kalorifer dairesinde yanlarına gider. Köpek bakmak istediklerini söyleyen öğrencilerinin isteklerini kabul eder ve hademeden de köpeğe bakmasını rica edeceğini söyleyince öğrencileri çok sevinir.

Akşam sofrada çocukları ile beraber otururlar. Anneleri sofrayı kurmuştur, çorbayı ısıtıp sofraya getirir. Çocukları okullarının çok uzak olduğundan şikâyet eder, kız çocuğu ayakkabısının ayağını sıkıttığını söyleyince babaları öğretmen Hüsnü, yenisini alacağını söyler. Çocuklar okulda aç kaldıklarını da söyleyince anneleri de evde ekmeğin az olduğunu ve o kadar koyabildiğini açıklar. Okulla ev arasında iki saat mesafe olduğunu söyleyen Hüsnü öğretmen, eşinden sabah çok erken kapmasını rica eder. Sabah erkenden kalkıp işe yürüyerek gider. Böylelikle yol parasından altı yüz lira tasarruf etmiş olur ancak ucu ucuna derse yetişir.

Ders esnasında okulun müdürü hademe ile beraber içeriye gelir. Hademenin kucığında öğretmen Hüsnü'nün sınıfın beslemesine izin verdiği köpek vardır. Okul Müdür'ü bu köpeği okulda tutmayacağını, tutmaması gerektiğini hastalık durumunda, kuduz olursa sorumluluk almak istemediğini söyler. Hüsnü öğretmen kendisinin izin verdiğini ve köpeğin okulda kalması için çok rica ettiğini söyler. Köpeğin aşılarını yaptıracığını ve ona bakacağını tüm sorumluluğu aldığını söyleyince okul müdürü, istemese de köpeğin kalmasını kabul eder; böylelikle bütün sınıfla beraber Hüsnü öğretmen köpeği aşılatmaya götürür. Sınıfla beraber köpeğe bir de isim bulurlar, sonra köpeği Hademe Süleyman Bey'e teslim ederler.

Akşamleyin eşi kocasına ayaklarını koymasına için su hazırlar, tuzlu su yapar. Okula yürüyerek gidip geldiği için Hüsnü Öğretmen'in ayakları şişmiştir. O nedenle kocasına yardımcı olur, kocasının ayaklarını ovarken çocuklarının da her gün bir saat yol yürüyüp okula gittiklerini ve bu yüzden çok yorgun düştüklerini konuşuyorlar. Hüsnü Öğretmen zor da olsa İstanbul'da geçinebileceklerini söyler, Hüsnü Öğretmen'in eşi çocuklarını kaldırıp yataklarına yatırır, oğullarının adı Aziz'dir.

Hüsnü Öğretmen'in sınıfında bir çocuk dikkatini çekmektedir, ne zaman baksın o çocuğun uyuduğunu görür. Bu çocukla ilgili bilgi edinmek ister, bir kompozisyon yazdırarak anlamaya çalışır. Bu çocuğun da evinin uzakta olduğunu düşünür, kompozisyonda bir şey öğrenemeyince Hüsnü Öğretmen, çocuğu o gün takip eder. Öğrencisinin nereye gittiğini, ne yaptığını merak eder. Öğrencisinin adı Hasan'dır. Hasan, bir binaya girip üstünü değiştirir, elinde bir tepsi ile oradan çıkar. Bir restorana girer, restoranda tepsisindeki taze cevizleri masalarda satmaya çalışır, öğretmeni restorana girerek Hasan'a kendini gösterir. Hem çalışıp hem de okuduğu için onu takdir ettiğini söyler ve Hasan'dan akıl ister. Öğretmen maaşının yetmediğini, ek iş yapmak için çalışması gerektiğini; ancak hiçbir iş bilmediğini söyleyerek Hasan'ın yaptığı işi öğrenmek ister.

Hasan, öğretmenine bazı tüyolar verir. Hüsnü Öğretmen, eve geldiğinde Hasan'ın verdiği tüyoları uygulayarak işe koyulur. Kabuklu ceviz almıştır, tüm aile bireyleri birlikte kapının önünde cevizleri kırarak evin reisi olan Hüsnü öğretmene yardım ederler, kızıyla babası arasında kırdığı cevizleri yemesi konusunda ve ceviz kırarken eline vurduğu için de baba ve oğul arasında şakalaşmalar olur.

Ceviz satmak için İçkili bir mekâna gelir ancak garsonlar içeriye sokmazlar oradaki müşteriler de bundan hoşnut olmaz ve mekânda tartışma çıkar. O tartışma esnasında Hüsnü Öğretmen'in satmak için getirdiği cevizlerin hepsi heba olur, gözüne de darbe alır. Ertesi gün okulda, Müdür Yardımcısı Hüsnü Öğretmen'in gözünün morluğuna bakar ve nasıl olduğunu sorar. Hüsnü Öğretmen, merdivene takılıp düştüğünü söylese de Müdür Yardımcısı pek inanmaz ve ek bir iş yapmaya başlayıp bu morluğun o işten olduğunu söyler. Pavyon fedailiği yaptığını anladığını söyleyince diğer iş arkadaşları da Hüsnü Öğretmen'e bir başka göz ile bakmaya başlayıp onun hakkında konuşurlar. Hüsnü öğretmen bir pavyon fedaisiymiş gibi davranır ve konuyu kapattırır.

Hüsnü Öğretmen, yaşadıklarını Hasan'la paylaşır, Hasan da simit satarsa daha iyi olacağını söyleyip öğretmenini tanıdık bir fırıncıya götürür ve anlaşmasını sağlar. Hüsnü Öğretmen, artık akşam okuldan sonra simit satmaya başlar; ancak onda da zabıtalardan kendisi kovalaması sonucunda bir çukura düşer simit tezgâhı zarar görür, kendisi de hafif yaralanır. Evine topallayarak varır. At arabası ile sebze-meyve satan komşusunu görür. Bu sırada babalarının geldiğini anlayan çocukları dışarıya koşarlar.

Veresiye yapmayı sevmeyen Hüsni öğretmen, seyyar manavdan bir şey almak istemese de İstanbul'un koşullarına ayak uymak zorunda kalarak veresiyeyle sebze-meyvesini alır.

Öğretmenler günü yaklaşır, öğrencileri öğretmenlerine ne hediye alacaklarını kendi aralarında konuşurlar. Öğretmenin geçim sıkıntısı çektiğini bilen Hasan, sınıfına bir öneride bulunur. Öğretmenlerinin geçim sıkıntısı yaşadığını anlatır ve öğretmenlerine erzak olarak onun geçim sıkıntısını bir nebze olsun hafifletmeyi sınıfına önerir. Sınıf arkadaşları bu öneriyi kabul ederler. Herkese ne getireceğine dair bir liste yaparlar böylelikle ayrı ayrı ihtiyaçlar karşılanmış olacaktır. Sınıftaki öğrenciler ailelerine durumu anlatırlar. Öğretmenler gününde hediye olarak her bir öğrenci, bir evin ihtiyacı olacak ürünleri hediye olarak götürecektir. Kimisi patates, kimisi soğan, kimisi et ve buna benzer ürünler getiren öğrenciler, Hasan'ın aracılığıyla öğretmenler gününde, bir öğrenci velisinin arabasıyla Hüsni öğretmenin evine getirdikleri bu ürünleri bırakacaklarını kararlaştırırlar.

Öğretmenler gününden bir gün önce akşam evde Hüsni öğretmen eşi çocuklarıyla evdedir. Karısı, zabıtaban kaçarken bacağını yaralayan kocası Hüsni'nün ayağına pansuman yapar. Çocuklar, masada ders çalışırlar. Bir kalem için birbirleriyle kavga ederler, Hüsni Öğretmen'in kızının adının Ayşe olduğu bu kavga esnasında abisinin ona ismiyle seslenmesinden anlaşılır. Anneleri susmalarını babalarının halinden dolayı sessiz olmalarını ister. Hüsni öğretmen eşi ile geçim sıkıntısı konusunda konuşurken onlara kulak misafiri olan oğulları, kendisinin de çalışmak istediğini, okuldan sonra çalışarak ailesine katkı sağlamak istediğini söyler. Hüsni öğretmen bunu kabul etmez. Aziz, kendi arkadaşlarının da çalıştığını söylese de Hüsni Öğretmen, oğluna yorulup uykusuz kalmasını, derslerinden geri kalmasını istemediğini, bu yüzden de çalışmasına izin vermeyeceğini söyleyip dersinin başına gönderir. İlk başlarda İstanbul'a gönderilmeyi bir ödül gibi gören aile artık İstanbul'u bir ceza gibi görmeye başlar ve İstanbul'a sürgüne gönderilir gibi gönderildiklerini birbirleri arasında konuşurlar. Hüsni Öğretmen, göze girdiği için buraya gönderilmesini tersine çevirmeyi, gözden düşüp tekrar eski geçimini sağlayabildiği köy ortamına tayin edilmeyi istemeye başlar.

Ertesi sabah çok erken saatte kalkan Hüsni Öğretmen topallayarak işe gitmek için evden çıkar. O gün öğretmenler günüdür, çocuklar planladıkları gibi erzakları toplarlar. Çocukların bu düşüncesine karşı çıkan velilerinin yanı sıra bu düşüncüyü takdir eden

veliler de vardır. Çocukları bu davranışlarından dolayı takdir eden gazeteci olan bir veli çocuğuyla okula gelmiştir. Olayı gazetede yayınlamak ister. Çocukların davranışını takdir eden bir başka öğrencinin velisi de gazeteci ve yol gösterecek Hasan ile birlikte tüm erzakları arabasına koyarak Hüsnü Öğretmen'in evine doğru yola çıkarlar. İki veli kendi arasında Hüsnü Öğretmen'i takdir ederler; çok kısa sürede öğrencilere kendisini sevdirmesinin çok güzel bir şey olduğunu söylerler. Hüsnü öğretmenin evine gelirler, evin uzaklığını görünce Hasan'a doğru yere gidip gitmediklerini sorarlar. Hasanda okul çıkışında öğretmenini takip ettiğini ve bu mesafeyi yürüyerek geldiğini söyler, veliler buna inanamaz, bu mesafeyi yürümesini çok korkunç bir şey olarak tanımlarlar. Hüsnü Öğretmen'in evine varırlar. O sırada Hüsnü Öğretmen'in eşi çocuklarını okula yolcu eder. Çocuklar, anneleri ile beraber bahçelerine gelen arabadakileri karşılarlar. Veliler kendini tanıtır. Öğretmenler günü nedeniyle öğrencilerin öğretmenlerine sürpriz olan hediyelerini getirdiklerini söylerler. Hüsnü Öğretmen'in çocukları erzakları görünce çok sevinir ve ziyafet çekeceklerini söylerler o sırada gazeteci olan velide ailenin hediyeler yanında fotoğrafını çeker.

Aynı anda Hüsnü öğretmen görünür, sınıfta öğren öğrencileri tahtaya “ Sevgili Öğretmenimiz Öğretmenler Gününüz Kutlu Olsun” yazısı yazmışlardır ve sözlü olarak da öğretmenler gününü kutlar. Hüsnü öğretmen bu sözlü kutlamadan başka bir hediye verilmediğini düşünür biraz hüzünlenir; çünkü diğer öğretmen arkadaşları öğretmenler odasında kendi hediyelerini birbirlerine gösterirler. Hüsnü öğretmen de bir köşeden buruk bir şekilde onları izler. Akşam eve varır, kapının önünde kedileri görür, artıkları yiyen kedilere anlam veremez. Karısı, kapıyı açıp içeriye davet eder ve durumu açıklar. O akşam bir ziyafet çekerler, ardından Hüsnü'ye, hanımı bir kahve yapıp getirir. İki aylık erzaklarının olduğunu, hediye olarak öğrencilerinin iki aylık erzak gönderdiğini söyler. Hüsnü Öğretmen, ertesi gün sınıftaki öğrencilerine verdikleri öğretmenler günü hediyesini ömrü boyunca unutmayacağını söyler ve ayrı ayrı bütün öğrencilerine teşekkür eder bu davranışlarından dolayı onlarla iftihar ettiğini söyler. Gazeteciler okula gelerek bu kadar sevilen öğretmeni görmek isterler öğrencileri ile beraber fotoğraf çekip gazetede yayınladılar. Okul Müdürü bu durumun hoşnut karşılanmayacağını bakanlıktan iki müfettişin gelip öğrencilerle konuşacağını ve durumu teftiş edeceklerini söyler eğer bu durum üst mercilere kadar giderse tekrar Köyü sürülebileceğini Hüsnü Öğretmen'e söyler. Hüsnü öğretmen de “Nerde o günler, inşallah.” diyerek dua eder, müdür buna bir anlam veremez.

Müfettişlerin gelme sebebi öğretmenin öğrencilerini bu davranışı yapmalarını söylemesini düşünmelerinden kaynaklanır ancak yapılan tahkikat sonucunda tamamen öğrencilerin kendi fikirleri olduğu ortaya çıkar ve Hüsnü Öğretmen'in bu kadar sevilen bir öğretmen olması sebebiyle ödüllendirilmesi gerektiği bakanlık tarafından kararlaştırılır. Müsteşar bizzat okula gelir, bir törenle Öğretmen Hüsnü, tebrik edilir. Hüsnü Öğretmen'in kendisi Yılın Öğretmeni, sınıfı da Yılın Sınıfı seçilir. Hüsnü Öğretmen'e bir plaket taktim edilir, gazetede haberi çıkar.

Gazete haberini okurken Hüsnü Öğretmen'in ailesi görüntülenir. Çocukları babalarının başında gazeteye bakarlar. Evin hanımı dikiş makinasında dikiş diker. Babalarını rahat bırakmaları için çocuklarını uyarır. Babaları da çocukları derslerinin başına gönderir. Hüsnü Öğretmen, eşine akşama kadar ev işlerinin onu yordüğünü dikiş işini yapmamasını söyler; ancak Karısı bu durumdan şikâyetçi olmaz, yaptığı işten yüksünmediğini, yaptığı her parça için beş yüz lira kazandığını, böylelikle ev geçimine katkı sağladığı için mutlu olduğunu söyler. Hüsnü Öğretmen, eşi ile sohbet eder. Gözden düşüp köye tayin istemeyi planlarken bu ödül ile tüm umutlarının söndüğünden bahseder, seyyar satıcılıkta kendini geliştirdiğini bir şekilde geçimlerini sağlayamaya çalışacağını söyler.

Ertesi sabah işe gitmek için evden çıkarken öğrencilerinden Ceylan'ın babası gelir ve Hüsnü Öğretmen'le görüşür. Onunla bir konuda konuşmak istediğini söyler. Okula geç kalmak istemeyen Hüsnü Öğretmen'i arabayla okula bırakabileceğini söyleyerek oradan ayrılırlar. Veli, Hüsnü Öğretmen'in okul sonrasında seyyar satıcılık yaptığını ve bunu takdir ettiğini söyler. Matbaasında fazla bastığı kartpostalları olduğunu bunu değerlendirmek için Hüsnü Öğretmen'den ek iş olarak yaptığı seyyar satıcılıkta kartpostalları satmasını teklif eder. Hüsnü Öğretmen tekliften memnun olur, kabul eder ve yardımlarından dolayı öğrencisinin velisine teşekkür eder.

Hüsnü öğretmen artık meşhur olmuştur, kartpostalları satmaya başlar. Onu gazetelerde gören kişiler, kartpostal almaya başlarlar. Bayram zamanında çok iyi satış yaptığı için aylık geliri artmaya başlar, kazandığı bu fazla para ile önce çocuklarına ayakkabı alır. Yeni bir iş kolu çıkar ve onu da öğrenirse giyecek alacak kadar çok para kazanabileceğini söyler. Öğretmenlerin öğretmek yerine öğrenmesine anlam veremeyen oğluna, Hüsnü Öğretmen; büyük şehirlerin insana geçinmeyi öğrettiğinden söz eder.

Okullar ara tatile girer. Hüsnu Öğretmen sabahtan akşama kadar her tür ürünü seyyar satıcı olarak satmaya başlar. Giyecek, yiyecek gibi ürünleri satar, bu işi yaptığı bir gün zabıtaban saklanırken oğlunun da simit satarak para kazandığını görür ve çok üzülür. Akşam oğlu ile konuşur, çalışmasını istemediğini, özellikle de seyyar satıcılık yapmasını istemediğini söyler. Oğlu da kötü bir şeyse neden babasının yaptığını sorgular ve okullar açıldığında kendi ihtiyaçlarını karşılamak için çalıştığını söyler. Oğlunun kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çalışmak istemesi Hüsnu Öğretmen'in hoşuna gider ve çalışmasını kabul eder; ancak bir şartı vardır, kız kardeşinin de okul ihtiyaçlarını karşılamasını ister, oğlu kabul eder. Babası da oğluna seyyar satıcılık yerine düzenli çalışabileceği bir iş bulacağını söyler. Komşuları Ahmet Bey'den bu konuda yardım alır, böylece oğlu bir tamirhanede çalışmaya başlar.

Günleri böyle çalışarak geçer. Hüsnu Öğretmen seyyar satıcılık yapar. Aziz tamirhanede çalışır, Ailenin annesi evde dikiş diker. Hatta kızları da evde annesine iğne iplikle teyel yaparak yardım eder. Ailedeki her birey evin geçimine katkı sağlamaya başlar. Biraz birikim yapabilirler bu sayede Hüsnu Öğretmen kendisine yeni bir ceket kıyafet olabilmıştır akşamleyin hep beraber oturup televizyon izlerler. Aziz, babasının yanında; Ayşe de annesinin yanında koltuğun yanına oturur, tüm aile birlikte televizyon izlerler. Hüsnu öğretmen yaptığı bu ek işler nedeniyle artık hayatı kötü etkilenmeye başlar, rüyalarında kâbus olarak zabıtabanları görür, öğrencilerini zabıta kıyafetleri içerisinde görür, uykusundan seyyar satıcı bağırışları ile uyanır.

Bu durumu nedeniyle karısı bir doktora görülmesi gerektiğini söyler; ancak Hüsnu öğretmen yaptığı birikimi doktorlara, ilaçlara harcamak istemez; onun yerine bu birikimi bir ev sahibi olmak için değerlendirmek ister ve okula yakın bir kooperatife girmek için büroya görüşmeye giderler. Hüsnu Öğretmen, ev almak istemeyen eşini dinlemez ve bir buçuk milyon peşinatla iki yıl sonra onlara teslim edileceği söylenen bir evin bonolarını imzalar. Hüsnu Öğretmen, oradan çıkışta eşi ve çocukları ile yürürken karşıdan gelen zabıtabanları görünce birdenbire kızını kucağına alarak saklanır, psikolojisi iyice bozulmuştur.

Okullar tatilden çıkar, dersler başlar. Bozulan psikolojisi nedeniyle ders esnasında da seyyar satıcı gibi sloganlar atmaya başlar. Birkaç gün sonra gazetede gördüğü bir haber üzerine toplu konut için verdiği peşinatın yandığını anlar, peşinat verdiği

kooperatif sahibinin paraları alarak kaçtığını gazeteden okur. Artık bozulan psikolojisi yüzüne de vurmuştur gözü sürekli seğirmeye başlar.

Sınıfında öğrencileri hocalarının bu durumuna önce gülerler, aileleriyle paylaşırlar. Aileler, öğretmenin delirdiğini düşünür ve böyle bir öğretmenin kendi çocuklarına eğitim vermesini istemezler, birçok veli imza toplayarak bakanlığa bu durumu bildirir. Bakanlıktan bir müfettiş gönderilerek durumu tespit edilmesini isterler.

Sınıfça baktıkları köpek belediye tarafından zehirlenmiştir, sınıftaki öğrenciler toplu olarak onu gömerler. Daha sonrasında bir müfettiş gelerek Hüsnü Öğretmen'in sınıfını teftiş eder. Bütün öğrenciler müfettişin sorduğu her soruyu çok güzel cevaplarlar, müfettiş bu durumdan çok memnun olur. Müfettiş teftiş yaparken sınıf içerisinde Hüsnü Öğretmen aniden seyyar satıcı gibi bağırmaya başlar, öğrenciler hiçbir şey olmamış gibi davranarak derse devam ederler Müfettiş ve Müdür buna anlam veremezler.

Öğrenciler öğretmenlerinin zarar görmesini istemedikleri için öğretmenlerinin bu durumundan hiç etkilenmemiş gibi davranırlar. Müfettiş de Hüsnü Öğretmen'in hastalığının hiç belli olmadığını öğrencilerin de bu durumdan etkilenmediğini okul müdürü ile paylaşır. Bir süre sonra Müfettiş, Okul Müdürü ile beraber bahçede bir deli arabası yanında görünür. Hüsnü Öğretmen'i bu arabaya koyulup götürülür. Öğrencileri ağlar, film bu görüntülerle son bulur.

3.1.10.1. Öğretmen Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi

Anne, baba ve biri kız biri erkek olarak iki çocuklu bir aile filmde karşımıza çıkmaktadır. Evin geçimini öğretmen olan Hüsnü sağlamaktadır. Köy öğretmenliğinden şehre tayini çıkan Hüsnü'nün büyük şehirde ailesine ekonomik olarak köyde sağladığı imkânları sağlayamadığı tüm aile bireylerinin desteğiyle ve çalışmasıyla geçimin sağlanabildiği görülmektedir.

Aile bireylerinden baba Hüsnü ve erkek çocukları Aziz'in isimleri kullanılmakta; anne ve kız çocuğunun adı film boyunca geçmemektedir. Kadının adının olmadığı filmde görülmektedir. Liberal feminizm açısından kadın kimliğini erkek kadar gösterememiş olduğu için bir eşitlikten söz edilememektedir.

Otorite ve ailenin reisi evin babası Öğretmen Hüsnü'de bulunmaktadır. Onun aile içindeki üstün konumunu karısı, evin annesi her fırsatta çocuklarını evin babasını

rahatsız etmemeleri konusunda uyarılarında ve akşam işten dönen kocasının ağrıyan ayaklarını yıkayıp ovalayarak onu rahat ettirmeye çalışmasından anlaşılmaktadır. Aile içindeki konumu nedeniyle erkek kadın karşısında yüceltilerek ataerkil ideolojinin anne ve babaya biçtiği rollerin oynandığı görülmektedir. Radikal feminizmin ortaya koyduğu ve karşı çıktığı gibi aile ataerkil düşünce sisteminin yeniden üretimini sağlayarak kadın ve erkeğin her alanda eşitliğinin olmadığı görülmektedir.

Aile bireyleri arasında iletişim oldukça sağlıklıdır. Anne ile baba, çocuklarıyla saygı ve sevgi dolu konuşmakta, çocuklar bir soru sorduklarında onlara açıklayıcı cevap verilmektedir. Aile üyeleri evin içinde hep bir arada gösterilmektedir; ancak genellikle erkek çocuk babanın yanında konumlandırılırken, kız çocuk annenin yanında konumlandırılmaktadır. Erkek çocuk Aziz, babasının ek işler yaparak çalıştığını anladığında, ailesine maddi katkı sağlamak için çalışmak istemektedir. Babası Hüsnü önce kabul etmek istemese de oğlunun çalışmakta kararlı olduğunu gördüğünde, oğluna, kendisinin ve kız kardeşinin okul masraflarını kazanmasının yeterli olacağı bir işte çalışması için fırsat tanımaktadır. Büyük şehirde yaşamın maddi olarak aileyi sıkıntıya sokması sebebiyle anne de evde dikiş dikerek kazanç elde etmektedir. Marksist feministlerin desteklediği gibi kadının üretim sürecine dâhil olması ile ekonomik olarak kadın ve erkek arasında bir eşitliğin sağlanmasında ilerleme olduğu görülmektedir. Ancak üretim ilişkilerinde³⁰ bir değişme olmadığı, radikal feminizmin karşı olarak ortaya koyduğu annenin ev içinde işlerin devam etmesi ve söz hakkının erkek kadar olmadığı, onun fikirlerini dinlemediği görülmektedir.

3.1.11. Düttürü Dünya Filmi

Künye: Yapım Yılı: 1988 Senarist: Umur Bugay, Yönetmen: Zeki Ökten.³¹

1988 yılında Umur Bugay'ın kaleme aldığı ve Zeki Ökten'in yönettiği film, pavyonda görüntülerle başlar. Pavyonda klarnet çalarak geçimini sağlayan, düd düd lakabıyla tanınan Mehmet'in hikâyesi anlatılır. Üç çocuk babası Mehmet'in; bir oğlu, iki de kızı vardır. Kiracı olarak eşi Gülsün'ün abisinin evinde yaşarlar. Ev tek katlı, rutubetli bir yerdir. Mehmet, geceleri çalışıp gündüzleri eve gelip uyur. Siyasi görüşleri olan ve lisede okuyan ailenin büyük kızı Mükerrrem'dir. Ailenin ortanca çocuğu Doğan;

³⁰ Karkiner, N. (2013). *Sosyoloji II. Feminist Kuramlar ve Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (Ed: B. Kartal). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, ss. 37-52.

³¹ Gür, Ş. (Yapımcı) ve Ökten, Z. (Yönetmen). (1988). *Düttürü Dünya* [Film]. Türkiye: Şeref Film. https://www.youtube.com/watch?v=BMMfgxm_C4c (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://sinematurk.com/film/3109-dutturu-dunya/> (Erişim tarihi: 14.02.2016).

biraz saf, zekâ gelişimi geridir, bu nedenle okula gitmez, evde durur. Bazen çevreden odun toplaması için dışarı çıkmasına izin verilir. Ailenin en küçüğü Fatma'dır, okula gidecek yaşta olmadığından evde durur.

Mehmet'in karısı Gülsün, ev temizliğine giderek ev ekonomisine katkı sağlar. Ancak bu işe düzenli olarak her zaman gidemez. Akşam olur, evin babası Mehmet'i küçük kızı Fatma, babasını öperek uyandırır. Soba yanan bir odaları vardır. O odada tüm aile akşam saatinde bir araya gelir. Mükerrerem, masada ders çalışır, Doğan ve Fatma televizyon izler, anneleri mutfakta akşam yemeği hazırlar. İşe gitmeden önce klarnetini çalan babasının müziği ile küçük kızı Fatma göbek atar. Mehmet, her gün beste yapıp, bu bestelerini satarak zengin olma hayalleri kurar. Çevresindeki iş arkadaşlarına bestelerini söyler. Kimi arkadaşı beğenir, kimisi de boş hayaller kurduğunu söyleyerek Mehmet'i susturur.

Gülsün'ün abisi Osman, kardeşinin kiracı olarak oturduğu evi yıktırıp apartman yapması için müteahhit ile anlaşmıştır, bu nedenle kardeşinin evi boşaltmasını ister. Geçim sıkıntısı çeken ailenin babası Mehmet, başka bir ev bulamaz, bu nedenle de evden çıkışı geciktirip durur.

Gülsün'ün abisi Osman, konuşmak için eniştesinin iş yeri olan pavyona gider. Osman, para kazanmanın yollarını Mehmet'e söyler; ancak Mehmet onun verdiği akılları kendi hayatında uygulanamayacağını düşünür. Adliye'de odacı olarak çalışan Osman, geceleri çalışan Mehmet'e gündüzleri de ek bir iş bulup çalışması için yardım eder. Kayınbiraderi, Mehmet'e Ankara'nın işlek bir caddesinde çakmak doldurma tezgâhında sabahsekizden akşam altıya kadar iş bulur.

Osman, bulduğu bu işte eniştesi Mehmet'in çalışıp kısa sürede para kazanmasını, bir an önce oturdukları evi boşaltmalarını ve apartman inşaatı için yıkımın yapılmasını ister. Tüm kira borçlarını da sileceğini Mehmet'e söyleyen Osman, evin bir an önce boşaltılmasını ister. Mehmet, geceleri pavyonda klarnet çalarak gündüzleri de çakmak doldurarak çalışmaya başlar. Çok uykusuz kalmaya başlar, geceleri programdan önce uyur, iş yerlerine hep geç kalmaya başlar, boş bulduğu her dakikada uymaya çalışır. Bir süre sonra çakmak tezgâhından payına düşenden fazla para aldığı için tezgah sahibi tarafından işten çıkartılır. Çakmakçılık yapamaz, ona işi bulan kayınbiraderi Osman'la görüşüp, durumu anlatır. Osman da başka bir iş bulacaklarını söyleyerek Mehmet'i eve gönderir, gidip dinlenmesini söyler.

Mehmet, akşam eve döndüğünde gece bekçiliği yapan komşusunun karısının birisi ile kaçtığını öğrenir. Bütün mahalleli, karısı evden kaçan gece bekçisinin evinin önündedir. Mehmet ve iş yerinden darbukacı arkadaşı Rıfat, birlikte komşusu ile konuşurlar. Gece, evde eşine durumu paylaşan Mehmet'e göre; bir kadının evinden başka birisi için kaçması büyük ahlaksızlıktır ve kesinlikle kötü bir şekilde kadının cezalandırılması gerekir.

Ertesi gün sabah kayınbiraderi Mehmet'in yanına gelerek ona inşaatta amelelik yapabileceği bir iş bulduğunu söyler, sabah yedide işe başlayacaktır, evlerinin yıkılmasına on beş gün kaldığını hatırlatıp işine sıkı sarılması gerektiğini söyleyerek evden çıkar.

Mehmet inşaatta amelelik yapmaya başlar; harç karar, çimento taşır, inşaatta her işi yapar. Ancak geceleyin çalışıp dinlenmeden, uykusuz, yorgun inşaata gelip iş başı yapması performansını düşürür ve inşaatta çok iyi çalışamaz. Bu nedenle işten çıkartılır, Mehmet de bu durumu bildirmek için kayınbiraderinin yanına gider. Kayınbiraderi Mehmet'e artık onun için bir şey yapamayacağını söyler ve müddetin dolduğunu, evden çıkması gerektiğini hatırlatır.

Müteahhidin adamları ile Mehmet'in kayınbiraderi Osman, gelerek evi boşaltması gerektiğini Mehmet'e hatırlatır; ancak Mehmet'in ve ailesinin gidecek bir yeri yoktur. O zaman komşuları devreye girer, Mehmet ve oğlu Doğan iş arkadaşı ve komşusu olan darbukacı Rıfat'ın yanına kalmaya giderler. Gülsün ve küçük kızı Fatma'yı Mehmet'in kayınbiraderi Osman yanına alır. Büyük kızları Mükerrrem'i de komşuları Hafize Hanım yanına alır.

Ertesi gün yıkım ekibi evi yıkmak için gelir, herkesin gözü önünde ev yıkılır. Ev yıkılırken çevredeki mahalleli durumu alkışlar. Mehmet de etrafına bakınır, sonra klarnetini çalmaya başlar, bütün herkes oynamaya başlar. Bu görüntüden Mehmet'in oğlu Doğan ile birlikte akşam pavyonda klarnet çaldığı görüntüsü görünür. Sahnede tüm müşteriler dansözle birlikte oynarken görülür. Mehmet klarnetini çalıp pavyondan sokağa çıkar, oğlu Doğan'da tef çalıp babasını takip eder. Baba ve oğul, sokaklarda müzik aletlerini çalarak ilerlerken film son bulur.

3.1.11.1. Düttürü Dünya Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi

Pavyonda klarnet üfleyerek geçimini sağlayan Mehmet, üç çocuklu bir aile babasıdır. Evin ekonomik olarak ihtiyaçlarının büyük bir kısmını Mehmet'in karşıladığı anlaşılmaktadır. Karısı Gülsün, arada bir ev temizliğine gittiğinden kocası gibi düzenli olarak para kazanamadığı komşusuyla konuştuğunda duyulmaktadır. Kadının istihdama katıldığı, ekonomik olarak radikal feminizmin savunduğu³² eşitliği kazandığı; ancak evde anneliğin kadına verdiği görevlerinin devam etmesi ve bu görevlerde evin babasının karısına yardım etmemesinin eşitliği bozduğu görülmektedir.

Aile üyelerinin her birinin ismi filmde geçmektedir. Büyük çocukları lisede okuyan kızları Mükerrerem'in, ortanca çocukları zekâ geriliği olan erkek çocukları Doğan'ın, en küçükleri okul çağına gelmemiş kızları Fatma'nın isimleri filmde kullanılmaktadır. Anne ve/veya baba çocuklarıyla konuştuklarında onlara kızım, evladım demek yerine isimleriyle hitap etmektedirler.

Filmde belirli bir aile düzeni görünmemektedir. Aynı sofraya oturup hep birlikte yemek yedikleri görülmemektedir. Sabah kahvaltısında okula giden büyük kızları Mükerrerem baba ve anne ile kahvaltı yapmaktadır. Diğer çocuklardan Doğan babası tarafından sevilme için uyandırıldığında görülmektedir. Akşamları işe giderek gece boyunca pavyonda çalışan Mehmet çocuklarıyla iyi geçinmektedir. Evin büyük kızı Mükerrerem okuyarak bir yerlere gelebileceğinin hayalleri kurulan çocuğu olarak gösterilmektedir. Tek erkek çocukları Doğan, zekâ geriliği nedeniyle ailenin umudu olmaktan çıktığı, ailenin ekonomisine katkı bulunamayacak bir evlat olduğu görülmektedir; ancak tüm aile bireyleri tarafından sevilip korunmaktadır.

Zekâ geriliği nedeniyle evin erkek çocuğu Doğan'a küçük bir çocuk gibi sevgi ile yaklaşılmaktadır. Mehmet kayınbiraderinin evinde oturmaktadır. Kayınbiraderi evi yıktırıp yerine katlı bina yaptırmak istemektedir. Bu nedenle de eniştesinin evden çıkmasını istemektedir. Ancak Mehmet'in o evden çıkmaya ve başka bir eve geçmeye yetecek ekonomik gücü bulunmamaktadır.

Filmde anne karakteri evde konumlandırılmaktadır. Film içerisinde arada bir gündeliğe gitti söylene de hiç çalışırken gösterilmemektedir. Evin annesi Gülsün'ün,

³² Karkiner, N. (2013). *Sosyoloji II. Feminist Kuramlar ve Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (Ed: B. Kartal). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, ss. 37-52.

hastalandığı için evde olduğu ve çocuklarla ilgilendiği sözle seyirciye aktarılmaktadır. Bir kadın olarak evde fazlaca söz hakkı olduğu görülmemekte, anne olarak görevlerini yerine getirdiği gösterilmektedir. Ancak bir eş olarak kocasının cinsel isteklerine karşı durduğunu ve kocası tarafından bu davranışlarının tepkiyle karşılandığı izlenmektedir.

Mehmet, karısıyla birlikte olmak istediği anda, durumundan memnun olmayan, ev koşulları nedeniyle hastalanan karısı Gülsün, kocasının cinsel birliktelik isteğini reddetmektedir. Kadın burada ataerkil ideolojinin ona dayattığı rolünün dışına çıkarak kocasının cinsel ihtiyacını karşılamamaktadır.

Mehmet, pavyonda çalışmasının yanında ek işlere gitmektedir; ancak hiçbir işte başarılı olamamakta ve kovulmaktadır. Mehmet, beste yapmakta ve bu besteleri satarak milyonlar kazanacağını hayallerini kurmaktadır.

Anne hem evde hem de ev dışında çalışarak ailenin geçimine katkı sağlamaktadır; ancak evde sözü erkek kadar geçmemektedir. Kararların alımında sadece evin erkeği, ailenin babasının söz hakkı olduğu, tüm kararları onun aldığı gösterilmektedir. Liberal feminizm kadının aile içinde bu şekilde sadece bir isim olmasının kadın ve erkek eşitliğine aykırı olduğunu savunmaktadır. Bu filmde erkek ve kadın arasındaki toplumsal kimlik farklılıkları görülmektedir. Erkeğin evindeki karısından beklentisinin evde ona hizmet etmek olduğu ve kocasının her isteğine uyması gerektiği, kadının evini asla terk etmemesi gerektiğinin mesajı, komşularında yaşanan bir terk edilme olayı üzerinden izleyiciye sunulmaktadır.

Aile kurumunun bir çatı altında toplanabileceğini, ekonomik olarak babanın geçimi sağlayamaması durumunda o çatının yıkılıp aile bireylerinin dağılabileceği izlenmektedir.

3.1.12. Talih Kuşu Filmi

Künye: Yapım Yılı: 1989 Senarist: Erdoğan Tünaş, Yönetmen: Kartal Tibet.³³

Film evin yatak odasından görüntü ile başlar. Evin babası ve annesi yatakta uyurlar. Saat çalar, ancak evin annesi uyanmaz, babası uyanır. Hatta evin annesi, evin erkeğini yani kocasını yataktan itekleyerek atar. Uyanan adam evin ortasında serili yataklarda uyuyan çocuklarına basmamaya dikkat ederek, tuvalete gitmeye çalışır.

³³ İnanoğlu, T. (Yapımcı) ve Tibet, K. (Yönetmen). (1989). Talih Kuşu [Film]. Türkiye: Erler Film. <https://www.youtube.com/watch?v=WdGv4-VTCLI> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://sinematurk.com/film/6204-talih-kusu/> (Erişim tarihi: 15.02.2016).

Tuvalet kitledir, içeride kayınvalidesi olduğunu o çıkınca anlar. Giyinip işe gitmek üzere evden çıkar. Çıktığında kapıda ev sahibi onu karşılar. Yolda giderken piyango bileti satan arkadaşını görür, arkadaşısı ona piyango bileti zorla satmaya çalışır ama almaz. Esnafın arasından geçemez, çünkü borcu vardır. Esnaftan o gün servis aracına binen bir çocuğu kucağına alıp, servise binerek kaçmayı başarır.

İş yerinde yük taşıyıcısıdır. Kamyonlara, nakliye araçlarına yükleme yaparak para kazanır. Başrol karakterinin adı Osman'dır. Çok çalışır, patronundan geçim sıkıntısı çektiği için zam ister, Patronu, kendisine piyangodan para çıkarsa Osman'a zam yapacağını söyler. Ev sahibi o sırada evde, Osman'ın karısı ve kayınvalidesi ile konuşur, birikmiş kira borcunu ve aybaşında da evinden çıkmalarını ister.

İşten eve dönerken Osman'ın karşısına, Milli Piyango satan arkadaşısı Şakir çıkar. Arkadaşı, tek bir yarım biletinin kaldığını onu da Osman'a vermek istediğini söyler. Osman almak istemese de “Ya çıkarsa!” düşüncesiyle baş edemez ve bileti son parasıyla satın alır. Osman, eve gitmeden önce kahvehaneye gider, oturur, çevresindeki insanları özlediğini ve onları görmek için uğradığını söyler; ancak oradakiler akşamın kararmasını beklediğini, esnaftan böyle kaçabileceğini bildiklerini söyleyip gülüşürler. Kahvehanedekiler esnafın o gün erken kapattığını, bu nedenle havanın kararmasını beklemeden eve gidebileceğini söylerler. Kahvedekiler bir çay ısmarlarlar, tam onu içecekken eve geç kaldığını, karısının onu haşlayacağını söylerler, karısından korkmadığını söyleyen Osman, bir anda çayı bırakıp hızlıca eve gider, kahvehanedekiler gülüşürler. Osman, eve geldiğinde esnafın (bakkal, manav, kasap) onu evde beklediğini görür. Onlara bütün borcunu ödeyeceğini, aybaşında tüm borcunu vereceğini söyler. Bileti teminat olarak gösterir, biletine para çıkacağını o zaman da borçlarını ödeyeceğini söyleyince esnaf kızar ve orayı terk eder.

İki erkek, üç kız olarak beş çocuk sahibi Osman, evinin geçimini ailesinin istediği şartlarda sağlayamaz ve bu nedenle karısı ile kayınvalidesi tarafından saygı görmez, sürekli aşağılanır.

Osman, rüyalarında piyango'nun kendisine çıktığını görür, uykusundan paralar paralar diye sayıklayarak uyanır. Karısı, kocasının bu durumuna kızar. Karısı, kocası Osman'a gece boyunca kendisini rahatsız ettiğini söyleyip, Osman'a beddua eder, yataktan hep tekmeleyerek uyandırır. Kocasına hiç kahvaltı hazırlamak için uyanmaz, kocasını yataktan tekmeyle attıktan sonra uyumaya devam eder. Osman piyango biletini

saklamayı düşünür, üzerinde taşımak istemez, kaybetmekten korkar. Bileti, yatak odasında yataklarının başucunda asılı olan Kuran-ı Kerim çantasının içerisine koyar.

Yılbaşına bir hafta vardır, esnafın önünden geçerken esnaf borcunu Osman'a hatırlatır ve ona piyango çıkacak düşüncesi ile kendilerini ancak bir hafta daha oyalayabileceğini söylerler. Osman işyerinde diğer işçilerden daha fazla çalışır; ancak yine de işverenin gözüne giremez, her işi Osman'a buyururlar. İş yerinde çok çalıştığı görülmez; fakat yedi dakikalık gecikme nedeniyle fazla mesaiye ücretsiz olarak kalması istenir. İşten eve döndüğünde ev sahibi kapının önünde yine Osman'ı karşılar, kiraya zam işini görüşmek ister. Osman, başka bir gün görüşeceklerini söyleyerek evin kapısını çalar. Kapıyı İki oğlu birden açar, tüm aile sofradadır, tek tencerede sade makarnaları vardır, herkese paylaştırılan makarnadan ona tek tel makarna düşer. Osman, onu yer ve Allah'a şükreder. Oğulları, ne zaman sünnet olacaklarını sorduğunda hayır cemiyetinin toplu sünnet töreninde onları sünnet ettirebileceğini söyler. Kayınvalidesi ve karısı bundan çok hoşnut olmaz, Osman'a kızarlar; erkek evlatları için salon tutulup, yemek verilen ve hokkabaz olan sünnet düğünü isterler. Kapıları çalar, ev sahibinin geldiğini düşünerek kapıyı açan karı ve koca karşılarında onları evlerine oturmaya çağıran komşularının çocuğunu görürler. Komşuları akşam oturmasına, televizyon izlemeye Osman'ı ve ailesini çocuklarını göndererek davet eder. Osman gitmek istemez, çocukları nedenini sorduğunda onların görgüsüz olduğunu ve onlardan eve döndükten sonra komşularının yaptığı nispet yüzünden karısıyla kavga ettiğini söyler. Gittikleri komşuları görgüsüzce davranır. Her şeyin fiyatı konuşulur. Kadın üzerine kürk giyip nispet yapar, adam sürekli kendini över, oğulları da Osman'ın çocuklarına oyuncaklarıyla nispet yapar.

Komşularından eve döndüklerinde Osman'ın karısı o kadının kendisine yaptığı nispeti sindiremez, sahip olamadıkları için kocasına kızar, ona hesap sorar. Osman da piyangoonun kendisine çıkacağını o zaman karısına her şey alacağını söyler. Karısı bu sözlere daha çok sinirlenir. “Garanti mi sana çıkacağı?” der ve yataktan Osman'ı kovar. Yılbaşından hemen önce Kurban Bayramı vardır. Osman, o gün evden çıkarken bileti koyduğu yeri unuttuğunu fark eder, bileti aramaya başlar. Çekilişe akşam bakacaktır ancak bileti bulamaz. Karısını uyandırır, bileti ararken; karısı uyandırılmasına sinirlenip evden işe gitmesi için kocasını kovar. Esnaf Osman'ın önünü keserek akşamki çekilişten hemen sonra paralarını istediklerini söylerler. Akşam olur, piyango çekilişi

olacaktır. Osman işyerinde patronundan erken çıkmak için izin ister, ertesi gün bayramdır; ancak patronu gece mal geleceğini, kamyonun boşaltılması gerektiğini, o nedenle gece orada kalması gerektiğini söyleyerek Osman'a izin vermez.

Osman işyerinde çalışırken evde çocukları, karısı ve kayınvalidesi gösterilir. Çocuklar, kurban kesilmesini isterler; ancak anneleri, horoz bile kesemeyeceklerini, paralarının olmadığını söyler. Osman İş yerinde de bileti aramaya devam eder, ceplerini kontrol eder. Çekilişin sonucunu biletime bakarak görmek ister; ancak bileti bulamaz.

Milli Piyango satıcısı Şakir, kahvehanede herkesle beraber piyango çekilişini izler ve büyük ikramiye çıkan bileti kendisinin sattığını öğrenir ve çok sevinir; çünkü piyango çıkan kişinin kendisine bir miktar para verip onu ödüllendireceğini düşünür.

Beş milyar büyük ikramiye yarım bilete çıkar, Osman'ın aldığı bilette yarım bilettir. Bileti aramak için işten eve gece giren Osman, her yere bakar, bileti bulamaz ve tekrar iş yerine döner. O anda Milli Piyango satıcısı Şakir, Osman'ın önüne çıkar. Şakir, sevinçten içmiştir ve biraz sarhoştur. Osman'a “Büyük ikramiye sana çıktı değil mi?” diyerek takılır. Osman'da bilet numaralarının tanıdık geldiğini ama biletini bulup da bakmadığını söyler; ancak Şakir Osman'ın bileti kaybettiğine inanmaz.

Osman bileti aramaya devam eder. İşyerindeki çöplere kadar her yere bakar ama biletini bulamaz. Şakir, sabah etraftaki insanlara iki talihten birinin Osman olduğunu söyler. Mahalle bakkalından bir gazeteyi arayarak bunun haberini verir. Bunu duyan bakkalda diğer mahalle esnafına ve Osman'ın ev sahibine piyango Osman'a çıktığını söyler. Osman'ın ev sahibide eve giderek, Osman'ın karısına, çocuklarına bu haberi verir ve onları tebrik eder; bunu duyan aile çok sevinir. Osman'ın karısı sevinçten bayılır. O sırada Osman gösterilir. Osman, sabaha kadar hem bileti aramış hem çalışmış olduğu için yorgunluktan uyuyup kalır. İş yerinde patronu ve müdürü onu uyurken yakalar ve bu durumdan Osman'ı azarlar. Osman'a bilet satan Şakir koşarak İş yerine girer ve Osman'ı tebrik etmek ister. Osman'ın iki buçuk milyar liralık yarım biletin sahibi olduğunu, bileti kendisinin Osman'a sattığını söyler. Patronu da Osman'ı şaşkın bir şekilde, tebrik eder. Osman Şakir'den bilet satın aldığını kabul eder; ancak biletini bulamadığı için paranın kendisine çıkıp çıkmadığını bilmediğini, biletimi bulamadığını söyler. Bunu gizlenmek için bir bahane olarak gören patronu, Osman'ı kurnaz davranışından dolayı bir kez daha tebrik eder. Bu yöntemle fırsatçılardan korunabileceğini söyler. Patronu kendi hususi arabasıyla Osman'ı evine dinlenmesi için

gönderir. Şakir'in haber verdiği gazeteciler eve gelip ailenin fotoğraflarını çekmeye başlamıştır. Osman'ın karısı, kayınvalidesi ve çocukları çoktan milyarderlik havasına girmiştir.

Osman'ın evinde oldukça büyük bir kalabalık oluşur, esnaf, komşuları, bütün mahalleli Osman'ın evindedir. Osman işten döndüğünde hepsi üstüne atılır, ona omuzlarına alıp tezahürat ederler, gazeteciler de kendisinden röportaj almak isterler.

Eşi, çocukları ve kayınvalidesi o güne kadar göstermedikleri izzeti ikramda bulunurlar. Osman'ı oturtup sırtına yastık verirler, karısı hemen su getirir ve kocasının ayaklarını yıkamaya başlar. Kayınvalidesi de Osman'ın ayaklarını suyla ovalar. Osman bileti her yerde aradığını; fakat bulamadığını söyler, ev ahalisi Osman uyurken evin altını üstüne getirir. Her tarafı ararlar; ancak bulamazlar. Çünkü kimse Kuran-ı Kerim çantasının içerisine bakmamıştır. Sabah uyanınca Osman yatakta karısını göremez, karısı kocasından önce kalkıp onun kıyafetlerini güzelce düzenler, ütüleyip hazır bir şekilde odaya bırakır. Osman'ın karısı, kocasına mükellef bir sofraya hazırlar, sofrada her şey vardır. Osman masayı görünce masadakilerin parasını nasıl ödeyeceğini düşünür. Karısı piyangoya sahibi olarak bunları düşünmemesini söyler; ancak Osman'da bileti bulamadığı için tedirgindir. Bir gün önce yoğun olduğu için röportaj alamayan gazeteciler tekrar gelirler ve tüm ailesi ile birlikte fotoğraf alıp Milli Piyango talihlisi olarak haberini yapmak isterler. Hem gazete haberi için hem de televizyonda yayınlanması için video çekimi almak için bahçeye çıkarlar. Röportaj yaparlar ancak Osman fıkralar anlatıyor sansürden yayınlanamayacak şeyler söyler. Bir türlü röportaj veremez, işe geç kaldığını, karısı ile röportaja devam etmelerini söyleyerek, oradan çıkar.

Esnaf onu karşılar, elleri kolları dolu bir şekilde Osman'ın evine gelirler, esnafı da eve gönderir. Sonra patronu hususi aracı ile beraber Osman'ı almaya gelir. Osman'ı bir galeriye götürerek Osman'a araba satın alır. Hususi arabaya sahip olan Osman, Milli Piyango'nun parasını daha almadığını söyler; ama oradakiler bunu önemsemezler nasıl olsa parayı alacağını, o zaman ödeyeceğini söyleyerek Osman'ı hediyelere boğarlar. Osman yeni verilen araba ile beraber iş yerine gider. Patronunu, Osman'ı odasına götürür. Müdürüne Osman'ı şirkete ortak yapmak istediğini söyler. Osman parayı almadığını söylese de patronu aldığı zaman gerektiği ödemeleri yapacağını söyler ve ortaklığı yaparlar, Osman sonra evine gider.

Evine Bankacılar gelir, çeşitli tekliflerle Osman'ı parasını kendi bankalarına yatırması için ikna etmek isterler. İçlerinden bir tane banka temsilci kadındır, Osman'ın karısı o kadından kocasını kıskanır. Kadın temsilci Osman'la yalnız görüşmek istediğinde karısı kıskançlığından delirir, izin vermez ve Osman'ı oradan alıp uzaklaştırır, kayınvalidesi de kadına tepki gösterir ve bütün bankacıları kovar. Evde Osman ve karısı kıskançlık nedeniyle kavga ederler. Osman bu kavganın sebebini bile anlamaz. Evden çıkar iş yerine gitmek üzereyken bir sürü insan gelip akrabası olduğunu söylerler. Kimisi çocuğunun babası olduğunu, kimisi askerlik arkadaşı olduğunu, kimisi çocukluk arkadaşı olduğunu söyler. Osman, “Fakirin alacaklısı çok, zenginin akrabası çok olurmuş.” sözünü söyler ve arabaya binip şirkete gider. Şirkette de aynı manzara vardır, etrafını akrabası olduğunu söyleyen insanlar sarar. Osman, nefesi açlıktan koktuğunda, fakirlik günlerinde hiç kimsenin olmadığını, şimdi ise ölse cenazesinin düğün alayı gibi olacağını söyler.

Kara para aklamak isteyen bir ticaret adamı Osman'ın biletini üç milyar lira vererek, yani beş yüz milyon karla Osman'dan satın almak ister; ancak Osman bunu kabul etmez. Ticaret adamı, yanında yüz milyon lira teminat parası getirmiştir; ancak Osman bunu kabul etmez. Biletine büyük ikramiye çıktığından emin değildir. Aynı zamanda da kara para aklamaya aracı olmak istemez. Şirketten kovsa da o iş adamı eve kadar gelip, evde Osman'ı ikna etmek ister. Osman'ın karısı ile anlaşılan adam yüz milyon lira dolu çantayı eve bırakır ve gider. Osman, adamın akılsız olduğunu söyler, kabul etmediği halde parayı bırakıp gittiğini söyleyince; karısı bu parayla bileti bulup, paralarını alana kadar, bütün ihtiyaçlarını alabileceklerini söyler. Ailesi hemen planlar kurmaya başlar. Oğulları, kafalarında sünnet düğünü planlarlar, kayınvalidesi ve karısı da televizyon, yeni eşyalar almayı, yeni kıyafetleri hayal ederler. Daha sonrada bu para ile alışverişe çıkarlar ve istedikleri her şeyi alırlar. Eğlenirler, gezerler, yerler, içerler... Mağaza mağaza gezip ihtiyaçlarını ve daha da fazlasını alırlar. O günün akşamı daha önceden kendilerine nispet yapan komşularını eve çağırıp, onlara evlerinde nispet yaparlar. Kıyafetleri, yiyecekleri, içecekleri, aldıkları eşyalarıyla ve diğer her şeyle nispet yaparlar; çocukları da komşularının çocuklarına oyuncaklarıyla ve eşyalarla nispet yaparlar. Komşularını ertesi gün nispetlerini devam ettirmek için deniz kenarında pikniğe davet ederler. Piknik alanında yerler, içerler. Televizyon bile pikniğe getirmişlerdir, orada televizyon izlerler. Osman orada bir çiftte özenerek karısı ile el ele tutuşarak sahilde koşturur.

Başka bir gün yolda yürürken Şakir ile karşılaşır. Şakir, Osman'dan artık kendisine kıyak geçmesini ister, etrafında da dedikodularının yapıldığını ve bileti bulamadım numarasını artık bitirmesine söyler. O esnada Şakir ve Osman'ın yanında bir araba durur, adamlar iner. Bir mafya babası olan Abbas Kara'nın adamları, Osman'ı oradan alarak Abbas Kara'nın evine götürür. Abbas Kara, Osman'ı “Kardeşim hoş geldin!” diyerek karşılar ve kan kardeşi olmak için bir tören yapacaklarını söyler, bıçaklar gelir, bilekler kesiler ve kan kardeşi olurlar. Sonrasında Abbas Kara, artık kan kardeş olduklarını ve bu âleme Osman'ı tanıtacağını söyler, Osman'ı âlemdeki diğer büyük adamlarla tanıştırır ve onlarla kumar masasına oturtur. Kumar masasında milyonlar vardır, zar atarak kumar oynanır. Osman, zarı her attığında 1/1 gelir; ancak kazandığını söylerler, sonra Abbas Kara, önündeki bütün paraya kendisinin zarar atacağını söyler ve 1/1 gelir. Osman'a masadaki paraları kaybettiğini kendisinin kazandığını bu nedenle Osman'ın kendisine yüz milyon borçlandığını söyleyen Abbas Kara, Osman'ı oradan alıp eve getirir, dansöz oynatır, Osman'ın eğlenmesini sağlar. Ailesi Osman'ı evde bekler, eski patronu eve gelerek Osman'ı merak ettiğini söyler. Evdekiler, Osman'dan habersizdir. Ailesi Osman'ın birden bire gittiğini, eve hiç para bırakmadığını söyler ve Osman'ın eski patronu onlara otuz milyon liralık çek yazar.

Mafya babası Abbas Kara, Osman'ın biletinin yerini öğrenmek için yatağına kadın gönderir. Gönderdiği kadınlar öğrenemeyince başka birisini Osman'ın yatağına gönderir. Osman'ın karısı da evde kocasının yolunu gözler, annesi kendisine kadınlara dikkat etmesi gerektiğini yoksa kocasının gözünün dışarıya kaçacağını, böylece bir daha eve dönmeyeceğini söyler.

Abbas Kara, bir kasa alıp, Osman'a paralarını doldurması için hediye eder. Osman parasının olmadığını söylese de; Abbas Kara, “Milli Piyango biletine çıkan paraları koyarsın!” der. Osman biletini bulamadığını, milyarların ona çıkıp çıkmadığını bilmediğini söyler. Abbas Kara'da silahını çekerek bileti nereye koyduğunu hatırlaması için Osman'ı tehdit eder; ancak Osman cevap veremez çünkü hatırlamıyordur. O esnada Milli Piyango bileti satan Şakir Osman'ın karısını görür ve kendisine birkaç gün önce Abbas Kara'nın adamlarının gelip Osman'ı aldığını söyler. Osman'ın karısı da hemen polise gider, polisle beraber Abbas Kara'nın evini basarlar. Abbas Kara, Osman'ı misafir ettiğini, onunla kan kardeşi olduğunu söyler, Osman da bunu onaylar. Polisler sayesinde oradan sağ salım çıkıp kendi evine gelen Osman'ın etrafını çocukları sarar,

kucağında otururlar, karısı da dizlerinin dibinde oturur. Osman, ailesine layık olamadığını, kumar oynayıp içki içtiğini, âlemlerde kadınlarla birlikte olduğunu söyler. Karısı bunların hepsinin erkeğin elinin kiri olduğunu dile getirir ve bunlardan dolayı kocasını affettiğini, nikâh cüzdanının kendisinde olduğunu söyler. Karısı da bileti bu kadar saklanmanın yettiğini, bileti çıkartıp paraları almaya gitmeleri gerektiğini söyler. Osman, arayıp bileti bulamadığına, nereye koyduğunu unuttuğuna yemin eder. Karısı bu yemine inanmaz. Osman, o zaman karısından Kuran-ı Kerim'i getirmesini ister, el basıp yemin edecektir ki bileti oraya sakladığını hatırlar. Bileti ortaya çıkartır, herkes oyun oynar, dans eder. Sonra listeye bakarlar, amorti bile çıkmadığını görürler. O andan itibaren karısı ve kayınvalidesi eskiden olduğu gibi Osman'a kötü davranırlar, çocukları da yine sünnetlerinin olmayacağını söylerler.

Filmde bu esnada iki buçuk milyarlık biletin sahibi trafik kazası sonucunda hastanede yattığını ve asıl talihlinin kendisi olduğunu Milli Piyango idaresindeki yetkiliye söyler. Bu haber gazetede çıkar. Mahalle esnafı, etraftaki insanlar, Osman'a para veren herkes, Osman'ın evini basar. Herkes parasının peşindedir, Osman'dan hesap sormak isterler. Mafya babası Abbas kara da hesap sormak ister ama kanuna uyuyarak Osman'ı savcılığa şikâyet eder. Osman'dan hesap sormak isteyenler savcılığa suç duyurusunda bulunurlar. Osman'ın evine polis gelir, onu tutuklayarak Emniyet Müdürlüğü'ne götürür ve Osman sorguya çekilir. Orada başından geçenleri anlatır, kimseye talihlinin kendisi olduğunu söylemediğini, biletini bulamadığını, bu nedenle tahlilinin kendisi olup olmadığını bilmediğini, söylediğini anlatır. Osman, sorguya çekilirken ailesinin aldığı tüm eşyalar haciz yoluyla elinden alınır, eşyalar, giyecekler evden taşınıp götürülür. Mahkeme görülür, karısı ve kayınvalidesi Osman'ın yüzüne bakmazlar, ona çok kızgındırlar. Osman mahkemede yaşadıklarını anlatır. Çevresindeki insanların kendisinin talihli olduğunu düşünüp paraya boğduğunu, herkesin menfaati için kendisine yaklaştığını. Bu nedenle sürekli kendisine para verildiğini anlatır. Hâkim durumu değerlendirir, tanıkları dinler ve Osman Abalı'yı suçsuz bulur.

Osman Abalı beraat eder. Milli Piyango İdaresi Reklam Müdürü, Osman Abalı'ya bir teklifte bulunur. Dürüst, halktan bir insan olduğu ve son yaşanan olaylardan dolayı ünlü olduğu için Milli Piyango idaresi'nin Talih Kuşu kampanyası reklam filmlerinde oynaması karşılığında kendisine bir milyar lira verileceğini teklif eder.

Osman, hayali milyarder olduğunda bütün huzurunun bozulduğunu, gerçek milyarder olursa hayatının kayacağını söyleyerek teklifi reddeder. Ancak, karısı çevresindeki herkes kabul etmesini ister. Hatta karısı çeki alacaktır; ancak Osman ona engel olur. Osman oradan kaçır, çevresindekiler, karısı herkes onun peşinden koşup, onu ikna etmek isterler. Film bu kovalama sahneleriyle son bulur.

3.1.12.1.Talih Kuşu Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi

Kadın ve erkeğin ev içinde konumları ataerkil ideolojiye göre şekillendiği görülmektedir. Kadın evin için de evinin kadını, çocuklarının annesi; baba evin dışında çalışan ve ekonomik ihtiyaçları karşılayan evin reisi rolünü üstlenmektedir.

Beş çocuk, bir büyükanne ile karı, koca olmak üzere sekiz kişilik bir ailenin ekonomik olarak geçimini evin reisi olarak görülen baba Osman yapmaktadır; ancak ailenin geçimini ailesinin istediği şartlarda sağlayamamakta, bu nedenle Osman, her maddi konu konuşulduğunda karısı ile kayınvalidesi tarafından saygı görmemektedir.

Evin annesi evde, çocuklarına bakmakta ve evin içinde görevlerini yerine getirmektedir. Kadın çalışmamakta sadece evle ilgilendiği, komşuluk ilişkilerinde bulunduğu gösterilmektedir. Ekonomik olarak kocasının ailesine yetmediği durumlarda kocasına hiç saygı göstermemekte; kocasını yataktan atmakta, işe uğurlamamaktadır. Kocasının bir piyango sayesinde zengin olduğu düşüncesi oluştuğunda karısı kocasına hizmet etmekte, onu rahat ettirmek için her şeyi yapmakta ve hatta kocasının kendisini aldatmasına, içki içip kumar oynamasına göz yummaktadır. Parası olan ve evinin maddi her ihtiyacını fazlasıyla sağlayan evin erkeğinin karısını aldatmasının, karısı tarafından normal bir davranış olduğu görülmektedir. Evin annesinin ismi komşusu tarafından evlerine çağrıldığında ve kocasıyla röportaj yapılmaya gelindiğinden kendisini tanıtırken Leman olarak duyulmaktadır. Liberal feminizm açısından kadının erkekle eşitliğinin olmadığı, kadının kimlik olarak varlık göstermediği, aile bireyleri arasında ataerkil ideolojinin, toplumsal olarak kadına biçilen rolünün ismi olan isimleri (hanım, kadın, yenge vb) ile anıldığı izlenmektedir.

Evin erkeği, karısının ve çocuklarının istek ve ihtiyaçlarını karşılayamadığı zamanlarda ailenin toplumsal olarak reisi gibi görünmekte ise de evin içinde sözü geçmeyen bir konumda görülmektedir. Ancak tüm aile başka bir ailenin yanına ziyarete gittiklerinde, komşularına evde sözü geçen, evin babası Osman'ın olduğu izlenimi

oluşturulmaktadır. Osman'ın saygınlığının artışı, toplum içinde ekonomik açıdan herkesten yüksek bir kazanca sahip olduğunda gerçekleştiği görülmektedir.

Çocukların evin içinde oynadıkları, annenin çocuklarına vurduğu, onlara bağırarak kızdığı görülmektedir. Baba, çocuklarına karısından daha ılımlı davranmaktadır. Erkek çocuklarından birisi telsizle konuşurken Metin adıyla kendisini tanıttırmasının dışında diğer çocukların adı duyulmamaktadır. Erkek çocuklarının, kız çocuklarından önde olduğu, erkek çocukların isteklerini dillendirdikleri görülmektedir.

Kadın evin içinde ataerkil ideolojinin biçtiği rolüyle görülmekte ve aile kurumu olarak toplumsal düzenin yeniden oluşturulmasında yer almaktadır, erkeğin maddi olarak yükseldiği zamanlarda; aldatma, kumar oynama, içki içme gibi her şey karısı tarafından kabul görmektedir. Kadının tüm bunlar yaşanırken çocuklarıyla evinde kocasını beklediği görülmektedir. Evin erkek çocukları babaları eve gelmediğinde babalarının dışarda olmasını ve eğlenmesini destekledikleri izlenmektedir. Bu davranış sonucunda radikal feministlerden Kate Millet'in ortaya koyduğu gibi gençlerin, aile içinde rollerini benimsedikleri ve ataerkil düzeni besledikleri görülmektedir.³⁴

Marksist feminizm açısından da bir eşitlik olmadığı kadının evde konumlandırılarak maddi kazanç elde etmediği; erkeğin çalışarak ekonomik olarak kadından üstün olduğu görülmektedir. Üretim sürecinde kadının erkeği yalnız bıraktığı görülmektedir. Erkeğin de aile kurumu içinde kadına yardım etmediği, evin içinde hiçbir iş yapmadığı izlenmektedir.

3.1.13. Koltuk Belası Filmi

Künye: Yapım Yılı: 1990 Senarist: Erdoğan Tünaş, Yönetmen: Kartal Tibet.³⁵

Film evde rutin bir gün şeklinde başlar. Evin hanımı çay demlemiştir, sofrayı kurmuştur, Evin hanımı (annesi) herkesi sofraya davet eder. Evlilik çağındaki kızı kendisini süslemektedir, evlilik çağındaki oğlu bisikletin tekerini şişirmektedir, eşi de bahçeyi sulamaktadır. Hep birlikte kahvaltı masasında görünürler, sonrasında evin babası çıkıp iş yerine gider. Evin erkek çocuğu bisikletine binip sahile gider, oturup sahildeki insanları izler.

³⁴ Karkiner, N. (2013). *Sosyoloji II. Feminist Kuramlar ve Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (Ed: B. Kartal). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, ss. 37-52.

³⁵ Kılıç, Y. (Yapımcı) ve Tibet, K. (Yönetmen). (1990). *Koltuk Belası* [Film]. Türkiye: Cem Film. <https://www.youtube.com/watch?v=9wOPL0m0Dlc> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://sinematurk.com/film/4732-koltuk-belasi/> (Erişim tarihi: 15.02.2016).

Jenerik yazıları bu görüntüler üzerinde geçer, sonrasında bir deli arabası Belediye Başkanlığı binasının önünde durur. Polisler de gelmiştir. Belediye Başkanı'nın makamına gelip koltuktan onu alırlar. Belediye Başkanı koltuğu bırakmak istemese de zorla götürülür, ondan boşalan koltuğa yeni bir Belediye Başkan'ı gelmelidir. Bu nedenle sevilen sayılan bir aday bulunması gerekir.

Zühtü, belediyede müdür muavini olarak çalışmaktadır. Zühtü Bey, belediye binasından İçeriye girer ve Belediye Başkanı'nın delirerek hastaneye kaldırıldığını öğrenir. İlçeye Belediye Başkanı dayanmadığını söyler, ara seçimler yapılacaktır. Oyum partisi seçimlerin iyi değerlendirilmesini söyler. Parti üyeleri toplum içerisinde seçilebilecek kişilerin bir listesini çıkartmıştır. Bu listede müdür muavini Zühtü Bey de vardır, diğer adayların önüne geçerek bu partinin tek adayı olarak seçime gidilmesi gerektiği konuşulur.

İmar ve İskân müdür muavini olarak çalışan Zühtü Bey, saf ve namuslu bir insandır. Kanunlara saygılıdır, kesinlikle kanun haricinde hiçbir şey yapmaz, rüşvete karşıdır. İmar ve İskân müdürünün kalp krizi geçirmesi nedeniyle tüm yetkiler ondadır, kendisine gelen rüşvet tekliflerini geri çeviren, kanunlar dâhilinde kararlar verip bu kararları uygulayan birisidir.

Ona rüşvet teklif eden bu rüşvet karşılığında da bazı iltimaslar isteyen kişiyi kovar, bir daha gelmemesi ne söyler, o gün işten eve döner. Kapının zilini çalar; ancak kızı oğlu ve karısı pür dikkat dizi izlerler, dizinin sahnelerini kaçırmak istemedikleri için kapıyı kimse açmaz. Israrla zili çalan evin reisine kapıyı açmak için birbirlerini göndermeye çalışırlar. En sonunda evin oğlu Hakan, gözünü televizyondan ayırmamaya çalışarak gidip kapıyı açar. Babası İçeriye girer girmez, dizi izlemeye başlar. Zühtü Bey dizideki kaçırdığı olayları ailesindekilere sorar, kızı biraz cevaplar, eşi birkaç sorusuna cevap verir, sonra soru sormamasını isterler, o da oğluna sorar bazı şeylere oğlu cevaplar, böyle dikkatlice dizi izlemeye devam ederler. Diziden o kadar etkilenirler ki olay örgüsünden, oyuncuların ailenin tüm bireyleri ağlamaya başlar.

Evin hanımı dizi izlemekten akşam yemeğini yapamamıştır hepsi sofradadır, basit bir menemen yemeği yapılır, herkes bunu yer. Zühtü Bey de dizilerin saatini yanlış saate koyduklarını, ev hanımlarının hiç birinin yemek yapamadığını söyler. Hanımı da yemeği beğenmedi konusunda kocasına söylenir. Zühtü Bey, üç aydır diziler yüzünden her akşam menemen yedikleri için bu durumun hoşuna gitmediğini söyler.

Ailesine başından geçen rüşvet olayını anlatır. Ailesi parayı aldığını düşünerek çok mutlu olurlar, hepsi hemen hayatlarında değiştirmek istediği şeyleri söyler. O anda parayı almadığını söyleyen Zühtü Bey'e kızarak “Sen ne zaman akıllanacaksın?” derler. Zühtü Bey de akıllı hırsız olacağına, deli namuslu olmayı tercih ettiğini söyler. Zühtü Bey’in evini Parti Meclisi'nden bir Milletvekili arar ve onu konuşmak için partiye davet eder. Devlet Millet Dirlik Yüksek Partisi (DMDYP) olarak, Belediye Başkan adayı olarak parti üyelerinin Zühtü Kaya'yı seçtiklerini söylerler. O koltuğa gelen herkesin delirdiğini, ancak dürüst ve namuslu birisi olan birisinin orada olması gerektiğini söylerler. Zühtü Bey, öncelikle bunu kabul etmek istemez, düşünmek ister; o konuma kendisini layık gördükleri için hepsine teşekkür eder. Partili üyeler, bu görevi kabul edeceğini umarak, hayırlı olsun dilekleriyle Zühtü Bey’i uğurlarlar.

Gece olmuştur, eşi ile beraber yatak odasında görünen Zühtü Bey’e eşi partiye neden çağrıldığını sorar; ancak cevap alamaz, sonra da kocasına bir derdi olup olmadığını sorar, bir derdi olmadığı cevabını alır. Zühtü Bey’in hanımı kızlarının evlilik çağına geldiğini söyleyip, kızları Hülya'nın Akın adında bir çocuktan hoşlandığı konusunda Zühtü Bey'e bilgi verir; kızlarıyla oğlanın aralarında bir şey olmadığını ancak sadece bir hoşlanma olduğunu söyler, sonra iyi geceler dileyerek konuşmayı sonlandırılır.

Hülya halk oyunları oynamaktadır, hoşlandığı Akın'da halk oyunları hocasıdır. Hülya, Akın'a ailesini neden görücüye göndermediğini sorar. Akın'da Belediye Başkan adayı olarak babasının seçimlere hazırlandığını ve babası Belediye Başkanı olursa gelip onu isteyeceklerini söyler. Hülya'da Akın'a babası Belediye Başkanı seçilmezse sonlarının ne olacağını sorgular. Akın babasının Başkan seçileceğinden çok emindir, normal bir memur hayatı yaşayamayacağını söyler. Çünkü oradan yükselmenin çok zor olduğunu yıllarını aldığını söyler. Hülya kendi babasını örnek gösterse de Akın, yıllar sonra ancak müdür yardımcılığına kadar gelebildiğini söyler. Memur maaşıyla nasıl geçirebileceklerini söyleyen Akın, çok çabuk köşeyi dönmenin hayallerini kurar, Hülya Akından hamiledir, bu nedenle onunla bir an önce evlenmek ister.

Zühtü Bey, çarşıda yürürken esnafın fiyatları birden değiştirdiğini görür, zabitanın oradan geçtikten sonra fiyatları tekrar değiştirdiklerini görürü, bunu sürekli yapıp yapmadıklarını esnafa sorar. Sürekli yaptıklarını öğrenir.

Sonra sahilde balıkçıları görür, onlara durumlarını sorar. Balıkçılarda şimdilik balık olduğunu ama sahilde betonlaşma devam ederse balıkların olmayacağını, betonlaşmış sahilde denizin lağım suları ile kirleneceğini söylerler. Zühtü Bey de belediyenin buna engel olacağını söyler; ancak balıkçılar yağmacıların parasının çok olduğunu bu nedenle de istediklerini yaptırabileceklerini söyler.

Beraber vakit geçiren Zühtü Bey'in ailesi görülür, karısı Zühtü Bey'e kahve yapmıştır. Zühtü Bey, kahve içerken çocuklarını da karısıyla oturdukları masaya yanlarına çağırır, bir masada toplanırlar, ailesiyle Belediye Başkanlığı'na aday gösterildiği bilgisini paylaşır. Tüm ailesi bu adaylık teklifini kabul etmesini ister. Zühtü Bey'de bazı şartlar öne süreceğini, bunları parti kabul ederse ondan sonra Belediye Başkan adaylığını kabul edeceğini söyler.

Eşi ile yatakta konuşurlar. Zühtü Bey'in eşi, Belediye Başkanlığı'nı kabul etmesi konusunda kocasını çok zorladığı için ondan özür diler. Başkan olmasını biraz da çocukları için istediğini kocasıyla paylaşır. Zühtü Bey'in çocukları okumamıştır. Bu nedenle Zühtü Bey'in karısı, Belediye Başkanı olursa çocuklarının iyi bir yerlere gelebileceklerini düşünür. Zühtü Bey buna karşı çıkar; çünkü Belediye Başkanı olsa da hayatlarında bir şeyin değişmeyeceğini söyleyerek karısına konuyu kapattırır.

Partiye giderek şartlarını söyler. İlk şartı; yasadışı işler için Milletvekilinin veya parti üyelerinin aracı olmasını istemez. İkinci şartında etrafında dalkavukluk istemez; kimsenin onu göklere çıkarmasını istemez. Üçüncü şartında da tören istemez; bir insan olduğunu ve onu da diğer başkanlar gibi baştan çıkartmalarını istemez. Onun şartlarını kabul eden partililerin de tek şartı vardır. İç tüzükleri doğrultusunda Parti Başkanı'nın emirlerinin uygulanması gerektiğini söylerler. Zühtü Bey ve partililer anlaşır ve seçim kampanyasına başlarlar. Seçim için mitingler düzenlenir, mitinglerde Zühtü Bey'in dinleyicisi ve destekleyicisi çok fazladır. Karşı partinin ise aday ise meydanlarda konuşacak kimse bulamaz. Seçim gerçekleşir, açık ara oy farkıyla Zühtü Bey seçimi kazanır.

Parti üyeleri hemen tebrik için Zühtü Bey'in evine giderler. Zühtü Bey onları kovar, ailesi böyle nüfuslu insanları kovduğu için Zühtü Bey'e kızar. Onlar, Zühtü Bey için sıradan insandır, yağcılıktan hoşlanmadığı için kovduğunu söyler. Oğlu başkan danışmanı olarak kendisini işe almasını ister, babası bunu kabul etmez; çalışıp kendisine iş bulmasını söyler. İltimas yapamayacağını söyleyince, kızı babasına danışman olarak

erkek arkadaşı Akın'ı almasını teklif eder. Hülya, Akın'ın kültürlü, görgülü ve bilgili olduğunu söyleyince babası da madem öyle birisiyse kendisine iş bulabileceğini söyleyip teklifi kabul etmez. Oğlu Hakan, "Bal tutan parmağını yalar." dediğinde de babası bunu reddeder. Ne bağlı tutacağını ne de o parmağı yalatacağını söyler. Zühtü Bey ailesine; "Dürüst, namuslu bir Belediye Başkanı'nın nasıl olacağını herkese göstereceğim." der. Zühtü Bey'in kızı babasının başkan olmasına rağmen kafasının değişmediğini söyleyince, anneleri merak etmemelerini, onun da bir insan olduğunu, o koltuğa oturduğunda bir şeylerin değişeceğini söyler ve normal rutin hayatlarına geri dönerler.

Belediye Başkanlığı'nın ilk gününde işe gitmek üzere evden çıkacakken hanımı ve çocukları da onunla gelmek ister; ancak Zühtü Bey, bir tören olmayacağını, töreni istemediğini söyleyerek ailesini yanında götürmez. Evin kapısından çıktığında dışarıda onu Hülya'nın arkadaşı Akın'ın halk oyunları ekibi ile karşılar.

Zühtü Bey'in hoşuna gitmez bu durum, geri İçeriye girip duvardan atlayarak belediyeye gitmeye çalışır. Belediyenin önünde de bando takımı onu karşılamak üzere bekler, bu durum da Zühtü Bey'in hoşuna gitmez. Onu tebrik etmek isteyen halk da oradadır, onları selamlamak zorunda kalır. Binaya girer, belediye çalışanları ona çiçek verir ama o herkesi mesai saatinde çalışmaları gerektiği konusunda uyararak dağılmalarını söyler. Makam odasına girip biraz koltuğu süzer, sonra koltuğa oturur.

Özel kalem müdürü bir isteği olup olmadığını sorar tebrik ve ricada bulunmak isteyen insanların sırada beklediğini söyler; ancak Zühtü bey hiç birini kabul etmez. İsteği olan insanların isteklerini dilekçeyle ona bildirmesi gerektiğini söyleyerek, her şeyi kanunlara uygun şekilde yürütmek isteğini müdüre ileterek odadan gönderir.

Zühtü Bey'in kızı Hülya ve Akın görüntüde görünür. Hülya'nın erkek arkadaşı Akın, onu istemeye geleceklerini söyler. Sonra Zühtü Bey görünür, belediyedeki sorunları encümenle tartışır, ciddi bir şekilde çalışır. Akşam olmuştur Zühtü Bey'in eşi Zühtü Bey'e yarın kızlarını istemeye geleceklerini söyler. Belediye reisliğine aday olan ancak kazanamayan kişinin oğlu Akın'a Hülya'yı isteyeceklerdir. Zühtü Bey, biraz bozulur bu duruma ve karısına daha önce bahsettiğinde bir şey olmadığını anlattığını söyler. Karısı cevap vermez, konuyu kapatıp uyur. Hülya'yı istemeye gelirler. Zühtü Bey, biraz düşünmek ister; onların yanında karısına da sorar, karısı bir mahsuru

olmadığını söyler. Son karar ailenin reisi olarak Zühtü Bey bırakır. Zühtü Bey, kızı Hülya'nın Akın'da gönlü olduğunu anladığı için kızını verir.

Zühtü Bey'in kızı Hülya gece bahçede dolaşır, babası onu görünce yanına gider. Evden ayrılmanın Hülya'da yaşattığı zorluğu Zühtü Bey, fark etmiştir. Baba, kız biraz konuşuyorlar; babası kızına, istemezse hiçbir şeyi yapmak zorunda olmadığını söyler. Kızı, evlenmek istediğini ve Akın'ı sevdiğini söyler. Babası, kızına sarılır ve mutluluklar diler. Sonra nikâh görünür. Hülya, Akın ile evlenir, çok mutludur. Zühtü Bey ve karısı hem mutludur hem de biraz burukturlar.

Zühtü Bey hızlı bir şekilde işine devam eder. İşletmeleri denetler usulsüzlüklere ceza verir. İşletme sahipleri oylarını Zühtü Bey'e verdiklerini söyleyerek iltimas geçmesini beklerler, Zühtü Bey, “Vermeseydiniz!” der. Usulsüz birçok işletmeye mühür vurur. Böyle olunca fırın, otel, benzinlik kapatılır. Bu yerlerin kapatılması nedeniyle halk sıkıntı yaşamaya başlar. Lokanta ve kasaplara et veren kişilerin at ve eşek kesim yerlerini bulup kapatır. İmar ve iskân izni olmayan inşaatlara mühür vurdurur. İşletme sahipleri bir araya gelerek sorunlarına çözüm aramaya çalışırlar. İşletmeleri kapatıldığı için hepsi zarardadır, bu durumu nasıl düzelteceğini düşünürler. Çözüm üretmesi için Zühtü Bey'in aday gösterildiği partinin milletvekilini çağırırlar. Milletvekili, belediye binasına gelip Zühtü Bey ile konuşur, yaptıkları konusunda durum değerlendirmesi yaparlar. Zühtü Bey'in bir anda düzeni bozduğunu söyler. Belediye Başkanı seçilmesine imkân veren partisinin isminin hakkını vermesini söyler. Milletvekili, partilerinin isim kısaltmasının yaptıkları şeyi yansıttığını söyleyerek DMDYP kısaltmasını açıklar; “Devletin Malı Deniz Yemeyen Domuz Partisi” olduklarını söyler.

Milletvekili, Zühtü Bey'e seçildiğinde istediği şartların hepsinin yapıldığını, şimdi şartlara uyma sırasının kendisinde olduğunu, var olan düzeni bozmamasını, gelinin de gidenin de yediğini, kendisinin de bu düzene ayak uydurması gerektiğini, ailesine ve çevresine iltimas tanımasını söyler ve bugüne kadar yaptığı icraatları yanlış olduğunu söyler. Kanunları unutarak hareket etmesi gerektiğini, bugüne kadar yaptıkların tersini yapmasını, gözlerini kapatıp vazifesini yapmasını isteyerek oradan ayrılır.

Zühtü Bey mühürlediği her yeri açtırır, hatta kendisi bizzat inşaat alanına gider, durumu abartıp inşaat alanına ek olarak sahil kesimini de verir. Her tarafı inşaatla doldurmalarını söyler. Fırını açar, ekmek gramajlarını düşürülmesini ister. Benzinliğe gider, orayı da açar ve benzine daha fazla su katılması gerektiğini söyler. Oteli de açar,

otelde çifte rezervasyon yapmasını söyler yani daha önceden ceza vermek için gerekçesiyle mühürlediği her yere gider ve kapatma gerekçelerine devam etmelerini söyler. İşletmeler yapılan bu değişimden şikâyetçi olmaya başlarlar. Zaman geçtikçe benzine su katan benzinci arabaların bozulduğunu için artık oraya gelmediklerini, lokantacı çok para kazandığını görünce birçok insanın lokanta açtığını, bu yüzden de artık işlerin iyi gitmediğini söyler ve diğer işletme sahipleri de şikâyetçidir. Zühtü beyin seçildiği partiye oy verdiklerini ancak Zühtü Bey'in karşı partinin adamlarını da iltimas tanıdığını konuşurlar ve ona kızarlar, bu durumla ilgili görüşmesi için Milletvekilini çağırırlar, tekrar Milletvekili gelir ve yine Zühtü Bey ile birlikte durum değerlendirmesi yaparlar.

Vekil yaptığı icraatlar da abartılı davrandığını Zühtü Bey'e söyler. Zühtü Bey, gözünü kapatıp vazifesini yaptığını Milletvekilinin altın öğüdünü tuttuğunu söyler; ancak vekil, oğluna ve damadına çok fazla iltimas gösterdiğini, bunun sonucunda büyük sıkıntılar yaşanabileceğini söyler. Zühtü Bey, bunu kabul etmez. Oğluna, damadına ve çevresine Belediye Başkanlığı'nı kullanarak hiç iltimas göstermediğini söyler. Zühtü Bey, devletin malını deniz gibi görüp hiçbir zaman yemediğini söyler. Milletvekili, anlaşılmadıklarını söyleyerek ikinci altın öğüdünü Zühtü Bey'e verir; "Öyle davranmalısın ki, ne şiş yansın ne de kebab!" der. Vekil, Zühtü Bey'e etrafına menfaat sağlamadığını söylese de milletin kör olmadığını söyleyip, çıkıp etrafı dolaşmasını o zaman ne demek istediğini anlayacağını söyleyerek ayrılır.

Zühtü Bey çevreyi dolaşır, bazı dükkânlarda oğlunun ve damadının isimlerini görür. Evine vardığında belediyenin makam aracını evin kapısında bulunca kızar; çünkü kendisi makam arabasını hiç istememiştir. Eve girer, karısına süslenirken bulur. Karısı, kocası eve erken geldiği için sevinir, kızları Hülya'ya çaya davetli olduklarını Zühtü Bey'e söyler. Karısı kızlarının hamile olduğunu ve çocuğunu hiç görmeye gitmediği için kocasına sitem eder, Zühtü Bey de çocukları ihmal ettiğini kabul eder. Eşi dışarıda arabayı görmeyince kocasına yürüyerek mi gideceğiz diye söylenir, Zühtü Bey, eskiden her yere yürüyerek gittiklerini söyleyip karısına tepki gösterir.

Yolda yürürken 4x4 arazi aracı içinde çılgın gibi eğlenen gençleri görürler, onların arasında oğulları Hakan da vardır. Zühtü Bey, o gençlere anlam veremez, karısı çocukların eğlendiğini söyler ve yürümeye devam ederler. Bir villanın önüne gelirler, deniz kenarında büyük bir yerdir. Zühtü Bey kızının burada oturduğunu o anda öğrenir.

Hülya'nın hizmetçisi kapıyı açar. Hülya bahçede sofra hazırlığındadır, güzel bir sofra hazırlamıştır anne ve babasına, hamileliği ilerlemiş, karnı iyice şişmiştir. Hülya, güneşlenen kocası Akın'ı da çağırır sofraya, birlikte çay içerler ve sohbet ederler. Hülya, doğumdan sonra Amerika'ya gitmek istediğini, annesini de yanında götürmek istediğini babasına söyler. Eşi, Zühtü Bey'in yoğun iş temposundan şikâyet eder, Amerika'da da olsa burada dahi olsa bir şey fark etmeyeceğini söyler. Zühtü Bey Amerika'ya gitmek ve orada yaşamak için para gerektiğini söylediğinde; damadı artık çok güçlü olduğunu top atsa kimsenin ona yere yıkamayacağını söyler. Hülya da kocasını savunur, işlerini kısa zamanda büyüttüğünü, kocası Akın'ın çok zeki bir insan olduğunu söyler.

Zühtü Bey, bunca şeyin, evin, paranın nereden geldiğini sorgular. Akın da anlatır. İsim verdiği işletme sahiplerinin bu isimleri karşılığında ailesine hediyeler verdiğini, paralar getirip bıraktığını Zühtü Bey anlatır. Zühtü Bey de ondan habersiz, arkasından ailesine iltimasların sağlandığını anlamıştır. Karısıyla beraber oğulları Hakan'ı görmeye giderler. Bir otelde kalan Hakan, kızlı ve erkekli büyük bir grupta eğlenmektedir. Zühtü Bey, onunla da konuşarak bu duruma nasıl geldiğini öğrenmek ister. Annesi oğlunu kaldığı otel odasına çağırır, Zühtü Bey, oğluna sorular sormaya başlar. Neden otelde kaldığını sorar; Hakan misafir olduğunu söyler. Çarşıdaki dükkânları sorar; Hakan hediye olduğunu söyler. Turistik tesislerdeki ortaklığını sorar; Hakan onların da hediye olduğunu söyler. Tüm bunların nasıl olduğunu sorgulayan babasına Hakan, işletme sahiplerinin ortaya para koyduğunu kendisinin de sadece onların yanında gezdiğini, onu gördüklerinde bütün kapıların açıldığını söyler. Zühtü Bey, kendisini kullandığını söyleyince oğlu Hakan da kendisini değil babasının makamına kullandığını söyler.

Zühtü Bey yapılan bu durumların namussuzluk olarak değerlendirir, çok üzgündür. bu duruma son vereceğini söyleyen babasına oğlu karşı gelir. Akan dereleri durduramayacağını, düzene karşı gelemeyeceğini söyler. Babası bu duruma son vermek için istifa edeceğini söyler.

Partiye gider vekil ile görüşür, istifa etmek istediğini söyler; ancak Milletvekili bunu kabul etmez. Yeni bir seçim sürecine girilirse kazanıp kazanamayacaklarının belli olmadığını, bu nedenle riske girmek istemediklerini ve istifasını kesinlikle kabul etmeyeceğini söyler. Zühtü Bey de istifa etmezse ruh sağlığının bozulacağını söyler. Vekil, Zühtü Bey'i övgülerle göklere çıkarır sonra üçüncü altın öğüdünü verir;

“Kabuğundan çık ve makamının hakkını ver.” der. Yönet! diye Zühtü Bey'e bağırır. Partiyi, beni, herkesi yönet! diyerek Zühtü Bey'e bağırır. Milletvekili padişah gibi davranması gerektiğini söyler, Zühtü Bey bu konuşmadan çok etkilenir ve kendisini padişah gibi hayal eder. Kısa bir süre sonra kendi heykelini kasaba meydanında diktirir. Çevredeki bazı bakışlar buna anlam veremez ve bazıları da Zühtü Bey'in çıldırdığını düşünmeye başlar. İşletme sahipleri yine Milletvekilinin yanına giderek Zühtü Bey'i tekrar şikâyet ederler. Vekil herkesi sakinleştirir, Zühtü Bey'in yerine onların isteklerine uyacak başka birini geçirmeleri gerektiğini söylerler. O makamdan Zühtü Bey'in bir deli raporu olarak indirilebileceğinin kararına varırlar. Vekil bu kararın alınmasından önce Zühtü Bey'in ailesinin ikna edilmesini söyler ve aile ile görüşüp ikna etmesi için Belediye Başkanlığının Özel Kalemmini görevlendirir. Özel Kalem Müdürü Zühtü Bey'in kızının evinde Zühtü Bey'in tüm ailesini toplanmasını sağlar. Zühtü Bey'in karısı, oğlu Hakan, Kızı Hülya ve damadı Akın oradadır. Özel Kalem Müdürü, Zühtü Bey'in durumundan çok şikâyetçi bulunduğunu ve eğer mahkeme sürecine bu şikâyetler taşınırsa hapse bile atılabileceğini söyler. Zühtü Bey'in oğlu, damadı böyle bir süreç yaşanırsa kendilerine ne olacağını sorarlar. Özel Kalem Müdürü, ellerindeki her şeye el konulacağını, tüm yatırımların, evlerinin kısacası her şeylerin ellerinden gideceğini söyler. Bunları kaybetmemek için ne yapabiliriz diye sorarlar. Özel Kalem Müdürü, Zühtü Bey'e deli raporu alınır mı ellerindeki her şeyin onlar da kalacağını, Zühtü Bey'in de hapse girmekten kurtulacağını söyler. Bunu duyunca deli olduğunu ilk eşi kabul eder ve aynı çatı altında kalmak istemediğini söyler. Hülya, bunu kabullenmez annesinden sakin olmasını, babasının makamının ağırlığını, koltuğunu taşıyamadığını anladığını söyler. Hakan da Hülya'ya katılır, makamının altında ezildiğini, Akın da düzene ayak uyduramadığını söylerler. Zühtü Bey'in karısı boş lafları bırakmaları gerektiğini ve o raporu almalarının doğru olacağını söyler. Özel Kalem Müdürü, hazırladığı evrakları imzalarlarsa hemen deli raporu olarak hastaneye kaldırılabilceğini söyler. Böylelikle cezai ehliyeti olmayacak ve kimse zarar görmeyecektir. Zühtü Bey'in eşi hemen imzalar, sonra damadı Akın, oğlu Hakan hiç düşünmeden imzalarlar. Zühtü Bey'in kızı Hülya istemese de imzalar.

Görünürde Zühtü Bey vardır, belediye binasına gizlice girer. Deli gibi davranır, koltuğu sırtına alır, kasaba meydanına götürür. Koltuğa ve koltuğun çevresine benzin döker. Ailesi oraya koşturur. Kızı, damadı, oğlu ve karısı ne yaptığını sorar. Zühtü Bey de delirdiğini işlerine karışmamalarını söyler. O sırada kasabalılar, işletme sahipleri,

polis, hastaneden ambulans da gelir. Herkes oradadır çakmağını yakar, koltuğu ateşe vermeye çalışır; ancak biraz Alev aldıktan sonra hemen söner. Zühtü Bey de benzinciye dönerek hesap sorar, bu benzine ne kadar su kattığını sorar. Benzinci de biraz fazla kaçırmış olabileceğini söyleyince Zühtü Bey koltuğu yakamadığı için sinirlenip benzinciye kovalar; oradaki herkes de Zühtü Bey'in arkasından koşar. Film bu şekilde son bulur.

3.1.13.1. Koltuk Belası Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi

Film, anne, baba ve bir erkek, bir kız çocuğun olduğu bir ailenin toplumsal statülerde değişimin aile yaşantısına etkilerini göstermektedir. Marksist feminizm açısından eşitliğin olmadığı kadının ev içinde üretim sürecinden uzak tutulduğu görülmektedir. Aileyi, evin reisi olarak görülen baba geçindirmektedir. Bir memur olan baba Zühtü, dışında kimse çalışmamaktadır. Zühtü beyin karısı ev hanımı olarak gösterilmekte filmin başından sonuna kadar çalışmayan ev içinde konumlandırılan ailenin ekonomik olarak geçimini sağlayan erkeğe bağımlı bir anne gösterilmektedir. Kocasını, ailesinin reisi toplumda statü olarak yükseldiğinde evin kadını da bu güçten yararlanarak statü sahibi olduğu ve toplumun gözünde güç kazandığı görülmektedir.

Erkek, aile reisi olarak gösterilmekte ve ataerkil ideolojinin kadına yüklediği ev hanımlığı, çocuklarının annesi rolünü yüklenmesi gerektiğini filmde geçen “Dizileri yanlış saate koyuyorlar, ev kadınları mutfakta olacağına, televizyonun karşısında mıhlanıp kalıyorlar.” sözleriyle yansıtmaktadır. Bir erkek bakış açısından kadının yerinin evin içi, özellikle mutfak olduğu gösterilmektedir. Feminist teoriye göre erkek ve kadın arasındaki eşitsizlik olduğu; filmde ataerkil ideolojinin kadın ve erkeğe yüklediği rollerin sahiplenildiği görülmektedir. Evin erkeği yükselirken, kadının kocasının arkasında durduğu, çocuklarıyla ilgilendiği, ev içindeki konumlandırılmasının değişmediği görülmektedir.

Kadın, evinin içinde yer alarak istihdama katılmamakta ve aile kurumunu destekleyerek toplumsal açıdan ataerkil ideolojinin kendini yinelemesini sağlamaktadır. Radikal feminizme göre kadın, erkeğin egemenliğinde aile kurumu altında kalarak erkekle eşit konumda yer alamamaktadır.

Aile bireylerinden anne dışında herkesin adı duyulmaktadır. Evin hanımına toplumsal statüsüne uygun olarak seslenilmekte; ancak adı film boyunca geçmemekte,

liberal feminizm açısından bakıldığında kadın kimlik olarak erkek ile eşit görülmemekte olduğu anlaşılmaktadır. Zühtü Bey ve karısının çocuklarından erkek olanın adı Hakan, kızlarının adı Hülya olarak geçmektedir.

Filmde, çocukların eğitimlerini yarıda kestikleri ve çalışmadıkları anlaşılmaktadır. Kız çocukları Hülya, çeyizini tamamlamak ve evlilik amaçlarına sahip olduğu; erkek çocukları Hakan'ın da babasının statüsünden yararlanarak kolay yoldan zengin olmak istediği izlenmektedir.

Baba ile annenin erkek çocuğundan beklentisi kendisi gibi iş edinmesi ve çalışarak bir aile kurması olarak görülmektedir. Evin kızından da evlenerek evden ayrılması ve evleneceği erkekle mutlu olması beklenmektedir. Burada aile kurumunun ataerkil ideolojinin kadın ve erkeğe yüklediği rollerin gençler tarafından devam ettirilmesinin beklendiğini görülmektedir. Marksist ve radikal feminizm açısından bakıldığında aile kurumunun erkek ile kadın arasındaki eşitliği bozduğu ve ataerkil ideolojiyi yeniden ürettiği³⁶ görülmektedir. Toplumsal rollerin devamının sağlanması anne ve baba tarafından bu rollerin erkek ve kız çocuklarına aktarıldığı izlenmektedir.

3.1.14. Boynu Bükük Küheylan Film

Künye: Yapım Yılı: 1990 Senarist: Erdoğan Tokatlı, Yönetmen: Erdoğan Tokatlı.³⁷

Film İbrahim Küheylan'ın oğlunun anlatışı ile başlar. Ailesini tanıtır. Babasının adının soyadı olan Küheylan olarak tanındığını babasının asıl adının İbrahim olduğunu söyler. Anlatıcı Osman Küheylan'ın ilk karısı Asiye'den olan büyük çocuklarıdır. İbrahim Küheylan ve Asiye'nin Osman'ın dışında üç tane daha çocukları vardır. Asiye'nin bir de kurması vardır, onun adı Gülbahar'dır. İbrahim Küheylan'ın iki karısı da imam nikâhlıdır. Kapıcı dairesinde tüm aile bir arada yaşarlar. Büyük oğlu Osman, babasına yardım eder. Osman Küheylan, kapıcılığını yaptıkları apartmanda oturan kız Mahmut Bey olarak anılan adamın kızı Sevilay'ı sever.

Küheylan'ın çalıştığı apartmanın yöneticisi Çiçek Hanım'dır. Küheylan kapıcılık yapıyor gibi görünse de aslında bütün işi iki karısı yapar. İlk karısı Asiye'den iki erkek,

³⁶ O'Kelly, K. (1993). *Feminism and Anarchism*. <http://struggle.ws/talks/femm2.html>, (Erişim tarihi: 12.05.2018)

³⁷ Gezgen, Ş. (Yapımcı) ve Tokatlı, E. (Yönetmen). (1990). Boynu Bükük Küheylan [Film]. Türkiye: Ares Film. <https://www.youtube.com/watch?v=hKjLPfW0NE> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://sinematurk.com/film/2460-boynu-bukuk-kuheylan/> (Erişim tarihi: 16.02.2016).

iki kız olarak dört çocuğu vardır. Küheylan karısı Asiye'nin üzerine kuma olarak getirdiği ve severek aldığı Gülbahar'ı çok kıskanır. Gülbahar genellikle evde durup kuması Asiye'den olan üç çocukla ilgilenir. Asiye dışarıda ev temizliği yaparak, çocuk bakarak para kazanır; kazandığı tüm parayı eve getirip imam nikâhlı kocası İbrahim Küheylan'a verir. Kapıcılıkta servise Küheylan çıkar. Osman babasına arada bir yardım eder. Küheylan, diğer eşi Gülbahar'ın her istediğini yapar. Gülbahar da imam nikâhlıdır. Gülbahar'ın çocuğu yoktur; çocuğu olmadığı için kendini eksik hisseder, bu konuda da Küheylan ile konuşur. Gülbahar, çocuğu olmadığı için kendisini bırakmasından korktuğunu Küheylan'a söyler. Küheylan da bunu hiçbir zaman yapmayacağını; çünkü onu çok sevdiğini söyler. Gülbahar çok işve ve cilveli yaparak Küheylan'la birlikte olur.

Küheylan karısı Gülbahar'ı göz bebeğim diye sever. Gülbahar, Küheylan'dan çocuğu olmadığı için onu kuması Asiye'ye karşı korumasını ve kumasına ezdirmemesini ister. Küheylan, ilk karısı Asiye'nin Gülbahar'a iyi davranacağını, onların birlikteliğine ses çıkartmayacağını, çocuklarının annesi olduğu için Asiye'ye saygı duyduğunu söyler. Diğer yandan evin gelirine çok katkıda sağladığı için Asiye, Küheylan'ın vazgeçilmezidir.

Kapıcılık yaptıkları apartmanınüçüncü katı, on beş numaraya Rukiye isimli birisi taşınır. Rukiye Hanım, ev temizliği için Küheylan ile anlaşır. Yevmiye olarak da elli bin lira verecektir.

Asiye, akşam işten eve dönerken daha önceden çalıştığı bir yere uğrar. Önceden bakıcılığını yaptığı iki çocukluğu görür. Mağaza sahibi Reyhan Hanım, yeni mağazasının açılışı için çok çalışmak zorunda olduğunu, bu nedenle de Asiye'den çocuklarına iki günlüğüne bakmasını ister. Asiye bunu kabul edip, oradan eve gelir. Büyük oğlu Osman, apartman çöplerini dışarıya çıkartırken annesini görür. Babasının onu sordüğünü söyler ama Asiye bunu pek umursamaz. O sırada Küheylan görünür, Asiye'yi görür görmez hiçbir şey söylemeden eliyle kazandığı parayı işaret eder. Asiye, kocasını umursamaz şekilde hareket edip kapıcı dairesine iner. Çocuklarına Reyhan Hanım'ın gönderdiği çikolatalardan verir, Gülbahar'a da bir tane verir. Sonra Reyhan Hanım'ın verdiği bir çift ayakkabıyı ayağına dener ama olmaz. Olmayınca onu da kuması Gülbahar'a verir ve giymesini ister. Asiye kuması Gülbahar'a çok iyi, bir kardeş gibi davranır. Gülbahar da kuması Asiye'ye abla diye seslenir. Küheylan eve gelip Asiye'den kazandığı parayı alır. Sonra iki günlüğüne yeni taşınan Rukiye Hanım'da

temizlik yapacağını, günlük elli bin lira alacağını söyler. Bunun iyi para olduğunu söyleyen Asiye, Reyhan Hanım'ın çok iyiliğini gördüğünü ve onun da işinin hallolması gerektiğini söyler. Kendisi Rukiye Hanım'a temizliğe gidince Reyhan Hanım'a da Gülbahar'ı göndermenin planını yapar. Küheylan ile konuşup Gülbahar'ın çalışması için kocasından izin alır, artık evin iki kadını da çalışmaya başlar.

Rukiye Hanım'a temizliğe giden Asiye, oraya gelen bir misafire kahve falı bakar, söylediği her şey çıkar. Bunun karşılığında fal baktıran kadın, Asiye'ye yüz bin lira verir. Rukiye Hanım da temizlik parası olan elli bin lirasını Asiye'ye verir ve bundan sonra birlikte çok iş yapacaklarını söyler. Rukiye Hanım, Asiye'nin aldığı tüm parayı kocası Küheylan'a verdiğini görünce nedenini sorgular. Asiye; kocasının o olduğunu, paranın el kiri olduğunu ve erkek elinde durduğunu, söyler. Rukiye Hanım, Asiye'nin fal bakma yeteneğini keşfetmiştir. Evine insanları çağırarak kahve başına yüz bin lira alıp Asiye'ye fal baktırır. Gülbahar da Reyhan Hanım'ın yanında çalışmaya ve çevresinde olan farklılıkları görmeye başlamıştır. Reyhan Hanım'ın çevresinde kadına saygı duyulduğunu, kadının bir birey olarak görüldüğünü anlayınca çalışmaya devam etmek ister.

Gülbahar'ın çalışıp başörtüsünü atıp modern kıyafetler giymesi kocası Küheylan'ın hoşuna gitmez, çalıştığı yere gidip Gülbahar'ı eve getirmek ister; ancak Reyhan Hanım, Küheylan'ın zorlayarak oradan Gülbahar'ı götürmesine izin vermez. Akşamleyin işleri bitince de Reyhan Hanım, Gülbahar'ı eve bırakır ve Küheylan'a ona bir şey yapmamasını söyler. Ancak Küheylan eve götürdü Gülbahar'ı döver, o zaman araya Gülbahar'ın kuması Asiye girer. Asiye, Gülbahar'ı İbrahim Küheylan'ın elinden alır. Sonra da kocası Küheylan'a vurmaya başlar. Erkekliğinin çalışmaya geldiğinde olmadığını, kadın dövmeye geldiğinde erkekliğinin olduğunu söyler. Asiye, iki kadın çalışıp evin geçimini sağladıklarını, namuslarıyla çalışıp para kazandıktan sonra hiçbir şey yapamayacağını söyleyip Gülbahar'ı kolundan tutup dört çocuğu ile yattığı odaya götürür. O odada yatan büyük oğlu Osman'ı da babasının yanına atar. O gece, Küheylan dayanamayıp odaya gizlice girer. Gülbahar'dan özür diler, kendisini affetmesini ister, ona resmi nikâh kıyacağını söyler; ancak Gülbahar istemez. Asiye uyanıktır, konuşulanları duyar. Küheylan tam odadan çıkarken, dönüp Asiye'ye onu çok sevdiğini, değer verdiğini ve isterse resmi nikâh kıyabileceğini söyler ve kocasını birliktelik yaşamak için özleyip özlemediğini sorar. Asiye de yorgun olduğunu yatmak istediğini

söyleyip Küheylan'ı başından savuşturur. Sabah olduğunda Asiye, çocuklarını da alarak evi terk eder. Gülbahar da işe gitmiştir. Küheylan uyanıp kimseyi göremeyince önce Gülbahar'ın çalıştığı yere gider. Gülbahar'a Asiye'yi sorar, cevap alamaz, arar ancak Asiye'yi bulamaz. Sonra büyük oğlu Osman'ı görür, Osman annesinin dayısına gittiğini söyler, çocukları Asiye'nin yanındadır. Kariyle görüşen Küheylan, Asiye'nin ona dönmek istemediğini, çok kırgın olduğunu öğrenir. Küheylan resmi nikâh kıyacağını söylese de dönmeyi ve nikâhlanmayı kabul etmez, nikâhı Gülbahar'a kıymasını söyler. Asiye'nin kırgınlığı, kocasının Gülbahar'a olan sevgisini görmekten kaynaklanır. Gülbahar'ın biraz geç kaldığı bir gecede çok meraklanan Küheylan, Asiye'ye Gülbahar'ın nerede kaldığını, onu merak ettiğini söylediğinde; Asiye, sessiz bir şekilde kendisi geç kaldığında hiç soran, merak eden olmadığını söyleyip hüzünlenmiştir.

Birkaç gün geçtikten sonra Asiye'nin dönmeyeceğini, Gülbahar'ın ona yardım etmeyeceğini anlayan Küheylan apartman temizliğini kendisi, oğluyla beraber yapar. Yöneticide sonunda temizliğe başladığını gördüğüne sevinir. İşlerini düzenli yapmazsa tazminatını verip işten çıkartılacağını, karısını da savcılığa fal baktığı için şikâyet edeceğini söyler.

Küheylan ve oğlu Osman ile birlikte kahvaltılık bir şeyler hazırlayıp yemek yerken Gülbahar gelir ve resmi nikâh kıyacaksa onlara iyi davranacaksa kuması ve ablası gibi gördüğü Asiye'yi eve geri getirebileceğini söyler. Küheylan, istediklerini kabul eder, ertesi gün Asiye'yi almaya giderler. Gülbahar, Asiye'yi ikna eder, çocukları da alıp eşyasını da toparlayıp evine dönerler. Asiye, evine geldiği zaman biriktirdiği beş milyon iki yüz bin lira parayı kocasına verir. Ayrıca bileziklerini de bozdurup üzerine katmasını ve bir araba almasını söyler; ancak Gülbahar buna karşı çıkar. O parayı vermemesini, kötü günler için en azından altınlarını bırakmasını söylese de Asiye, onu dinlemez ve erkek kısmının parayı değerlendireceğini, bu işin onlara düştüğünü söyler. Bütün parayı verir ve araba alıp ticarete girmelerini söyler.

Bir taksi alırlar, bir de şoför tutarlar; araba çalışıp kendi masrafını çıkartacak üstüne de kendi borcunu ödeyerek ticaret hayatı başlamış olacaktır. Kazanılan parayla da daha sonradan borsaya girmeyi düşünür Küheylan; ancak işler yolunda gitmez şoför olarak aldıkları kişi mahallede Michael (Maykıl) ismi ile tanınan birisidir. Kimse nerede yaşadığını, kim olduğunu tam olarak bilinmez. Taksiyi satın aldıkları ilk gün Küheylan'ın bütün ailesi arabaya binip bir tur atarlar. Ertesi gün Michael (Maykıl)

mahallede hoşlandığı Küheylan'ın kapıcılık yaptığı apartmanda oturan Sevilay'la birlikte kaçar.

Akşam, Gülbahar bir mektup ve biraz harçlık Osman'a vererek oradan gider. Osman elinde mektupla eve girdiğinde babası Küheylan'ı kardeşleriyle oyun oynarken görür. Gülbahar, mektubu Asiye yazmıştır. Mektupta Asiye'ye teşekkür eder, bir anne gibi koruyup kolladığı için hakkını helal etmesini söyler. Yanında işe girdiği Reyhan Hanım'dan kadın ve erkeğin eşitliğini, insan olarak değer görmenin önemini öğrendiğini, bir kadın olarak değer gördüğünü, Küheylan'ı terk ettiğini ve geri dönmek istemediğini, onu aramalarını ve Asiye'ye de kendisini Küheylan'a ezdirmemesini yazmıştır.

Gece, Küheylan ve ailesi uyurken Sevilay'ın babası, polisle birlikte Küheylan'ın evine gelirler. Polis, Küheylan'ı ve büyük oğlu Osman'ı alıp karakola götürür. Karakolda durum anlaşılır. Michael (Maykıl) Küheylan'ın arabasını alıp Sevilay'la birlikte kaçmıştır. O gece polis, nezarete Küheylan'ı tutar, büyük oğlu Osman'ı serbest bırakır. Ertesi sabah Küheylan'ın arabasının bulunduğu haberi gelir. Küheylan'ı serbest bırakırlar. Küheylan, eve geldiğinde evi bomboş görür, sadece Osman vardır. Osman, annesinin kardeşlerini de alarak evi terk ettiğini, falcılık yaptığı için yöneticinin onları savcılığa şikâyet edip tutuklatmasından ve hapse göndereceğinden korktuğu için gittiğini söyler ve kendisini aramaması istediğini, geçimini her şekilde sağlayabileceğini söyler. Bomboş evi, karısının ve çocuklarının olmadığı evi gören Küheylan, kendisini bitmiş ve küçülmüş hisseder. Bu olayların üstünden bir kaç hafta geçmiştir. Osman babasına yemek hazırladığını gelmesini söyler; ancak Küheylan gelmek istemez. Çocuklarını ve Asiye'yi çok özlediğini söyler. Osman, ikinci karısı Gülbahar'ı da hatırlattığını da; Küheylan ilk karısı Asiye'nin daha başka olduğunu, en çok Asiye'yi özlediğini dile getirir. Bir erkek için onu koruyup kollayan arkasında duran kadının daha iyi olduğunu söyler. Oğlu Osman'a bu meziyetlerin de ilk karısı Asiye'de bulunduğunu söyler. Bu nedenle de Asiye'ye büyük özlem duyar. Gülbahar'ın bir erkeğin arkasında duramayacak, onu koruyup kollayacak bir kadın olmadığı için hain olduğunu söyler ve Gülbahar'ın gidişyle itibarının zedelendiğini söyler. Asiye'nin gitmesine de neden olarak Gülbahar'ı görür.

Oğlu Osman'da dövünüp durmanın bir çözüm olmayacağını artık yeni bir düzen kurması gerektiğini babasına söyler. Babası da tekrar iki kadınla bir yaşam düşler, eski

yaşamını devam ettirmeyi hayal eder. Küheylan, çevrelerine haber vererek ihtiyaçlarını görecektir, eski yaşamlarını devam ettirecek iki kadın, hatta üç kadın bularak imam nikâhını kıyacağını, çok isterlerse birine resmi nikâh da kıyabileceğini söyler. Çevrelerine verdikleri haber sonrasında iki tane kadın gelir; ancak onlar da haftasına varmadan gider. Bu durumdan etkilenen ve hastalanan Küheylan artık İstanbul'da kalmak istemez ve köyüne döner; ancak Osman onunla gitmez, şehirde kalıp annesini bulur, arada onun bir yanına giderek, annesinden para alır. Annesinin falcılık yaparak çok iyi para kazandığından söz eder. Filmin sonlarında köylüleri olan ve taksicilik yaparak geçinen Şahin'i görür. Şahin'in karısı da onu terk ederek, başka birisine kaçmıştır; bu durumu Osman'ı anlatır ve kendisinin köye dönmek istediğini söyler. Şahin, şehrin ve modernliğin içine tükürdüğünü, şehrin onlara göre olmadığını söyler. Şehirlerde kadın ve erkek eşitliğinin olmasını, kadına vurmanın suç olmasını küçümser.

Filmin sonunda Osman kendi hayallerinden bahseder. Köye dönmenin yanlış olduğunu; modern, iş ve güç sahibi bir kadınla evlenip onunla birlikte hayat sürmek istediğinden bahseder. Resmi nikâhla evleneceğini ve gerekirse ev işlerinde de karısına yardım edeceğini Metroseksüel bir görünüme dahi eş isterse girebileceğini söyler, evleneceği kadını memnun etmek için her şeyi yapacağından bahseder ve film Osman'ın bu konuşmasıyla son bulur.

3.1.14.1. Boynu Bükük Küheylan Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi

Aile babası İbrahim Küheylan'ın iki kadınla evlilik hayatı yaşadığı filmde, çevredekiler iki kadınla bir erkeğin evlilik hayatı sürmesine ses çıkartmadığı görülmektedir. Büyük bir apartmanda kapıcılık yapan aile babası, ailesiyle o apartmanın kapıcı dairesinde yaşamaktadır. İlk karısı Asiye'den iki kız, iki erkek dört çocukları bulunmaktadır.

Çocukların isimleri büyük erkek çocukları Osman'ın anlatışıyla bilinmektedir. En büyük çocuk Osman, ikinci çocukları Hatice, üçüncü çocukları Ayşe ve son çocukları Mübarek isimleriyle anılmaktadır. Aile çocukların hepsi ile hep bir arada görülmemektedir. Baba ve anne çocuklardan bir şey yapmalarını istediklerinde emir cümleleri kurulmaktadır. Osman'ın okumadığı, babasına apartmanda yardım ettiği; küçük kardeşlerinin ise okula gittiği görülmektedir.

Ailenin reisi Küheylan, kapıcılık yaparak para kazanmaktadır. Ekonomik olarak geçimi sağlamaktadır. İlk karısı Asiye evin dışında üretim sürecine dâhil, çalışarak evde ekonomiye katkı sağlamakta; ancak ev içinde üretim ilişkileri açısından annelik rolü nedeniyle erkekle eşit görülmemektedir. Bu bağlamda Marksist feminizm açısından eşitliği elde eden kadının, aile içindeki annelik rolü radikal feministler açısından³⁸ Asiye'nin kocası karşısında, eşitliğini bozmaktadır. Ekonomik kazanç elde etmesine karşın tüm parayı ataerkil ideolojik yapının kadına yüklediği rolünün gereğince kocasına vermektedir. Asiye, paranın erkek elinde durduğunu düşündüğü için tüm kazancını kocası Küheylan'a vermektedir.

Asiye'nin kuması Gülbahar, ev içinde konumlandırılmıştır. Bu konumlandırma içinde Gülbahar, kumasının çocuklarına bakarken, tüm ev işlerini yaparken görülmektedir. Gülbahar'ın çocuğu olmadığı ve bunun için kocasının kendisini terk edebileceğinden korktuğu anlaşılmaktadır. Kadının ataerkil ideoloji içinde en önemli rolü anneliği olduğu; ancak bu özelliğin Gülbaharda biyolojik olarak bulunmadığı görülmektedir. Filmde, doğum yapmasa da bir kadının, erkeğinin başka kadınlardan olan çocuklarına annelik edebileceği izlenmektedir. Gülbahar, kuması Asiye sayesinde, ev dışında bir işte çalışmaya başladığı; bu iş yerinde kadının erkekle eşit haklara sahip olduğu, bir birey olarak erkekle aynı koşullarda yaşayabileceğini öğrendiği görülmektedir. Bundan sonra Gülbahar'ın feminist bir bakış açısıyla eşitliği için, içinde yer aldığı aileyi terk ederek uzaklaştığı izlenmektedir. Toplumsal olarak konumunu sorgulayan ve birey olarak kadınında erkek kadar saygı görmesi gerektiğini anlayan Gülbahar, gitmeden ona her zaman iyilik yapan ve onu her zaman koruyan kuması Asiye'ye mektupla kendini kocasına ezdirmeyerek savunması gerektiğini bildirmektedir.

Evin erkeği, kadınları kendi isteklerini yaptığı ve ihtiyaçlarını karşıladıkları sürece desteklemekte ve yönlendirmektedir. Küheylan, cinsellik açısından ikinci, genç karısı Gülbahar ile görülmektedir. Küheylan, hanımları sözünden çıktığında onlara kaba kuvvet uygulamaktadır. Genç karısı Gülbahar'ın modern kıyafetler giyerek, makyajlı, saçları açık çalışması, namussuzluk olarak adlandırılmış ve Küheylan'ın Gülbahar'a kaba kuvvet uygulamasına sebep olarak gösterilmiştir. Gülbahar'ın kuması Asiye'nin bu

³⁸ Karkıner, N. (2013). *Sosyoloji II. Feminist Kuramlar ve Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (Ed: B. Kartal). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, ss. 37-52.

dayağa seyirci kalmayarak hem cinsini koruduğu ve kocasına karşı geldiği izlenmektedir.

Evin reisi olan erkek, kadınların birbirlerini savunması durumunda çaresiz kalarak geri çekilmek zorunda kalmaktadır. Asiye, bir kadının kendine bakmasının namussuzluk olmadığını, ekonomik olarak kocasıyla eşit kazanç elde ettiklerini söyleyerek, bu dayağı Gülbahar'ın hak etmediğini dile getirmektedir. Burada bir kadının maddi kazanç elde etmesinin ona erkek karşısında haklarını savunacak gücü bulabileceği gösterilmektedir. Marksist feminizm savunduğu gibi üretim sürecinde yer alan kadının erkekle eşit haklara sahip olabileceği görülmektedir.

Evin büyük erkek çocukları Osman, filmin başlarında evin reisi olarak görülen ve sözünden iki karısı tarafından çıkılmayan babasını örnek almakta; babası gibi iki kadınla evlenmeyi, karılarını çalıştırıp onların kazanacağı paraları toplayarak yaşamayı hayal etmektedir. Filmin sonunda otorite olan babasının egemenliğinin son bulduğunu gördüğünde bu hayallerden uzaklaştığı görülmektedir. Osman'ın fikri, ailesindeki kadınların erkekle eşit haklara sahip olduklarını ve erkek olmadan da tek başlarına bir kadın olarak hayatlarını sürdürebileceklerini anladıklarında evin erkeğin egemenliğinden çıktıklarını gördüğünde değişmektedir. Osman, babasının yalnız kalmasının sebebinin iki kadınla imam nikâhlı olarak yaşaması ve onları sadece ihtiyaçlarını karşılayan ve erkeğinin sözünden çıkmayan kadınlar olarak görmesinden kaynaklandığını düşünmektedir. Filmin sonunda erkek olarak kadınların kendileriyle eşit olduğunu ve onların erkeklerle eşit koşullarda yaşamak isteyebilecekleri düşüncesinin oluştuğu görülmektedir. Bu düşünce Osman'ın evlendiğinde gerekirse karısına ev işlerinde yardım edebileceğini söylemesiyle anlaşılmaktadır. Marksist feminizm açısından bakıldığında filmin sonunda erkek ve kadının eşitliğinin ev içi ve ev dışında eşit koşullarda üretim sürecine dâhil olmalarıyla sağlanacağı gösterilmektedir.³⁹ Ev işlerinin sadece kadınların yapacağı, onlara özgü bir rol olmadığı, erkeklerinde eşit koşullarda kadına yardım etmesi vurgulanmaktadır.

³⁹ O'Kelly, K. (1993). *Feminism and Anarchism*. <http://struggle.ws/talks/femm2.html>, (Erişim tarihi: 12.05.2018)

3.1.15. Abuk Sabuk Bir Film Film

Künye: Yapım Yılı: 1990, Senarist: İbrahim Gündüz, Yönetmen: Şerif Gören.⁴⁰

Üç kadının konuşarak köy sokaklarında yürüdüğü gösterilerek film başlar. Kadınlar, bir kız istemeden çıkmışlardır. Ademoğlu isimli köylülerine kız isterler; ancak kızın babası Ademoğlun'a kızını vermemiştir.

Kadınlar Ademoğlu'nun evine gelirler. Ademoğlu, durumu sorar; kadınlar, adamın kızını vermediğini ve Ademoğlu'nu fakir ve deli birisi olduğu için kızına değer görmediğini söylerler. Ademoğlu buna çok üzülür, ağlamaklı bir şekilde eve girip derin düşüncelere dalar. O sırada kızı odun toplamaya evlerinin biraz ilerisindeki koruluğa gider. Odun ve çalı toplarken üç genç erkeğin saldırısına uğrar, onların elinden kendini kurtarıp "Baba!" diye bağırarak eve kaçar. Çevrede kadınlar ne olduğunu görmeye çalışır, olaylara seyirci kalarak bakarlar. Eve koşup girdiğinde babası hemen dışarı çıkar, küfür ederek gençleri kovalar. Kovalarken "Atın kuyruğuna, erkeğin bıyığına, kadının saçına dokunulmaz." sözlerini söyler. Gençler, yaptıkları saldırıyı haklı görerek Bingöl'ün Babası Ademoğlu'na bu sefer kızının bacaklarını havaya dikemediklerini ama başka bir sefer kızına tekrar saldıracaklarını gülerek söylerler ve kaçıp uzaklaşırlar. Ademoğlu, ırz düşmanları diye onları kovalamaya devam eder.

Akşam olmuştur, Bingöl yatmaya hazırlanırken camını tıkırtısı ile perdeyi açar. Genç bir adamı içeriye alacakken babası uyanır ve kızı Bingöl'e seslenir. Bingöl'de bir şey olmadığını söyler ve içeriye almaya çalıştığı adamı geri kovalar. İçeriye alacağı adamla daha önceden bir şeyler yaşamışlardır, adam aynı şeyleri bir daha yaşamak istediğini söyler; ancak babasının kızacağını söyleyen Bingöl, adam içeriye almaz, adama gitmesini söyler. Sabah olur, Ademoğlu, elini yüzünü yıkayacaktır Bingöl, su ve havlu getirir. Yakından geçen bir komşusu Ademoğlu'na kızı Bingöl'ün başına gelenler için geçmiş olsun dileğinde bulunur. Sonrasında köyün delisi gelir birkaç şey söyleyerek teli olmayan sazını ağzıyla tıngırdadır. Birden köy yolunda bir araba konvoyu görünür. En başta bir Mercedes marka araba vardır. Köy boyunca ilerleyerek Ademoğlu'nun evine gelip dururlar.

⁴⁰ Aksoy, T. (Yapımcı) ve Gören, Ş. (Yönetmen). (1990). Abuk Sabuk Bir Film [Film]. Türkiye: Penta Film. <https://www.youtube.com/watch?v=0ME6gEQWdSI> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://sinematurk.com/film/1369-abuk-sabuk-1-film/> (Erişim tarihi: 16.02.2016).

Gelen Mercedes üzerinde bir Alman bayrağı vardır arabadan inen bir kişi Ademoğlu Ali Üveys'in kim olduğunu sorar. Ademoğlu da hoş geldiniz diye kendini tanıtır, arabadan bir Alman vatandaşı inler Ademoğlu ile tokalaşır, etraflarını bir anda gazeteciler sarar. Diğer arabalarda gelmişlerdir. Kendilerinin Ademoğlu'na misafir olmak istediklerini söylerler. Ademoğlu bahçeye misafir eder, pijamalı olduğu için üstünü giyinmek için eve girer. Ademoğlu, üstünü değiştirip misafirlerin yanına gelir. Kızı Bingöl de çay demler, misafirlere çay ikram eder, misafirler oraya neden geldiğini Ademoğlu'na açıklarlar.

Gelen Alman vatandaşı Almanya Başkonsolosu'dur. Hans Klaus Schwarz isimli bir Alman vatandaşı Ademoğlu'na tüm mal varlığını miras bırakmıştır. Yüz yirmi beş milyon Batı Alman Markı.

Geçmiş yıllarda Ademoğlu yolunu karda kışta kaybetmiş arabasını yolda bırakıp yürümüş bu Alman'a yardım etmiştir, evine açıp onu doyurmuş ve ısıtmıştır ve böylelikle onun hayatını kurtarmıştır. Bu nedenle bu Alman vatandaşı ölümünden sonra tüm mal varlığını Ademoğlu'na bırakmıştır. Bu açıklamadan sonra Ademoğlu pek bir sevinç gösterisi göstermez, gazeteciler de artık milyarder olduğunu ve bir sevinçli fotoğrafını çekmek istediklerini söyler; ancak ademoğlu, hayatı boyunca yüz bin lirayı bile yan yana görmediğini, az paraya sevinmesini bilmeyenin bu kadar çok paraya sevinmesini bilemeyeceğinin cevabını verir.

Gelen Başkonsolos, Yüz yirmi beş milyon Batı Alman Markı yazılı çeki Ademoğlu'na verir. Etraftaki köylü kadınlar, artık Ademoğlu'nun kızının etrafında köyün bütün gençlerinin dolanacağını söylerler. Köyün delisi, bütün köyü dolaşarak Ademoğlu'na kalan mirası dile getirir. Bunu duyan Ademoğlu'nun kızını istediği ama vermeyen kişi de kızını kolundan tuttuğu gibi Ademoğlu'nun evine götürür ve onun önüne bir mal gibi atar; kızını almasını ve nasıl kullanmak istiyorsa öyle kullanmasını söyler. Ademoğlu, adamı ve kızını nazikçe evinden gönderir.

Yaşanılan bu olay televizyonda ve gazetelerde çıkar toplumun gündemine oturur. Büyük gazetelerden bir tanesi bu durumla ilgili bir kampanya başlatmak ister. Kampanyaya göre; hayatı boyunca hiç gülmeyen Ademoğlu Ali'yi güldüren kişiye yüklü miktarda para verilecektir. Bu konuyla ilgili Ademoğlu ile görüşmek için köye gidilir.

Yapılacak kampanyada on yedi milyar lira Ademoğlu Ali'yi güldürene verilecektir. Kampanyayı kabul ederse kendisine de bir yalı, son model şoförlü bir limuzin ve tüm giyim masraflarının gazete tarafından karşılanacağını teklifi yapılır, Ademoğlu teklifi kabul eder. Ademoğlu ile anlaşılan gazeteciler, yanlarında getirdikleri limuzini şoförü ile bırakıp kampanyanın hazırlıkları yapmak için oradan ayrılırlar.

Ademoğlu'nun evine paraya ihtiyacı olduğunu söyleyenler gelmeye başlar. Köylülere ve babasına çay ikramında bulunan Bingöl, gizlice evin arka kapısından kaçarak daha önce köyde birlikte olduğu adamı aramaya kuruluğa gider; ancak korulukta daha önceden ona saldırıp onunla birliktelik olmak isteyen üç genç ona tekrar saldırırlar. Bu sefer Bingöl'ü kurtarmaya Bingöl'ün hoşlandığı genç gelir. Baltayla diğer gençleri kovalar, sonra Bingöl koşarak oradan uzaklaşır. Evlerinin samanlığına gider, o genç de onun peşinden samanlığa gider ve orada birlikte olurlar.

Babası toparlanmalı gerektiği için Bingöl'e seslenir, Bingöl o sırada samanlıkta İdris ile beraberdir. Zar zor ondan ayrılıp koşarak eve gelir. Babası kızının al olmuş yanaklarını bakar, kızı biraz utangaç davranarak eve koşar. Babası Ademoğlu buna pek anlam veremez ama üstelemez de...

Ademoğlu, köyün delisi Bekir'i evine davet eder ve evini Bekir'e bıraktığını söyler. Köyde iki deliydik; sen kalıyorsun yerimi aratma diyerek onunla vedalaşır. Sabahın erken saatinde Ademoğlu ve kızı, arabada uyuyan şoförü uyandırır ve kimseye haber vermeden, sadece Deli Bekir'in vedası ile şehre doğru yola çıkarlar.

İstanbul'a vardığında ilk olarak bankaya gitmek istediğini söyler, bankaya gider ve parasını Türk parasına çevirerek değerlendirirse daha fazla kazanç getireceğini söyleyenlere kulak verir. Parasını, Türk parasına çevirerek yüzde altmış faizle vadeli hesap açtırır.

Ademoğlu ve kızı, yalıya getirilir, gazetecileri oradadır. Gazetecilere bir açıklama yapmazlar ve evden çıkarılırlar. Koruması, uşağı ve hizmetlileri vardır, hepsi ile tanışır ve istirahati çekilir. İki gün sonra gazetenin kampanyası için çekimler başlayacaktır.

Giycekler alınır, dış görünüşüne özen gösterilir. Kızını kuaföre götürürler, baştan ayağa değiştirirler; ancak kızının başındaki örtü hala durur. Çekim için stüdyoya getirilirler, yönetmen kızın başörtüsünün çıkartılmasını ister. Ademoğlu buna karşı çıkar, kızının başının açık olmasını namussuzluk olarak görür ve her şeyi bırakarak

gitmek ister. O sırada oradaki oldukça modern giyimli, vücut hatları ortada olan kadın oyuncu, Ademoğlu'nu durdurarak, her başı açık kadının namussuz olmayacağına ikna eder. Ademoğlu'nun kızının başı açılır ve çekim yapılır.

Reklam filmi çekilir ve yayına verilir. Ademoğlu da yalısında izler, tüm toplumunda izlediği gösterilir. Ademoğlu reklamdaki kadın sanatçı Burcu'dan etkilenmiştir. Kendisini eve yemeğe davet etmek istediğini müdüre söyler, o sırada bir korna sesi ile cama koşarlar.

Telefon numarası yazılı bir pankart açılmıştır, süslenmiş çok güzel bir kadın vardır. Ademoğlu'nu müdürün numarayı aramasını ister, telefonu aldığı anda karşı taraf konuşur. Ademoğlu terbiyesiz diyerek birden telefonu kapatır. Kadın da buna çok sinirlenir, köylü olduğu için hiçbir şeyden anlamadığını dile getirir.

Müdür bey Ademoğlu'na Burcu Hanım'ı çağırıp isteyip istemediğini ve ayrıca beş yıldır dul olduğunu bildiğinden, başka bir ihtiyacı da olup olmadığını sorar. Ademoğlu, Burcu'yu yemeğe davet etmek istediğini; fakat yanlış anlaşılacak istemediğini de dile getirir. O sırada camdan dışarıya bakan Bingül köydeki İdris'in oraya geldiğini görür, ona el sallar; hemen ardından reklam filminde birlikte oynadığı İdris'ten genç ve yakışıklı olan oyuncu belirir. Bingül'e ıslık çalar ve pencerenin yanına gelerek, onun güzel olduğunu, ondan çok hoşlandığını söyler, Bingül utançla perdeyi kapatır. Gece yarısı herkes uyurken kapı çalınır, kucagında bebekle bir kadın kocasından kaçtığını ve eve sığınmak istediğini, günlerdir aç olduğunu söyler. Ademoğlu kadını eve alır, bebeğin ve kadının karnını doyururlar, sonra onlara yatacak yer gösterirler. Ademoğlu kendi odasını onlara verir. Kendisi, kanepede hazırlanan yatakta yatacaktır. O sırada Ademoğlu'nun reklam kampanyası için insanların geceden sıraya girdiği gösterilir.

Gecenin ilerleyen saatlerinde eve aldıkları kadının uyumadığı gösterilir. Herkes uyurken bütün odayı arar, hiçbir yerde para bulamaz. Sabah olur, Ademoğlu çocuk acıkmıştır diyerek gidip kadını uyandırmak ister. Odaya girdiğinde yatağın üstünde bir not bulur. Bütün dolap kapakları, her yer açıktır, bir şeyler arandı bellidir. Notta; "Paraları nereye sakladın, salak!" yazar. Ademoğlu'nun o anda düşündüğü dolandırıldığı değil, gelen küçük bebeğin ne kadar tatlı olduğudur.

Ademoğlu kampanya başladığı için onu güldürmeye çalışacakların sıraya girdiği binaya gelir. Kızı, koruması ve müdür bey de yanındadır. Kuyruk çok uzundur, polis gereken güvenliği alarak orada düzeni sağlar.

Altmış saniye içerisinde Ademoğlu'nu güldüren kişi, bavul içinde hazırda bulunan on yedi milyar lirayı hemen alacaktır. İki tane noter huzurunda gelen kişiler Ademoğlu'nu güldürmeye çalışacaklardır. Sırayla Ademoğlu'nu güldürecekler odaya girerler. Gelen kişiler Ademoğlu'nu güldürmek için kendi yetenekleri doğrultusunda bir şeyler yaparlar. Ademoğlu kimseye gülmez, bir kişi odaya girer ve birdenbire pencereden atlar. Bunu görünce herkes pencereye koşturur. Sonra adamın bir ipe tutunduğunu oradan sallandığını görünce Ademoğlu dışında oradaki herkes güler. Ademoğlu, bu durumdan rahatsız olur, odadan ve binadan çıkıp yürümeye başlar. Ancak yolda yürürken onu çevresindeki insanlar tanır ve rahat bırakmazlar. Ellerini ceplerine sokup para aramaya başlarlar, Ademoğlu etrafını saran bu insanlardan rahatsız olmaya başlayınca koşar. O anda koruması bir numara arabayla gelip Ademoğlu'nu onların elinden kurtarır.

Tekrar binaya geri gelirler, binanın kapısında Ademoğlu'nun köylüsü İdris, Ademoğlu'nun yanına gelir. Ademoğlu, köyden neler olduğunu sorar; İdris biraz köyde olanları anlatır ve Bingöl'e talip olduğunu, onu çok sevdiğini söyler. Ademoğlu, komşu kızına kötü gözle bakılmayacağını söyler. İdris ise Bingöl'ü çok sevdiğini ve onunla evlenmek istediğini yineleyince Ademoğlu, kızını ona vermek için, Kaf Dağı'nın arkasındaki Zümrüdü Anka kuşunun tüyünü ister. İdris, Bingöl için her şeyi yapacağını söyleyerek oradan uzaklaşır; ancak birdenbire Ademoğlu'nun istediğinin bir hayal olduğunu anlar.

Ademoğlu, onu güldürmeye gelenlere tekrar izlemeye başlar. Gelenlere yine gülmez, yanında çalışan müdür de şansını denemek ister ve birkaç fıkra anlatır; ancak Ademoğlu bunlara da gülmez, Bingöl ise çok gülmüştür. Akşam olduğunda yemeğe davet ettikleri Burcu, reklam filmindeki erkek oyuncu arkadaşıyla birlikte yalıya gelirler. Ademoğlu, çok heyecanlıdır, müdürüne sürekli, kadının isminin ne olduğunu sorar; müdürde Burcu diye yineler.

Burcu ve erkek oyuncu arkadaşı Ademoğlu'nun parasının peşindedirler. Burcu Ademoğlu'nu parası için onunla vakit geçirir. Oyuncu erkek de Bingöl ile zengin kızı olduğu için ilgilenir. Birlikte içkiler içilir, ardından yemek masasına geçilir. Ademoğlu tarhana çorbası yaptırmıştır. Bu çorbanın sayesinde milyarder olduğunu dile getirir. Burcu, masanın altında Ademoğlu'nu ayakları ile tahrik etmeye çalışır. Ademoğlu, içtiği içkiden dolayı biraz sarsılır. Burcu'nun onu ayarla tahrik etmesine de

dayanamayıp sandalyesinden düşer. Koruması ve Burcu onu taşıyarak yatak odasına götürürler. Burcu korumayı odadan dışarıya zorla çıkartır, Ademoğlu'nu yatağa yatırır, Ademoğlu'ndan yarışmaya katılırsa kendisine gülmesini ister; Ademoğlu, teklifi kabul eder, o geceyi birlikte geçirirler.

Ademoğlu tekrar güldürmeye gelenleri izler; ancak tekrar hiç kimseye gülmez. Onu güldürmeye gelenler arasında farklı amaçla gelenler de vardır. Ona hayat kadınlarının resmini gösterip ona bu kızları ayarlayabileceğini söyleyen birileri de gelir. Ademoğlu, bunların hiçbirinden hoşnut kalmaz. Yine kimseye gülmez, Bingül'ü isteyen İdris de çaresizce bir tüy bulmaya çalışır. Bunun için tavukları kovalar. Bingül babasını güldürmeye gelenlerin arasında sıkılır, eve döner. Evde onu, reklamda oynayan genç karşılar ve Bingül'ü gezmeye götürür. Bingül'ü sevgisine inandırmaya çalışır, güzel sözlerle birlikte onu sevdiğini söyler; sonra da Bingül'le arabada birlikte olurlar.

Gazete sahipleri bir hafta geçmesine rağmen Ademoğlu'nu kimsenin güldürememesi nedeniyle Ademoğlu ile konuşurlar. Ademoğlu gazete sahibi ile konuşurken evin camından aşağıya baktığında kızıyla reklamda oynayan genç çocuğu görür, buna kızar yanlarına koşar, genci evden attırır. Kızına da tokat atar, orada bulunan Burcu, onların birbirlerini sevdiklerini, kızına kızmaması gerektiğini söyler. Sonrasında Burcu ile Ademoğlu aynı yatakta gösteriler. Burcu yataktayken Ademoğlu'nu ikna etmeye çalışır. Yarışmaya katılacağını, hiçbir komiklik yapamadığını; ancak yarışmaya katılırsa Ademoğlu'nun kendisine gülmesini ve ödül olan on yedi milyara sahip olmak istediğini söyler. Ademoğlu da söz verdiğini, sözünün namusu olduğunu söyler. Ademoğlu, müdüründen ve bir numaralı korumasından köyündeki Deli Bekir'i getirmelerini ister. Deli Bekir getirilir. Ademoğlu, Deli Bekir'den köydeki muhtarlık seçimlerinde aday olmasını ister. Deli Bekir'i köye limuziniyle gönderir ve muhtar aday olarak onu destekler; diğer muhtar aday da kızını istediği ancak fakirlik döneminde vermeyen zengin olduğunu anlayınca bir mal gibi kızını önüne atan kişi Veli Emmi'dir.

Başka bir gün Burcu Ademoğlu ile aynı yatakta uyanır. Ademoğlu'nu uyandırır, o gün yarışmaya katılacağını söyler. Evden çıkmak üzereyken köylüleri İdris gelir. Elinde bir tüy vardır ve Zümrüdü Anka kuşunun tüyünü bulduğunu söyler. Ademoğlu İdris'in elindekinin tavuk tüyü olduğunu anlar ama bir şey söylemez. İdris'e madem tüyü buldun, bir de Bingül ile konuş diyerek onu kızının yanına gönderir. Ademoğlu da onu

güldürmeye çalışacakları izleyeceği binaya gider. İdris yalıda Bingöl'ü ararken Bingöl, bavulunu alarak o genç adamla birlikte kaçır; İdris arkalarından kovalasa da yakalayamaz.

Ademoğlunun güldürmeye gelenlere Ademoğlu yine gülmez. Onunla birlikte olan Burcu da o gün gelir, Ademoğlu ona da gülmez. Burcu buna sinirlenir ve söz verdiği halde gülmemesinin hesabını sorar. Ademoğlu da parayı aldığında onun ardına bakmadan gideceğini bildiğini söyler. Burcu çok sinirlidir ve parası olmasa yüzüne kimsenin bakmayacağını söyler. Burcu, dışarı çıkarılırken İdris birden içeri girer. Bingöl'ün genç bir çocukla kaçtığını söyler, Ademoğlu'na kızının kızlığını kendisinin aldığı, bu yüzden kendisini mahkemeye vermesini ister. Mahkemenin zorla Bingöl ile kendisini evlendireceğini söyler. Ademoğlu'na namusunu çok önemsiyorsa bunu yapması gerektiğini söyler. Ademoğlu da Bingöl'ün artık milyarder bir kız olduğunu ve kızlığının önemli olmadığını, kiminle isterse evlenebileceğini söyler. Ademoğlu İdris'i korumasıyla dışarı çıkarttırır, sonrasında gelen gölge oyuncu siyasi parodiler yapar, Ademoğlu gülmek yerene kendi toplumu için daha çok üzülp uzun bir süre sessiz kalır.

Odadan herkesi kovar on yedi milyar içinde olan valizi alır, binanın çatısına çıkar, aşağıda onu güldürmek için sıraya girmiş olan uzun kuyruğu görür. Bavulu açar, paraların hepsini aşağıya savurur, insanlar çatıdan atılan paranın peşine düşer, paraları toplamaya çalışır.

Tüm parayı savurur bir numara insanları durdurmaya çalışırken, müdür ve diğerleri herkes paraları almaya çalışır, insanlar paraları toplamaya çalışırken trafik birbirine girer. Bingöl ve kaçtığı genç adam da oraya gelir, genç adam da Bingöl'ü bırakıp paraları toplamaya koyulur, Bingöl öylece durur.

Ademoğlu çıkar, sokakta yürümeye başlar, herkes parayı toplamaya çalıştığı için kimse artık onunla ilgilenmez. Ademoğlu sokakta bir çocuğu görür, elinde film makarası vardır. Film makarasını tutup elinde çevirerek geri geri gider. Bunu gören Ademoğlu, çocuğa ne yaptığını sorar. Çocuk, "Film çeviriyorum." Cevabını verince Ademoğlu, bir an duraksayıp bu cevaba çok güler. Film bu şekilde son bulur.

3.1.15.1. Abuk Sabuk Bir Film Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi

Köyde yaşayan Ademoğlu, deli ve yoksul bir baba olarak gösterilmektedir. Kızı Bingöl ile yalnız yaşamaktadır. Yalnızlığının son bulması için kendisi gibi dul olan

muhtarın kızını istediğinde yoksul ve deli olduğu gerekçeleriyle kendisine kızın verilmediği görülmektedir.

Baba Ademoğlu'nun kızı tarafından evin içinde her iş yapılmaktadır. Evin annesi olmadığı için onun toplumsal olarak görevlerini evin kızının üstlendiği görülmektedir. Evde otoritenin baba olduğu ve kızını çevresel kötü etkilere karşı savunduğu, kızının namusunu koruduğu izlenmektedir. Radikal feminizm açısından bakıldığında ataerkil sistemin aile aracılığıyla sürdürüldüğü⁴¹, bir babaya ataerkil ideoloji tarafından yüklenen rolün yerine getirildiği, kadının bir söz hakkının olmadığı onun yerine kararların erkek tarafından alındığı görülmektedir.

Toplum içinde ekonomik olarak alt seviyelerde olan Ademoğlu, geçmişte yaptığı yardımlar nedeniyle bir anda ülkesinin en zenginlerinden birisi haline geldiği ve bu andan itibaren onu tanıyan herkesin ona karşı davranışlarının değiştiği görülmektedir.

Toplumda fakir olan ve evlenmeden ilişkiye giren bir kızın, zengin olduktan sonra bekâretinin sorgulanmadığı gözlenmektedir. Filmde Ademoğlu'nun kızı Bingül'ün baş örtüsünü çıkartması ve kızlığını kaybederek, evlenmeden bir erkeğe kendini teslim etmesi babasının milyoner olmasından sonra namussuzluk olarak görülmemektedir.

3.1.16. Varyemez Filmi

Künye: Yapım Yılı: 1991, Senarist: Erdoğan Tünaş, Yönetmen: Orhan Aksoy.⁴²

Film bir evin görüntüsü ile başlar, sonra yatak odası gösterilir. Çalar saat çalar, kadın ve erkek uyanırlar. Kadın hemen sabahlığını giyerek odadan çıkar. Adam yataktan çıkarak jimnastik hareketleri yapmaya başlar, evin kız ve erkek çocukları koşturarak merdivenlerden aşağı inerler.

Kadın mutfığa girip kahvaltı hazırlamaya başlamıştır, erkek ve kız çocuğu banyoda sırayla güne kendilerine hazırlarlar adam odasında giyinir. Evin hanımı, kız ve erkek çocukları hızlı bir şekilde yemek masasına kahvaltıyı kurmaya çalışırlar. Masanın başında evin erkeği adam gelene kadar ayakta dururlar, o oturduktan sonra masaya otururlar, adam ilaçlarını ister, hanımı önceden hazırlamıştır hemen verir. Baş ağrısı için kullandığı aspirini görmeyince karısına kızar, aldığı yeni ilaç aspirine göre pahalıdır ve

⁴¹ İmançer, D. (2015). *Feminizm ve Yeni Yönelimler*.<http://www.kozanbilgi.net/feminizm-ve-yeni-yonelimler.html>, (Erişim tarihi: 08.04.2018)

⁴² İnanoğlu, T. (Yapımcı) ve Aksoy, O. (Yönetmen). (1991). *Varyemez* [Film]. Türkiye: Erler Film. <https://www.youtube.com/watch?v=16Bv7GAoH4c> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://sinematurk.com/film/6515-varyemez/> (Erişim tarihi: 16.02.2016).

tasarrufu öğrenemedikleri için karısına kızar. Sofrada çok fazla yiyeceği görünce karısından onlardan birçoğunu kaldırmasını ister, hepsini bir anda götürüp dolaba koymasını söyler, tek bir çeşit ile beslenmelerini ailesinden ister.

Telefon çalar evin erkek çocuğu açar ve o ses seni istiyor baba diyerek babasını çağırır. Adam telefonu eline alır ve kendisini tanıtır “Ragıp Elibol.” Karşıdan gelen ses tehdit eder, bir örgüt tarafından aradığını söyler. Telefonda sonra Ragıp Elibol, rahatsızlanır, bayılacak gibi olur, karısı, erkek çocuğu ve kızı tarafından sandalye oturtulur.

Biraz kendine gelince oğlu babasından verdiği harçlığa zam yapmasını ister, arkadaşlarının on misli parayla gezdiklerini söyler. Babası, daha fazla para vererek onu sapıtmasını istemediğini söyler; o zaman oğlu böyle giderse az parayla sapıtacağını söyler. Babası, oğluna; kumarı, sigarası, içkisi ve esrarı olmadığını, kahvehaneye gitmemesi sonucunda da hayatını çok güzel ve sağlıklı geçirdiğini, böylece kötü alışkanlıklardan onu verdiği az para sayesinde koruduğunu söyler.

Karısı da kocasından bulaşık makinesi ister, kocası çamaşır makinesi aldığını söyleyip yeni bir şey almak istemez. Karısına hizmetçi gibi olduğunu, bütün evin yükünü çektiğini söyler. Adam da kızına kızlar, cici annesine yardım etmesini ister. Bu konuşmadan sonra eşinin ikinci karısı ve çocukların üvey annesi olduğu anlaşılır.

Evin hanımı, çocukların ona cici anne demesini istemez; çünkü yaşlı olmadığını söyler, onlardan kendisine abla diye seslenmelerini ister. Oğlu babasına, annelerinin nafakayı arttırmasını istediğini söyler. Babası bunu duyunca tansiyonu tekrar fırlar, ayda yüz bin lira nafaka ödediğini söyler. O sırada kızı akşama görücülerin geleceğini söyler. Babası, akşama yemeğe değil; yemekten sonra gelsinler diye kızına tembihler. Karısı da görücüler geleceği için kendine yeni bir şeyler alarak onları öyle karşılamak ister; ancak kocası Buna para harcamak istemez ve daha önce bayramlarda aldığı kıyafetlerden giymesini söyler. Şoförü gelip korna çalarak patronuna geldiğini haber vermiş olur. Evin babası Ragıp, şoförü Hüsnü’yü vaktinde geldiği için ailesine dakikliği konusunda över ve evden çıkar. Oğlu babasının arabayla gitmesinden kendisinin de otobüsle her yere gitmesinden duyduğu memnuniyetsizliğini dile getirir.

Şoförü patronu Ragıp’ı alarak yola çıkar. Hüsnü’ye patronu arabanın durumunu sorar. Şoförü de patronuna sağlığını sorar; Ragıp Bey, ilaçlarını aldığını ancak aspirini alamadığını söyleyince Hüsnü de arabada patronu için yedekte tuttu aspirini verir.

Patronu buna çok sevinir ve sağlığıyla ailesinden daha fazla ilgilendiği için ona teœekkür eder.

œoförü arabanın artık çok masraf çıkarttığını ve deđiœtirmeleri gerektiğini söyler. Patrona Ragıp da bu arabanın antika olduğunu gittiği yere kadar gideceğini söyler. œoförü de paraya kıyamadığı için deđiœtirmek istemediğini patronuna söyler, sonra da maaœına zammı patronuna hatırlatınca, patronu fazla paranın insanı saptıracağını söyleyince, œoförü de az paranın da insanı öldüreceğini söyler. œirkete gelirler, œirket elemanı hemen koœarak müdüre patronun geldiğini haber verir. Müdür bina içerisindeki açık ışıkların hepsini kapattırır ve patronunu karœılamaya kapıya çıkar. Patronunu asansörle yukarıya çıkmasını, asansörleri tamir ettirdiğini söyleyince, patronu müdürüne kızlar. Merdivenleri kullanmanın sağlığa iyi geldiğini ve asansörlerin kapısına bozuk tabelası asmalarını ister. Asansörlerin insanları tembelliğe alıœtırdıđını bakım ücretlerinin olduğunu, elektrik faturalarını kabarttığını söyler.

Fabrikadan geçerek odasına gider, sekreterini titrerken görür; çünkü kaloriferler bozuk olduğundan bina ısıtılamamıœtır. Patronu Ragıp, kaloriferleri tamir ettirmemesinin doğaya saygı duyduğu ve insan sağlığına zarar gelmemesi için olduğunu söyler. Sekreterinin kullandığı müsvedde kâğıtları görünce onların milli servet olduğunu ve düzeltip tekrar kullanması gerektiğini söyler. Sekreteri patronuna örgütten tekrar arayıp tehdit ettiklerini söyler. Yüzde on ortağı olan müdürü Selim, Ragıp Bey'e bu örgütün onu çok yıprattığını ve bir süre tatile çıkıp dinlenmesini tavsiye eder. O yokken işlere göz kulak olacağını söyler. Ragıp Bey de kendisi oradayken neler yapıyorsunuz, bir de arkamdan ne işler çevirirsiniz diyerek tatil teklifini reddeder ve harcamalar defterini kontrol etmek, daha önceden tetkik ettiği zaman gözüne takılan şeyleri tekrar incelemek ister.

Bu sırada Ragıp Bey'in evi görünür, kızı eski olan elbisesini ütöleyip düzeltmeye çalışır ve üvey annesine dert yanar. Üvey annesi kendisine cici anne dememesini, eğer söylerse görücülerin yanında her kusurunu sayacağını söyler; arka arkaya kusurlarını sayar, horladığını, ağzının koktuğunu, sakar olduğunu söyleyince üvey kızı üzüdür. Yerin kulağı vardır diyerek onu susturur. Evin kızı bu gidiœle evde kalacağım dediğinde, üvey annesi bir enayinin çıkıp onunla evlenebileceğini söyler. Sonra da sohbete dalarlar, üvey kızı babasının da kendisini öyle mi aldığını sorunca; üvey annesi de babasının çok cin bir insan olduğunu birbirlerine âœık olarak evlendiklerini söyler. O sırada da eski

karısından yani öz annesinden kocasının neden ayrıldığını sorar. Üvey kızı da anlatır, annesinin çok müsrif olduğunu babasının dokuz yıllık takım elbisesini eskiciye verip yerine naylon sepet aldığı için babasının annesini boşandığını söyler.

Ragıp Bey görünür, annesiyle telefonda konuşur. Birbirlerine özlediklerini, görmek istediklerini dile getirirler. Ragıp Bey'in annesi Kayseri'dedir, oğluna yanına gelmesini onun için elleriyle Kayseri mantısı yapacağını söyler. Ragıp Bey, annesine onu görmeye gidene kadar harcayacağı parayla olduğu yerde daha fazla yiyebileceğini söyleyerek reddeder.

Telefonu kapatınca sekreteri içeriye girer ve eski karısının geldiğini söyler. Ragıp Bey de atlatmak istese de anlatamayacağını bildiği için sekreterine karısını içeri göndermesini söyler. Eski karısı içeri girmeden ona çok müşkül durumdaymış gibi numara yapar. Telefonda bir bankaya borcu varmış gibi konuşur; ancak karısı bunun yalan olduğunu anlar ve nafakasını istediğini söyler. Ragıp Bey karısına çek yazar ve yalnızlığın onun için zor olduğunu artık bir koca bulup evlenmesini istediğini söyler. Böylece eski karısına nafaka vermekten kurtulacaktır; ancak eski karısı böyle yaşamaktan memnun olduğunu söyleyerek çekini alıp oradan ayrılır.

Kiralık ev arayan bir çift görünür. Ev fiyatlarından şikâyet ederler ve genç adam, ümitlerinin diğer iki arkadaşlarında, yönetmen olmak isteyen arkadaşları Oktay ile şans oyunları oynayan arkadaşları Naci'de, olduğunu söyler.

Ragıp Bey'in oğlu bir arkadaşıyla konuşurken gösterilir, arkadaşının son model bir arabası vardır. Arkadaşı, o arabayı satıp yeni çıkacak bir üst modeli alacağından bahseder. Ragıp Bey'in oğlu da arkadaşına babasının çok zengin olup olmadığını sorar, arkadaş da onun babasının dörtte biri kadar zengin olduğunu ve herhâlde babasının çok cimri olduğunu söyleyince Ragıp Bey'in oğlu da yedikleri ziyan olmasın diye Tuvalete bile gitmediğinden bahseder, görüşürler.

Ragıp beyin şoförü görünür, araba su kaynattı için ilerleyemez. Ragıp Bey'e bir taksi çağırarak eve gitmesini söyler. Ragıp Bey, akşama görücüler geleceği için taksiye binmeyi kabul eder, taksici ile gideceği yere ne kadar götüreceği konusunda pazarlık eder. Taksici Ragıp Bey'in cimriliğine sinir olur ve onun vereceği ücreti kabul edip hareket eder.

Ev arayan genç çiftten kızın adı Zeynep'tir. Onların arkadaşları Naci ve Oktay bir kafede görünür. Yönetmen olmak isteyen Oktay, senaryosunu kimsenin beğenmediğini hiç kimsenin filmi için yatırım yapmadığını; Naci de şans oyunlarının tutmadığını söyler. Arkadaşlarına ev aramanın nasıl gittiğini sorarlar, ancak olumlu bir yanıt alamazlar, arkadaşları ev bulamamıştır.

Ragıp beyin kızını istemeye gelmişlerdir. Ragıp Bey görücülerin kendi parasının peşinde olduğunu düşündüğü için kızını vermek istemez, bunun içinde iki yüz elli milyon başlık parası ister, düğüne ve nişana da karışmayacağını söyler. Kızı istemeye gelen aile bunu kabul etmez ve evi terk eder.

Ragıp Bey'in kızı Zeliha, gece haykırışlar içinde ağlar. Evde kalacağını, kimsenin onun için başlık parası ödemeyeceğini söyleyerek ağlar. Üvey annesi, kocasına kızın haklı olduğunu Zeliha'nın evlenmek için üste para vereceğini; kocasının başlık parası istediği için kızlarının evde kalacağını söyler. Kızın babası da bir enayi bulup onu evlendiririz, böylelikle elde kalmaz der ve uyumaya devam ederler.

Ertesi günü şirkette Ragıp Bey'in askerlik arkadaşı ve ona borcu olan Nuri, borcunun kalanını ödemeye gelmiştir. Borcunu öder, karşılığında senedini alır, oturup kısaca sohbet ederler. Askerlik anılarından bahsederler, Ragıp Bey bir daha ondan borç para istemesini arkadaşından rica eder. Arkadaşı ile vedalaştıktan sonra bir telefon gelir şoförü Hüsnü'den araba bozulduğu için sanayide olduğunu, tamircide arabanın parçasının olmadığını ve işinin uzun süreceğini söyler. Ragıp Bey de televizyonda röportajı ne olduğunu ve oraya yetişmesi gerektiğini, taksilere binmek istemediğini dile getirir. O zaman şoförü de yürüyerek gitmesini söyler ve telefonu kapatır. Ragıp Bey, odasından çıktığında sekreteri ona telefon uzatır, telefonun diğer ucunda örgütten arayan kişi vardır. Bu sahnede tehdit telefonları eden kişinin yüzü görülür, yüzde on ortağı ve müdürü olan iş arkadaşı telefonun diğer ucundadır. Örgüt tarafından aradığını söyleyerek, onu kaçıracaklarından ve hesaplaşacaklarından bahseder. Telefonu kapattıktan sonra Ragıp Bey fenalaşır, biraz su içtikten ve ilaçlarını aldıktan sonra kendine gelir. Sekreteri, emniyetten koruma istemesini söylediğinde onun masraflı olduğunu ve uğraşmak istemediğini söyler ve çıkar.

Ragıp Bey'in oğlu Cengiz görünür. Cengiz'e, arkadaşı zengin babadan para almanın yöntemlerini söyler; ancak Cengiz bunların babasına sökmeyeceğini söylediğinde arkadaşı da o zaman tek çare; babanı zehirleyerek öldürmek der.

Dört genç arkadaş hep beraber kafede görünür, birlikte şans oyunları için kupon doldururlar. Televizyonda Ragıp Elibol'un konuk olduğu 'Ekonomi Köşesi' programı açıktır. Onun konuşmalarını dinlerler ve söylediklerine sinirlenip televizyonu kapattırırlar. Kafede başka bir masada bir arkadaşları arabası hakkında konuşup onlara hava atar. Naci sigarasına ateş isteme bahanesi ile onun yanına gider, el çabukluğuyla arabanın anahtarını alır ve arkadaşlarıyla kafeden çıkarlar.

Aynı anda Ragıp Bey'in programı bitmiştir, ona taksi çağırmak isterler; ancak o yürüyerek gitmek ister. Sağlığı için yürürüm der ve çıkar, program yapımcısı da arkasından kendi kendine konuşur cimri olduğu için taksiye binmediğinden bahseder.

Arabası ile sahibinden habersiz tur atmaya başlarlar, çok sürat yaparlar ve yolda yürüyen Ragıp Bey'e çarparlar. Arabaya alıp hastaneye götürülecekleri sırada Ragıp Bey biraz kendine gelir ve örgüt tarafından kaçırıldığını düşünerek kendisini bırakmalarını ister. Arabadakiler bir örgüt tarafından tehdit edildiğini anladıkları Ragıp Bey'i, kendileri kaçırıp fidye isteyerek hayatlarını kurtarmaya düşünürler ve Naci'nin evine götürürler gizlice eve sokarlar. Arkadaşlarından habersiz aldıkları arabayı Naci götürüp yerine bırakır ve eve döner. Ragıp Bey'e KKMA örgütü tarafından kaçırıldığını söylerler. Ragıp Bey rahatsız olduğundan yanında ilaçları olmadığından bahseder. Zeynep, ilaçları alıp sabah getireceğini söyleyerek sevgiliyle birlikte çıkarlar. Oktay da Ragıp Bey'in başını bekleyecektir, onunla olduğu her zamanı değerlendirerek Ragıp Bey'e senaryosunu okur.

Ragıp Bey'in karısı ve çocukları Ragıp Bey eve gelmediği için endişelidirler, neden geç kaldığını sorgularlar, akşam yemeği için onu beklerler. Ragıp Bey'i kaçırıp misafir eden gençlerden Zeynep'in sevgilisi Ragıp Bey'in evini arayarak onun KKMA örgütü tarafından kaçırıldığını, polise haber vermemeleri gerektiğini daha sonra tekrar arayacaklarını söyleyerek telefonu kapatır. Aile bunun bir şaka olduğunu düşünür. Sonra soğumaya başlayan yemekleri tekrar ısıtmamak için sofraya oturup yemeye başlarlar. Saat ilerlemiştir gece yarısına doğru aile şaka sandıkları kaçırma olayının gerçek olduğunu düşünmeye başlarlar ve polise haber verirler.

Ertesi sabah Zeynep istenilen İlaçları alıp gelir, birlikte fidye miktarını kararlaştırırlar. Önce bir milyar düşünürler; ancak Ragıp Bey onlarla pazarlık ederek miktarı iki yüz milyona kadar indirir. Parayı önce Ragıp Bey'den isterler, o esnada Zeynep aslında bu paranın Ragıp Bey'den değil onun çevresinden istenmesi gerektiğini

açıklar. Arkadaşları Zeynep'in haklı olduğunu kararlaştırıp akşamleyin ailesine telefon ederek fidyenin isteneceğini söylerler.

Polis, Ragıp Bey'in evine gelmiştir. Ailesi durumu daha ayrıntılı polislere anlatır, sabah olur. Ragıp Bey'in şoförü eve gelir, kornaya basar. Ragıp'ın ailesi onun geldiğini sanarak arabanın yanına koştururlar; ancak Ragıp Bey'i göremezler. Şoför de içeriye girerek polise bildiklerini anlatır, sonra şirkete giderek patronlarının kaçırıldığını haber verir. Oradakiler üzüldüğünü söylese de çok sevinmişlerdir.

Akşam olduğunda örgüt Ragıp Bey'i dışarıya çıkartıp ankesörlü telefonda fidye istemesi için ailesini arattırır. Ailesindeki herkes bir bahane bularak para vermek istemez. Karısı, eski karısı, oğlu, kızı ve kendi annesi hepsi bir bahane bularak ona para vermek istemezler. Bu durumu yaşayan Ragıp Bey fenalaşır, gençler tarafından eve götürülür. Evde gençler bir numara çevirdiği, insanın ailesinin böyle konuşmayacağını söylerler. Babası kaçırılan bir evladın babası için canını bile verebileceğini, kızının babasının canı tehlikedeyken koca düşünmesine anlam veremediklerini, bir annenin oğlu için her şeyi yapacağını söylerler. O nedenle de Ragıp Bey'in numara yaptığını düşünürler ve hiç dostu arkadaşı ile olup olmadığını sorarlar. Ragıp Bey de arayabilecek yüzde on ortağı ve bir tane de askerlik arkadaşı olduğunu söyler. Gençler ertesi gün onları aramasını isterler.

Ertesi gün aile, polise gider ve fidye için aradıklarını söyler. Polis, evin telefonlarını dinlemeyi alacağını, tekrar aradıklarında yerlerinin tespit edilebileceğini söyler. Akşam olmuştur, Ragıp Bey, asker arkadaşı ve yüzde on ortağını aramak için telefon kulübesine götürülür. Onlardan da istediği fidye miktarını alamaz, bir sürü bahane bularak para vermek istemezler. Ragıp Bey çok sinirlenir, telefon kulübesini tekmeler, gençlerin elindeki silahı alır ve onları öldürmekle tehdit eder. Gençler de yaptıklarının bir oyun olduğunu, aslında bir örgüt olmadıklarını, hayatlarını kurtarmak için paraya ihtiyaçları olduğunu, o nedenle de yaptıkları kazayı kullanarak onu kaçırıyor gibi yaptıklarını itiraf ederler. Ragıp Bey de hayatındaki yalanların ortaya çıkmasından üzgündür, çevresindeki insanların gerçek yüzünü öğrenmiştir. Artık hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağını bilir, onları terk ederek gider. Gençler eve döndüğünde kapıcı evlerinde birini sakladıklarını bildiğini söyler, yöneticiye şikâyet etmiştir. Ragıp Bey evine gider, kapıyı gizlice açar ve içeride aile üyelerinin hepsinin olduğunu ve birbirleriyle miras kavgası yaptıklarını duyar. Yüzde on ortağı ve askerlik arkadaşı da

oradadır. Hepsinin konuşmasını duyduktan sonra evden çıkar, sokaklarda yürür. Sabah erken saatte şoförünün evine gider.

Şoförü gazete okumaktadır, denizden parçalanmış bir ceset çıkartılmıştır, bu cesedin Ragıp Bey'e ait olup olmadığı yazmaktadır, haberi okuduktan sonra kapı çalar, açtığında Ragıp Bey'i görür, önce şaşırır sonra çok sevinir ve içeriye davet eder. Şoför Hüsnü'nün karısı Elvan da Ragıp Bey'i sağ ve sağlıklı görünce çok sevinir. Şoför Hüsnü, içeriye aldığı Ragıp Bey'e gazetelerde onun öldüğünü yazdığını söyler. Ragıp Bey'de gece ölümü düşündüğünü, sabaha kadar sokaklarda dolaştığını, evindekilerin miras kavgasını daha onun ölüsünü görmeden yaptıklarını söyler, bu yüzden çok üzgündür.

Şoför Hüsnü, eve gidip Ragıp Bey'in ailesini alacaktır. Ragıp Bey ölmediğini ailesine söylememesini ister. Nasıl olsa cesedi teşhis için çağırıldıklarında ölmediğini anlayacaklarını söyler. Ancak ailesi daha cesedi teşhise gitmeden gazeteden bakıp kendi aralarında cesedin Ragıp'a ait olduğunu söylerler; çünkü mirasa konmak isterler. Şoför gelip aileyi alır ve emniyete götürür. Cesedin teşhisi için Ragıp'ın ilk karısı da oradadır, şahsi çıkarları için o da cesedin kocasına ait olduğunu kabul eder. Teşhis için morga girer girmez cesedin başında ağıtlar yakıp ağlarlar.

Akşam şoför Hüsnü, eve gelip Ragıp Bey'e olanı biteni anlatır. Birlikte rakı içip dertleşirler. Ragıp Bey'in iyiliklerinden bahsederler, cimri olmadığını sadece hesaplı birisi olduğunu, üniversitede burs verdiği çocukların olduğunu bildiklerini söylerler.

Ragıp Bey, ailesinin yalan sevgisini bilerek nasıl yaşayacağını sorgular, şoförü Hüsnü, hayatını yaşamasını ve artık ortaya çıkmasını, yarın cenazesinin kaldırılacağını söyler. Ancak Ragıp Bey insanların iç yüzünü görmek için bu fırsatı değerlendirmek ister, kendi cenazesine katılacaktır.

Gençler görünür, ailenin cesedi teşhis ettiğini ve yarın cenazesinin kaldırılacağını gazetede okurlar. Gazetede, Ragıp Elibol'un intihar etmediği, öldürüldüğü yazar. Gençler cinayetin onların üstüne kalacağını konuşurlar. Ragıp Bey'in, ailesinin iç yüzünü öğrendikten sonra ne kadar üzüldüğünden ve ona yardım edemediklerinden konuşurlar. Oktay, Ragıp Bey'in hayatından etkilenerek "Bir Adamın İnanılmaz Yalnızlığı" adında yeni bir senaryo yazacağını söyler.

Cenazesine kılık değiştirerek katılır, aile üyeleri ve arkadaşı olarak gördüğü insanların sahte davranışlarını izler. Onu kaçıran gençleri de orada görür. Gençler Ragıp Bey'in ailesinin riyakar davranışlarından ve Ragıp Bey'in aslında ne kadar iyi birisi olduğundan kendi aralarında bahsederler. Cenazede imam hak helalliği istediğinde kılık değiştirerek gelen Ragıp Bey'den başka kimsenin sesi çıkmaz. Tabut taşınırken de kimse yardım etmek istemez. Ragıp Bey, bir başkasından tabut taşıması için yardım ister sonra dönüp ailesinin yalan ağlayışlarını izler.

Cenaze kaldırılırken, gençlerden Naci'nin oturduğu apartmanın kapıcısı karakola ifade vermeye gitmiştir. Gazetede Ragıp Elibol'u görüp tanıdığını, Naci'nin evinin örgüt evi olduğundan şüphelendiğini, örgüt üyelerinden birinin kız üçünün erkek olmak üzere dört kişi olduğunu polise anlatır.

Cenaze sonrası gençler kafede oturup cenazeden konuşurlar. Polisler kafeye gelir, gençleri yasadışı örgüt kurmak ve adam kaçırmak suçlarından tutuklarlar. Akşam televizyon haberlerinde yasa dışı KKMA örgütünün üyelerinin bir baskın sonucu yakalandığı haberi gençlerin görüntüleriyle birlikte verilir. Ragıp Bey, şoförü Hüsnü'nün evinde haberi izler. şoför Hüsnü ortada ölen olmadığını ama dört tane katil olduğunu söyler, Ragıp Bey de asıl katillerin onu diri diri mezara gömen ailesinin ve dost bildiklerinin olduğunu söyler. Konuşmasından sonra bir kâğıt kalem isteyerek ölüm ve teşekkür ilanı yazmak istediğini söyler. Ragıp Bey, ölüm ilanında kaçıırıldığında ona yardımcı olmayan herkese ayrı ayrı içyüzlerini söyleyerek teşekkür yazar.

İlanı okuyan aile şaşıır, Ragıp Bey'in yüzde on ortağıyla askerlik arkadaşı da ilanı okuduktan sonra Ragıp'ın evine giderler. Birinin çok kötü bir şaka yaptığını ya da en kötü ihtimale onun ölmediğini düşünürler. Bunu ortaya çıkartabilecek tek yolun bir ruh çağırmaktan geçtiğini kararlaştırırlar. Ertesi gün akşam eve gelen Ragıp Bey'in şoförü Hüsnü, ailesinin ruh çağıracaklarını Ragıp Bey'e söyler. Ragıp Bey de ruh kılığına girerek evdekilere bir ders vermek ister. Akşam gizlice eve girer, beyaz bir kıyafet giymiştir. Ruh çağırma seansı başladığında sorulan sorulara cevap verip herkesi tersler. Oradakiler ruhu göndermek istediklerin de ortaya çıkarak herkesin hesabını keseceğini söyler.

Sabah mahkeme kurulmuştur, onu kaçıran gençlerin mahkemesi görülür. İdamları istenir o sırada Ragıp Elibol içeriye girerek şahitlik yapmak ister. Olanı biteni anlatır ve onların hiçbir suçu olmadığını söyler.

Ragıp Bey, gençlerle birlikte ofisinde görünür, gençler onu ziyarete gelmiştir, yanlarında da hediye olarak onu kaçırdıklarında aldıkları ilaçlar vardır. Bunları görünce Ragıp Bey, sevinir. Gençlere ihtiyaçları olan parayı verir. Kendi hayatında çok önemli şeyleri fark etmesine yardımcı oldukları için onların hayatlarını kurmalarında onlara yardımcı olur. Gençler Ragıp Bey’den çok şey öğrendiklerini artık gerçekçi olacaklarını konuşurlar. Ragıp Bey, gençlere fabrikasını gezdirir o sırada aile bireylerini de kendi fabrikasında çalıştırmaya başladığı görülür. Yüzde on ortağını ortaklıktan çıkartmış ve çaycı yapmıştır, karılarını kumaş kontrolüne vermiştir, kızına temizlik işlerinde yer sildirir, oğluna kapıcılık yaptırmaktadır. Gençleri kapıya kadar çıkartıp yolcu eder. Onlara el sallar, film burada son bulur.

3.1.16.1. Varyemez Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi

Bir erkek, bir kız olan, boşanıp tekrar evlenen aile babası Ragıp Elibol, evin otoritesi olarak görülmektedir. Zengin ve oldukça tutumlu olan Ragıp, çalışmakta evin geçimini sağlamaktadır. Evin içinden konumlandırılan Ragıp’ın hanımı Dürdane, sadece evin işleriyle ilgilenmekte, ev dışında ekonomik olarak bir katkı sağlamamaktadır. Radikal ve Marksist feminizm açısından bakıldığında kadının üretimde sürecinde⁴³ erkekle eşit olmadığı, ataerkil ideoloji açısından kadının evde konumlandırıldığı ve ona yüklenen annelik, evin hanımlığı rollerini yerine getirdiği görülmektedir. Evin babası Ragıp’ın evlendiği kadına bakışı evdeki her hangi bir ev eşyasından farksız olduğunu; karısı kocasından bir bulaşık makinası almasını istediğinde, kocasının “Biz seni niye aldık be kadın!” sözlerinden anlaşılmaktadır.

Evin erkek çocuğu Cengiz, üniversitede okumakta ve evin dışında görülmektedir. Evin kızı Zeliha, evin içinde üvey annesi Dürdane ile birlikte ev işleri yaparken görülmektedir. Zeliha’nın tek isteği bir koca bularak evden ayrılmaktır. Cengiz’de babasının işlerinin başına geçmeyi hayal etmektedir. Tüm aile bir masa etrafında yemeğe oturmakta; yemek için evin reisi baba her seferinde beklenmektedir. Ataerkil ideolojinin toplumsal olarak erkeği kadının önünde tutmasının yansımaları; kadının erkekle eşit olmadığı görülmektedir.

Anne aile kurumu içinde kocasına hizmet eden, evin içinde tüm görevleri yerine getiren rolünü yerine getirmektedir. Bunu yaparken evin kızı da yanında

⁴³ Karkıner, N. (2013). *Sosyoloji II. Feminist Kuramlar ve Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (Ed: B. Kartal). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, ss. 37-52.

konumlandırılarak evlenmeyi bekleyen ve evlilik onayının da kendi fikri sorulmadan evin otoritesi olan baba tarafından verildiği izlenmektedir. Evin erkek çocuğunun babanın soyunun devamını getireceği ve babanın ölümü gerçekleşmesi halinde babasının toplumsal rolünü üstleneceği filmde görülmektedir. Ragıp Bey'in öldüğü düşüncesi sırasında aile üyeleri babanın sağladığı otoritenin yokluğunda neler yapacaklarını göstermektedirler. Filmde, radikal feminizmin⁴⁴ kadın ile erkek eşitliğini bozduğunu söyledikleri aile kurumunun, ataerkil ideolojiyi yeniden üretiminin gerçekleştirileceği ve kadın ile erkek arasındaki eşitsizliğin kuşaklar tarafından devam ettirileceği görülmektedir.

3.1.17. Propaganda Filmi

Künye: Yapım Yılı: 1999, Senarist: Sinan Çetin – Gülin Tokat, Yönetmen: Sinan Çetin.⁴⁵

Film, tren görüntüsü ile başlar, istasyonda bekleyen halk görünür. İstasyonda bando takımı ve oldukça kalabalık insanlar topluluğu görülür. Hisli Hisar kasabasına tren gelmektedir, filmin geçtiği yıl 1948'dir.

Trenden üniformalılar iner, bu üniformalılar gümrük muhafaza memurlarıdır. Gümrük muhafaza memurlarının başındaki müdür Hisli Hisar köyünde yaşamış, okuyarak memur olmuş köylüden birisidir; adı mehdidir.

Onu istasyonda tüm ahali karşılar, çocukluk arkadaşı Rahim, trenden inince Mehdi'ye sarılır ve kendi eşi Azamet ile tanıştırır. Eşi Rahim'in dördüncü karısıdır. Mehdi, tanışınca demek ki köyün öğretmeni, muallimi yengemiz, der. Mehdi düğün hediyesi olarak Rahim'in eşi Azamet'e keman getirmiştir. Rahim çocukluk arkadaşı Mehdi'nin gelişinin şerefine ona kır bir at hediye eder. Mehdi, teşekkür için Rahim'e sarıldığında bir silah fark eder. O silah Mehdi'nin babasının ölmeden önce Rahim'e hediyesidir. Rahim, Mehdi'nin gelişi şerefine havaya ateş eder. İstasyonda olmayan iki kişi vardır; Rahim ve Mehdi'nin çocukları. Mehdi'nin oğlu Adem ve Rahim'in kızı Filiz birbirleriyle yıkıntı harabe bir yerde buluşup görüşürler. Ankara'dan gelen trenin geç geleceği düşüncesi ile istasyona en son onlar gelir. Babaları çocuklarını görmeyince

⁴⁴ İmançer, D. (2015). *Feminizm ve Yeni Yönelimler*.<http://www.kozanbilgi.net/feminizm-ve-yeni-yonelimler.html>, (Erişim tarihi: 08.04.2018)

⁴⁵ Çetin, S., Çetin, C., Kohlstedt, S. (Yapımcı) ve Çetin, S. (Yönetmen). (1999). Propaganda [Film]. Türkiye: Plato Film ve Palermo Film. <https://www.youtube.com/watch?v=zrxWh5zKe4I> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://sinematurk.com/film/1030-propaganda/> (Erişim tarihi: 16.02.2016).

eşlerine nerede olduğunu sorarlar, o sırada koşar adım çocukları gelirler. Aynı ayrı babalarının yanına varırlar. Babaları, çocuklarına nerede kaldıklarını sorduklarında ikisi de aynı cevabı verir; "Ateşi söndürüyordum baba!" derler. Babaları manalı bir şekilde birbirlerine bakarlar.

Herkes istasyondan köye doğru yürümeye başlar, bir tek Mehdi ona hediye edilen atla gitmektedir. Ankara'dan gümrük sınırında kullanılacak dikenli tel balyaları getirilmiştir, askerler balyaları köye getirir. Mehdi, köy sokaklarında geçerken onu gören halk hazır ol duruşuyla "Ankara, Ankara güzel Ankara" sözleri olan türküyü söyler.

Gümrük Muhafaza Müdürü Mehdi çalışmalarına başlar, sınırın belirlenmesi ve dikenli tellerin çekilmesi yapılır. Mehdi, çalışmalar sürerken çocukluk arkadaşı Rahim'in evine giderek onu ziyaret eder. Rahim'in kızı Filiz çay servisi yapar. Rahim ve Mehdi birlikte nargile içer ve çocukluktan bahsedip, sohbet ederler. Babasının cenazesine katılamadığı için üzgün olduğunu belirten Mehdi, babasının kendisine dargın olup olmadığını Rahim'e sorar. Rahim, Mehdi'nin babasının ona dargın olmadığını sadece üzüldüğünü söyler. Ölmeden önce tabanca hediye ederken gözlerinin çok dolduğunu söyleyince Mehdi, tabancayı babasının ona bırakmak yerine çocukluk arkadaşı Rahim'e vermesine anlam veremez ve gerçekten tabancayı ona verip vermediğini sorar. Rahim de açıklar. Mehdi Ankara'da iken onun ailesinin yanında yer alması, Mehdi'nin babasına evlatlık etmesi nedeniyle Mehdi'nin babası tabancayı Rahim'e hediye etmiştir. Dikenli tel Ankara'dan gelen bilgiler doğrultusunda ölçülerek çekilmeye başlanmıştır; ancak Mehdi'nin çocukluk arkadaşı Rahim'in evi ve onun yanında birkaç ev daha sınırın dışında kalmıştır. Neler olduğunu Rahim sorduğunda Mehdi kaçamak cevaplar vererek durumu kontrol etmek için memurların yanına gider. Yardımcısı Mahmut'a sorduğunda Ankara'daki sınır bilgileri ile eski taşların birbirini tuttuğunu ve sınırın buradan geçmesi gerektiği cevabını alır. Sınırın dışında köyün sıhhiyesi olan Rahim, öğretmenliğini yapan Mehdi'nin karısı Azamet ve bir de hayat kadını kalmıştır.

Sınır oluşturulurken Filiz Adem'le düğünde giyeceği gelinliğin provasını yapar, ailelerinin kadınlarına gelinliğini gösterir. Akşam olduğunda Mehdi'nin hanımı Şahane yatak odalarında Mehdi'ye Filiz'in gelinliğini anlatır. Mehdi, oğlu Adem'in düğünü için biraz acele ettiklerini düşünür, karısı buna karşı çıkar. Filiz'in Adem'i çok beklediğini ve

bir an önce düğünlerini yapılması gerektiğini söyler. O akşam Filiz ve Adem'in buluşarak bir araya gelip vakit geçirdikleri de gösterilir.

Sabah, Mehdi işe gitmek üzere evden çıkarken Mehdi'nin büyük oğlu Adem dışında diğer çocukları ve hanımı kapının önünde dizilerek babalarını işe uğurlarlar. Mehdi'nin en büyük oğlu Adem'den sonra iki kız çocuğu (Melek ve Şadiye)son olarak bir tane daha erkek çocuğu (Cemil) vardır. Mehdi'nin hanımı durumlarına şükreder, o sırada rahim ve eşi görünür birlikte yeni yapılan sınır kapısından geçerek köye girerler. Sınır kapısının açılışı yapılmadığı için şimdilik geçişlere izin verilir; ancak açılıştan sonra sınırdan istenildiği zaman geçilemeyeceği sınırın diğer tarafında kalanlara söylenmez.

Sınır kapısının açılışı yapılır. Şiirler okunur, konuşmalar yapılır, marşlar söylenir ve törenle açılış gerçekleştirilir. Tören sonunda herkes evine dağılır, sınır kapısında Rahim ailesiyle beraber geçerken Mehdi duygusallaşır. Rahim'in bir daha sınırdan pasaport olmadan geçemeyeceğini bildiği için Rahim'e sarılır, Rahim, Mehdi'nin duygusallaşmasına anlam veremez ama arkadaşının kendisine sarılmasına sevinir.

Ertesi gün köyün öğretmeni sınır kapısından geçip köye girmek için sınıra gelir; ancak geçirilmez. Yasak olduğu söylenerek geri çevrilir, evine dönen Mehdi'nin hanımı ve köy öğretmeni Azamet, Rahim'e artık sınırdan geçemeyeceklerini söyler. Rahim durumu anlamak için Mehdi'nin yanına gitmeye karar verir. Mehdi, Rahim'i sınırdan geçiremeyeceğini ona söyler, sonra sınırın her iki tarafında yan yana oturarak nargile içerek konuşurlar.

Onlar konuşurken oradan geçmek isteyen köyden ihtiyar birisi köyüne giremez. Mehdi pasaport olursa geçebileceğini söyler. İhtiyar adam geçmek için ısrar edince Rahim onu alarak evine götürür. O esnada Mehdi'nin oğlu Adem görülür, harabelerde Filiz'i bekler. Filiz, Adem'in yanına gitmek için evden çıktığında her tarafın dikenli tellerle kapalı olduğunu görür. Adem'in yanına tellerden geçip gidemez. Filiz sınır kapısından geçmek için geldiğinde Gümrük Muhafaza Müdür Yardımcısı Mahmut onu geçirmez. Filiz kayınpederi olacak Mehdi'ye baba diye seslenir; ancak Mehdi dışarı çıkarak Filiz'e cevap veremeyeceği için binada kendini gizler. O dakikalarda Adem gelir, sınırın farklı iki tarafında birbirleriyle konuşurlar, artık sınırdan pasaportsuz geçilemeyeceğini öğrenirler. Onlar konuşurken köyün delisi davul çalarak sınır kapısına gelir, o da sınırın dışında kalmıştır. Sınırdan geçirilmez, o zaman sınır kapısı ile dalga

geçer; ayağını, kolunu, davulunu sınırdan geçirdiğini söyler. Durumun ciddiyetinin anlaşılması için Müdür Yardımcısı Mahmut, müdürüne davulcuya uyarı atışı yapılması gerektiğini söyler. Bunun üzerine Mehdi, davulcunun ayağına askerlerin ateş etmesi için emir verir, köyün delisi ayağından vurulur. Sınırdan zorla geçmek isteyenlerin vurulacağı bu sayede anlaşılır.

Köyün delisi Rahim'in evinde tedavi edilir. Kurşun ayağından çıkartılır, pansumanı yapılır. Rahim pansumanı yapıp bitirdikten sonra kızı Filiz Adem'le evlenmesini gerektiğini, Adem'den hamile olduğunu söyler. Bunu duyan Rahim aracına binerek sınır kapısına ilerler, Mehdi sınır kapısında dikilir. Rahim son noktada durup araçtan iner ve Mehdi'ye sınırdan geçememesinin hesabını sorar. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olduğunu ve sınırdan geçmesi gerektiğini dile getirir. Mehdi de pasaport olmadan geçemeyeceğini söyler. Böyle tartıştıktan sonra Rahim, Mehdi'ye o zaman "Gözün aydın! Yabancı bir memlekette gayrimeşru torunun olacak." Der. Bunu duyan Mehdi telaşa kapılır, bu sebeple sürgüne yollanabileceğini düşünür.

Çobanlar, koyun sürülerini otlatmaktan dönerler ve sınırla karşılaşırlar. Sınır kapısına gelip geçmek isterler; ancak başarılı olamazlar, onlarda sınırın dışında kalmışlardır.

Köyün öğretmeni sınırın diğer tarafında kaldığı için öğrencilerini dikenli tellerin ardından eğitmeye başlar. Köyün kadınları da öğretmenin ahlaksız olduğu için sınırın dışında tutulduğunu kendi aralarında konuşurlar.

Gece yatak odasında Mehdi'ye, karısı Şahane kızar. Yapılan dikenli telli sınırın anlamsızlığından söz eder. Bu görevi kabul ettiği için kocasını kızar. Kocasını Mehdi de kendisi kabul etmese bir başkasının gelip bu işi yapacağını söyler. Karısı konuşmadan sonuç alamadığını anlayınca, o da evlilik hayatına sınır koyduğunu söyler. Mehdi de bu sınırdan geçebileceğini; çünkü pasaportunun olduğunu söyleyerek evlilik cüzdanını gösterir, karısı onun geçersiz olduğunu söyleyip kocasına sırtını dönüp uyur.

Ertesi gün Mehdi'yi işe yolcu etmek için çocukları yine kapıdadır, karısı da onu yolcu etmek için Mehdi'nin ardı sıra kapıdan çıkar; ancak çok sinirlidir, çocukları da babalarını yüzüne bakmaz ve babalarının sorularına cevap vermezler.

Köyün çocuklarının sünneti de tel örgülerin ardından yapılır.

Adem ve Filiz dikenli bir araya gelmek isterler, tel örgülerden geçemezler. Birbirlerini çok özleyen çift tel örgünün ardında öpüşüp birlikte olmaya çalışırlar. Dikenli teller battığı için canları yanar, o esnada gelen jandarma onları birbirinden ayırır.

Köyde tek bir kişide, Kopuk Yaşar'da pasaport vardır. Kopuk Yaşar, pasaportu sayesinde sınırdan geçer ve tüm köylüden alkış alır. Koyunlar sınırın dışında kaldığı için kaçak yollarla köye sokulmaya başlanır. Köylülerden bazıları kaçak yollardan geçerek, sınırın diğer tarafında kalan hayat kadına gidip içkili eğlenceye katılır.

Mehdi'nin karısı Şahane her seferinde kocasını Ankara'ya giderek sınır dışında kalan arkadaşlarına çözüm bulması gerektiğini söyler. Evde huzursuzluk yaşayan Mehdi, sınır karakoluna gelerek orada bekler. Mehdi çözüm olarak müsaade kâğıdı çıkartmak ister; ancak Müdür Yardımcısı Mahmut'tan mevzuatları uygun olmadığı için o belgeyi çıkaramayacaklarının cevabını alır. Bu durumdan Mehdi de hoşnut değildir ve çok üzgündür. Bu olayların yaşanmasından çok üzgün olduğunu ve istifa etmek istediğini dile getirir, yardımcısı Mahmut da buna engel olur. Mehdi'ye çok iyi bir memur olduğunu ve kendine onu örnek aldığını söyler, Mehdi buna gururlanır ve mutlu olur.

Mehdi, Rahim'i çağırarak bu durumdan hoşnut olmadığını söyleyip, sınırın iki yakasında bir araya gelip bu durumu nasıl düzeltereklerini konuşmak ister.

Sınırın iki tarafında her iki aileden herkes vardır. Oturma düzeni herkesin yaşına ve aile içerisindeki statüsüne göre karşılıklı düzenlenmiş şekilde oturup sohbete başlarlar. Konuşma esnasında sınır ihlalleri olur, birbirlerine bir şey alıp verirler, bu durumu gören Mehdi çok kızar. Sınır ihlali yapmamaları için onları uyarır. O sırada sınır ihlali yapan bir koyun görünür. Mehdi onun peşine koşup yakalar ve Jandarma'ya zabıt tutularak koyunun sınır karakoluna konulmasını söyler. Tekrar konuşmak için Rahimlerin yanına döner. Mehdi gelince aileler birbirine bir şey vermeyi keser, Mehdi oradakilere sınır ihlali yapılacaksa oturmayalım diyerek gidecek olur; ancak karısı Şahane kocasına çok sert bir bakış atar ve Mehdi oturalım diyerek kararını değiştirip yerine oturur. Rahim'le atışmaya başlarlar. Rahim'e pasaport almasını söyler, Rahim bunu nasıl yapacağını sorar; hemen öyle kolay alınmadığını söyleyince tartışmaya başlarlar. Küçüklüklerinden bahsederler; Mehdi, okulu bırakarak sıhhiyecisi olduğu için Rahim'i küçük görür. Birbirlerine hakaret ederler, sonra da Rahim, kızının hamile

bırakılması nedeniyle Mehdi'ye kızar. Mehdi de dayanamayıp Rahim'in boğazına sarılır, toplantı böylelikle son bulur.

Ertesi gün Mehdi, sınır kapısına gelip Kopuk Yaşar'a seslenir ve hayırlı bir iş için kendisinin yanına gelmesini, kızını ona vereceğini söyler. Kopuk Yaşar, Adem'e ne olacağını sorar. Rahim Mehdi'nin oğluna kızını vermeyeceğini, kendi adına hiçbir karar alamayan bir adamın oğluna kızını vermek istemediğini söyler. Bunu Mehdi'ye duyuracak şekilde bağırarak söyler. Mehdi, gümrük karakolundan çıkıp Rahim'e arkadaşlıklarının gittiğini ve hediye ettiği atını geri almasını söyler; ancak at demirbaş olarak kaydedildiğinden verilemez. Bu duruma Rahim, güler ve oradan ayrılır.

Mehdi bir şeyleri sorgulamaya başlar. Rahim haklılığını düşünmeye başlar; çünkü kendi adına karar alamamaktadır. Kendisine hediye edilen atı bile Rahim'e geri veremez, çocukluk arkadaşına yardım edemez, bir güç temsili olarak görülen Gümrük Muhafaza Müdürü, karar alıp, çözüm üretip uygulayamaz yani hiçbir şey yapamaz.

Mehdi, ailesiyle sofrada bir araya gelmiş yemek yiyorlardır; ancak Adem camdan Filiz'in evine bakıp uzaklara dalmıştır. Babası neden yemek yemediğini sorduğunda Adem, Filiz'i kaçıracağını söyler. Filiz'i nereye kaçıracağını sorduğunda, oğlundan Amerika Colorado'ya cevabını alır. Babası bu duruma güler, daha iki adım öteye pasaportla gidemiyorsun, onu oraya nasıl kaçıracaksın diye hesap sorar. Adem pasaportun ne kadar önemli bir şey olduğunu o zaman anlar.

O akşam Kopuk Yaşar Rahim'in evine Filiz'i istemek için gitmiştir. Rahim kızını daha ona vermediğini sadece konuşacaklarını söyler. Kopuk Yaşar'ı gören Filiz öfke ile evin içine girer. Bu sırada radyoyu açan Rahim'in hanımı Azamet, kocasıyla dans etmek ister; ancak Rahim karısını tersler, büyük oğluna rakı getirmesini söyler, Kopuk Yaşar'ı oturması için buyur eder.

Filiz kimseye sezdirmeden evden çıkar, sınırı geçip Adem'in yanına varır, gizlice Adem'in yatak odasına girer. Adem önce ona kızar, Ankara'ya gidip pasaport alacağını, ondan sonra gelip onu alacağını söyler. Filiz, kızgın bir şekilde daha ne kadar bekleyeceğinin hesabını sorar, çocuğun günden güne büyüdüğünü söyler, sonra birbirleriyle öpüşüp birlikte olurlar.

Muhafaza Müdürü Mehdi'nin evini aramaya gönderir. Jandarma Komutanı her tarafı ararken Mehdi, Adem'in odasında Filiz'i görür. Adem'e kızar; ancak kimseye bir

şey söylemeden dışarı çıkar, komutana kaçağın orada olmadığını söyler. Müdür Yardımcısı Mahmut, Filiz'i Adem'in odasında görür, jandarma komutanına kaçağın orada olduğunu haber verir. Filiz'i bulan jandarma onu tutuklar. Adem, Filiz'i tutuklamalarına ve götürmelerine engel olmaya çalışır; ancak jandarmalar onları ayırır. Babası, Adem'i teselli eder birlikte Filiz'in götürüldüğü sınır karakoluna giderler.

Filiz'in babası Rahim kızının tutuklandığını görür, sınır kapısına gelir. Rahim'in karısı sınırın diğer tarafında öğretmenlik yaparken Filiz'in tutuklandığını görür. Herkes sınır kapısında toplanır. Rahim, Mehdi'yi çağırır ve ona sert bir tokat atar, Mehdi, Rahime karşılık vermez.

Akşam Adem Filiz'in yanına girmeye çalışır ancak jandarmalar engel olur. Ertesi sabah Filiz'in tutuklandığı karakolda pencerenin önünde Adem, Filiz ile konuşur. Adem, her şeyin yoluna gireceğine inandığını söyler. O sırada Filiz'in babası gelir sınırın diğer tarafından Filiz'e seslenir. Kızına Kopuk Yaşar'ı çağırmasını sebebin sadece Mehdi'yi kızdırmak olduğunu söyler. Filiz, bunu bildiğini ve babasına kırgın olmadığını söyler. Kopuk Yaşar, gelip pasaportuyla sınırın diğer tarafına Rahim'in yanın geçip oradan Filiz'le konuşur, onu oradan kurtaracağını söyler. Sonra Mehdi'nin yanına gidip Filiz'i bırakmasını söyler; ancak Mehdi, jandarmalarla Kopuk Yaşar'ı uzaklaştırır. Adem, Filiz'e aklına bir fikir geldiğini söyler, bir suç işleyerek Filiz'in yanına hapse atılmayı sağlamaya çalışır; ancak kendini tutuklatmada başarılı olamaz. Filiz'in ailesi ona bir şeyler getirmiştir, köyün çocukları aracılığı ile Filiz'e iletirler. Bunu gören Müdür Yardımcısı Mahmut sınır ihlaline son vermeleri için jandarmalarla beraber camın önüne gider. Rahim ve ailesine oradan uzaklaşmasını, gitmezlerse ateş açacaklarını söyler. Rahim gitmek istemez, karısı ve kızı Filiz, Rahim'i çekilmesi konusunda ikna eder. Mahmut, iki tane bekçi oraya dikerek karakolun içine geri gelir. Rahim, oradan uzaklaşır sınır kapısına gelir. O anda Mehdi'nin küçük oğlu Cemil gelerek annesinin evi terk edip teyzesine gittiğini söyler.

Mehdi, oğlu Cemil'e bir tokat atar, oğlunun suratına tükürür annesini bıraktığı için kızar. Sonra atın atlayarak karısını durdurmak için yola çıkar. Karısı kızlarını alarak tren istasyonunda görülür, üzgündür. Bir yandan gitmek istemez, büyük kızı babasının laftan anlamadığını belki böyle anlayacağını söyleyerek ve annesini gitmeye ikna eder. Trene binerler, tren hareket eder.

Adem bisiklet tamiri yaparken gösterilir, Kopuk Yaşar Adem'e laf atar. Bir pasaportu olsaydı bunların başına gelmeyeceğini söyler. Filiz'i bırakıp annesinin babasının derdine yanmasını söyler. Bunları duyan Adem Kopuk Yaşar'ı hırpalır ve ona bir daha anne, babasının, özellikle Filiz'in adını ağzına almamasını söyler.

Mehdi trene atıyla yetişir, treni durdurur. Eşini ve çocuklarını trenden zorla indirir.

Filiz, Adem'e kavgadan dolayı bir yerine bir şey olup olmadığından emin olamadığı için nasıl olduğunu bağıarak sorar. Jandarma ona kızarak susturur, Filiz, jandarmaya nişanlısına vermesi için bir hediye verir, jandarma da bunun karşılığında ona bir şey vermek istediğini ama parası olmadığı söyleyince Filiz, Adem'e mesajını götürmesinin onun için yeterli olacağını söyler. Jandarma Filiz'in sözlerini Adem'e iletir.

Mehdi karısı ve kızlarıyla köye döner. Bu sırada dikenli tellerde bir açıklık gören Mehdi'nin karısı Şahane, kızlarını da alarak sınırın diğer tarafına geçer. Mehdi buna çok sinirlenir, sınır ihlali yaptıkları için onlara kızar. Bu İhlale çocuklarını kattığı için karısı Şahane'ye ayrıca kızar. Karısı Şahane, kocasına hayatlarını mahvettiğini Ankara'ya gidip artık bu işe halletmesi gerektiğini söyler. Mehdi'ye çocukluk arkadaşı Rahim ve onun ailesini sınırın kendi taraflarına geçirmesini ister.

Rahim sınırın diğer tarafında kalan dükkânında kiracısından kirasını ister; ancak kiracısı kirayı vermez. Kirayı vermediği için kiracısını Gümrük Muhafaza Müdür Yardımcısı Mahmut'a şikâyet eder. Mahmut, sınırın diğer tarafında olduğu için mal sahibi olsa bile kirayı elden alamayacağını, paranın gümrüğe tabi olacağını söyler. Bu konuşmalar yaşanırken Mehdi'nin karısı Şahane ve kızları sınırın diğer tarafında olan Rahim'in yanına gelirler. Rahim onları görünce şaşırır. Mehdi karısını ve kızlarını sınırın kendi tarafına geçirmeye çalışır, o sırada Rahim buna engel olur pasaport olmadan geçemeyeceğini Mehdi'ye söyler. Akşam olur. Filiz, sınır ihlali yapan koyunla tutuklandığı karakol binasında konuşurken görülür. Sabah olur, Mehdi sınırın diğer tarafında olan karısı Şahane'ye seslenir. Şahane kocasına yüz vermez. O zaman Mehdi büyük kızı Melek ve Şadiye'ye seslenip, yanına çağırır.

Mehdi kızlarına, annelerinin ve onların nasıl olduklarını sorar. İyi olduklarının cevabını alır, sonra meseleyi halletmek için Ankara'ya yazdığını ve bir sonuç almaya çalışacağını söyler. Eşine yazdığı mektubu iletmesi için büyük kızı Melek'e verir,

Melek babasına kırgın olduğu için fazla yüzüne bakmaz, mektubu alıp annesinin yanına geçer. Küçük kızı Şadiye, babasına annesinin bu yaşananlardan dolayı çok üzgün olduğunu ve hep ağladığını söyler. Mehdi her şeyi düzelteceğini söyleyip kızının başına okşar, onu öpmek ister; ancak tel örgüden öpemez, kızını annesinin yanına geri gönderir.

Rahim içinde bulundukları durumu değerlendirir. Kendi vatanına giremediği için oradan uzaklaşmak ister. Ailesini de yanına alacaktır, tutuklu olan kızı Filiz'i almak için sınırı kapısına gider. Mehdi'nin babasının ona hediye ettiği silahı kutusu ile beraber yanında getirmiştir. Mehdi'ye onun babasının ölmeden önce ona verdiği bu silahta Mehdi'nin gözünün kaldığını bildiğini söyler. Mehdi'ye, baban bu silahı sana hak etmediğini düşündüğü için vermemişti. Bana verdiğinde de darda kalırsan kullan demişti der. Silah karşılığında kızını ister. Mehdi bunu yapamayacağını söylediğinde de Rahim, silahı Mehdi'ye doğrultarak onu tehdit eder. Mehdi, Rahim'e biz arkadaş değil miydik diye sorar. Rahim de öyleydik; ancak sen aramıza sınır koydun der. Rahim, içeride tutuklu olanın kızı olduğunu, karnındaki çocuğun babasının da en iyi çocukluk arkadaşının oğlu olduğunu ve bir baba olarak kızı için her şeyi yapacağını söyler. Rahim, Mehdi'den kızını getirmeleri için emir vermesini ister. Mehdi, Filiz'i getirip bırakmalarını emir verir, Mahmut'a silah tehdidi altında olduğunu söyler. Mehdi, Rahim'e ölümden ve başka bir şeyden korktuğu için değil, gerçekten Filiz'in orada kalmasını istemediği için emir verdiğini söyler.

Filiz'i getirirler sınırı geçirirler. Babası Filiz'e eve gidip eşyalarını toplamasını söyler. Adem bu olanları görür o da sınıra gelir. Rahim, Mehdi'ye silahı verir ve Mehdi'nin babasının vasiyetini yerine getirdiğini söyler.

Adem'le Filiz konuşurlar. Adem, Filiz'in babası rahimin oralardan uzaklaşıp gideceğini anlamıştır. Sınır ihlali yaparak Filiz'le Beraber gitmek ister. Tam sınırı geçecekken babası Mehdi gelir, oğlunun sınırı geçmeye çalışırken görür. Adem babasına, onu sevmediğini, onun yanında yaşamak istemediğini, Filiz'in yanına gitmek istediğini söyler. Babası çok üzülür, Adem ailesinin geri kalanının sınırın diğer tarafında kaldığını söyleyerek babasını ağır bir şekilde eleştirir. Adem babası Mehdi'ye bir babalığını görmediğini, onun için hiçbir şey yapmadığını söyler. Babası silahını oğluna doğrultur, ağlayarak sen de beni terk etme Adem der; ancak Adem bağırarak sevdiği

herkesin sınırın diğerk tarafında kaldığını, onu sevmediğini söyler. Babası bu duruma dayanamaz ve oğlu Adem'e ateş eder.

Oğlunu karakola getirirler, onu kolundan vurmuştur. Mehdi jandarmalara Rahim'i çağırmasını söyler. Müdür Yardımcısı Mahmut, buna karşı çıkar; ancak izin vesikası yazılırsa Rahim'in sınırı geçebileceğini söyler ve daktilo başında izin vesikasını yazmaya başlar. Rahim, kızı Filiz'i sıhhiye çantasını getirmesini için eve gönderir. Filiz koşarak çantaya getirir vesika yazılmasını beklemeden jandarmalar kapıyı açarak Rahim'i içeriye alırlar. Rahim hemen Adem'in yarasına pansumana başlar; bunları gören Mahmut izin vesikasını yırtarak durumu Ankara'ya bildireceğini söyler. Yaşanan bu olaylar karşısında Rahim, Mehdi'ye oğlunun kan kaybettiğini o durumda bile vazifesini düşündüğü için onu anlamadığını söyler.

Adem'in annesi ve kardeşleri perişan olurlar; ancak sınırdan geçirilerek Adem'in yanına alınmazlar. Adem'in annesi ve kız kardeşleri sınırda oturup beklerler. Adem'in durumunu iyi olduğunu görmek isterler. Onu görene kadar oradan ayrılmazlar.

Tüm eşyalarını toplayan Rahim kamyonu yükler. Köyü terk etmek üzere yola çıkmaya hazırdır. Mehdi kendi çocuğunu vurduğu silahın kurşununa bakarak derinlere dalar, çalışmalarından dolayı onu kutlamaya bir heyet gelir; ancak onlara tepkisiz kalır.

Mehdi'nin yanında küçük oğlu Cemil oturur. Büyük oğlu Adem karakolun içerisinde durur. Mehdi'nin karısı sınırın diğerk tarafında kapının yakınlarında kızları ile beraber bekler. Mehdi'nin küçük kızı Şadiye, oynamak için küçük kardeşi Cemil'i çağırır; ancak ikisi de sınırın farklı taraflarındadır. Cemil oynayamayacaklarını söyler. Şadiye babasından izin almak ister, babası cevap vermez.

Mehdi birdenbire ayağa kalkar, karakolun içine girer, üniformalarını çıkarır. İç çamaşırlarıyla ve atletine iliştirilmiş İstiklal Savaşı'nda kazandığı madalyası ile kalır. Oğlunu alarak karakoldan çıkarmak ister. Mahmut buna engel olur, Mahmut'u ambara doğru götürür, ambarı açtırıp Mahmut içeriye iteler ve üzerine kapıyı kitler. Mahmut sicilinin ne olacağını sorar müdürüne. Mehdi de oğlunun sicilinden daha önemli olduğunu söyler, Adem'i de alarak sınırın diğerk tarafına geçer, tüm ailesi bir araya toplanabilmiştir. Rahim, eşyalarını toplayıp kendi ailesini de almış yola çıkar. Mehdi, ailesi ile beraber Rahim'in yanına gider. Rahim'i durdurur, kucaklaşırlar. Mehdi de ailesiyle beraber Rahim'in aracına biner. Rahim aracını sınır kapısına doğru sürer, kapıyı kırarak içeriye girerler. Film bu sahnelerle son bulur.

3.1.17.1. Propaganda Filminin Cinsiyet Rollerine Göre Değerlendirilmesi ve Analizi

Gümrük Muhafaza Müdürü baba mehdi evin geçimini sağlayan, evin reisi ve otoritesi olarak görülmektedir. Ailede Mehdi ve büyük oğlu Adem çalışmaktadır. Anne ve diğer çocukları çalışmamaktadır. İki kız ve iki erkek olmak üzere dört çocuk sahibi anne Şahane ve baba Mehdi, ataerkil bir aile yapısı sergilemektedirler. Anne evin içinde konumlandırılmakta; kızları onun yanında gösterilmekte; çocukların babaya hürmet ettiği bir aile yapısı sergilenmektedir. Marksist feminizm açısından bakıldığında evin annesi üretim sürecinde erkek kadar yer almadığından erkek ile kadın arasında bir eşitlik bulunmamaktadır.

Kadın evin içinde konumlandırılırken, evin babası ve büyük erkek çocuk evin dışında konumlandırılmaktadır. Anne ve baba ailesiyle birlikte bir sofrada akşam yemeğinde görülmektedir. Sabahları babanın evden uğurlanışı bir tören gibi gerçekleştirilmektedir. Kadın erkeğin varlığına ve bulunulan şartlara şükretmektedir. Evin anne ve babası bir sorun yaşandığında yatak odalarında konuşurken görülmektedirler. Ataerkil ideolojinin kadına yüklediği evin hanımı ve çocuklarının annesi olma rolünün burada gerçekleştirildiği görülmektedir. Kadın erkeğin gölgesinde üretim sürecinin dışında, üretim ilişkileri açısından evin içinde tüm sorumluluklarını yerine getiren anne olarak erkekle eşit konumda olmadığı; ancak bu konumu kabullendiği ev çocuklarına da aktardığı izlenmektedir. Radikal feminizm açısından bakıldığında aile içinde kadın ataerkil ideolojiyi⁴⁶ desteklemektedir. Annelik rolünün gereğini yerine getirmekte ve çocukları aracılığıyla ataerkil ideolojinin sürdürülmesini sağlamaktadır.

Baba ve anne çocuklarına sevecen yaklaşmakta; ancak baba, küçük çocuğunun yanlış bir davranışını gördüğünde çocuğuna vurmaktadır. Büyük çocuğuna söz geçiremediği zaman silahıyla onu sadece durdurmak için vurduğu izlenmektedir. Otorite olan baba, otoritesinin sorgulandığı, önemini yitirdiğini düşündüğü bir zamanda elinden kayıp gitmesini istemediği egemenliği için mücadele ettiği; ancak neslini devam ettirecek ailesinin tamamının isteklerine boyun eğmek zorunda kaldığı görülmektedir. Bir baba olarak dağılmasını istemediği ailesi için sahip olduğu her şeyden vazgeçebileceği, erkeğin aileyi bir arada tutan otorite olduğu anlatılmaktadır.

⁴⁶ Karkıner, N. (2013). *Sosyoloji II. Feminist Kuramlar ve Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (Ed: B. Kartal). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, ss. 37-52.

Evin büyük oğlu Adem'in işi elinde olduğu ve evlenmek için gün saydığı görülmektedir. Büyük erkek çocuğun babası karşısında sevdiği kadın için sesini yükselttiği, bir erkeğin sahiplendiği kadın için ailesindeki otoriteye dahi karşı çıkabileceği gösterilmektedir. Erkeğin yeni bir aile kurumunu oluşturması durumunda sahip olduğu anne ve babasının maddi ve manevi her zaman çocuklarının yanında olacağı, çocuklarının da ailesinin onay ve isteklerine saygı duyduğu; ancak yine de isteklerinin yerine getirebilmek için aile üyelerini ikna etmeye çalıştıkları görülmektedir. Filmde, Adem ve Filiz'in evlenmek için Adem'in babasının gelmesinin beklenmesi, köyden geçen sınır nedeniyle Adem ve Filiz'in ayrılık yaşamaları; aileleri sevgilerine inandırıp, mücadele etmeleri ve en sonunda bir araya gelmeleri süreçleri izlenmektedir.

4. SONUÇ

Feminist teorinin toplumsal cinsiyet yaklaşımları bağlamında incelenen filmlerde toplumsal cinsiyet rollerinin kadın ve erkek için ayrı özelliklerde biçimlendiği görülmektedir. Kadının mekânsal, ekonomik, bireysel olarak rolleri erkek ile karşılaştırıldığında farklılık gözlenmektedir. Kemal Sunal'ın baba rolünü oynadığı Kapıcılar Kralı, Kibar Feyzo, Şendul Şaban, Gurbetçi Şaban, Davacı, Öğretmen, Düttürü Dünya ve Boynu Bükük Küheylan filmlerinde kadının üretim sürecinde yer aldığı görülmektedir. Kadının üretim sürecinde yer aldığı bu filmlerde, Şendul Şaban filmi dışında, kadın aile kurumu içerisindeki ev içi rollerini üstlenmeye de devam etmekte olduğu görülmüştür. Bu filmlerde Marksist feminizm açısından üretim sürecine dâhil olan kadının erkekle sadece ekonomik anlamda bir eşitliği olduğu; radikal feminizm açısından kadının ev içindeki rollerinin devam etmesi bu konuda erkekten bir yardım görememesi sonucunda üretim ilişkileri⁴⁷ bağlamında kadının erkekle eşitliğinin bozulduğu anlaşılmaktadır. Kadın, üretim sürecinde erkekle birlikte ev ekonomisine katkı sağladıktan sonra, ev içinde işlerin yapımını erkeğin yardımı olmadan yaptığı görülmektedir. Şendul Şaban filminde kadın ve erkek rol değişikliği yaptığında, kadın erkeğin rollerini üstlendikten sonra ev içinde hiçbir iş yapmamaktadır. Kadının, annenin görevleri evin içinde sınırlandırılmakta, üretim sürecinde olsa da ev içinde görevlerin kadın tarafından yapılmasının gerekliliği anlaşılmaktadır.

⁴⁷ Karkıner, N. (2013). Sosyoloji II. *Feminist Kuramlar ve Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (Ed: B. Kartal). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, ss. 37-52.

Kadın, ev dışında çalışsa da erkek tarafından yeri ev ile konumlandırılmakta ve evin içinde tüm işler anne tarafından gerçekleştirilmektedir. Ekonomik olarak eve katkı sağlaması, kadının erkek karşısında eşitliğini sağlamamakta ve toplumsal olarak konumu, ev içi ile sınırlandırılmaktadır. Başka evlerin temizliğinde, şirkette, fabrikada, tarlada, evinde dikiş dikerek ev ekonomisine katkı sağlayan kadınların olduğu Kapıcılar Kralı, Kibar Feyzo, Şendul Şaban, Gurbetçi Şaban, Davacı, Öğretmen, Düttürü Dünya ve Boynu Bükük Küheylan filmlerinde, anne mekânsal olarak ev içinde konumlandırılmaktadır. Bu filmlerde kadınların çalışması erkeklerin ev ekonomisinde yeterli kazancı elde edememesine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Maddi anlamda erkeklerin yetersiz olduğu ancak buna karşın kadınların çalışmadığı ve evin reisinin eve getirdiğiyle yetinilmesi gerekliliğinin vurgulandığı filmler de şöyle sıralanmaktadır; Kılıbık, Atla Gel Şaban, Kiracı, Talih Kuşu, Koltuk Belası, Abuk Sabuk Bir Film ve Propaganda. Varyemez filminde, ekonomik olarak toplumda yüksek kazanç elde eden erkeğin evli olduğu kadın da ev içinde konumlandırılmakta ve kadının kocasının istekleri doğrultusunda yaşantısını sürdürdüğü görülmektedir.

Sinema anlatısında yer alan erkek ve kadın sunumlarında öne çıkan ve baskın olan cinsiyetin erkek olduğu görülmektedir. Bunun sebeplerinin toplumsal bağlamda egemen düşüncenin ataerkil olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Özellikle üretim sürecinde kadının yer almadığı evde konumlandırıldığı Kılıbık, Atla Gel Şaban, Kiracı, Talih Kuşu, Koltuk Belası, Varyemez ve Propaganda filmlerinde erkeğin ekonomik ihtiyaçları ailesinin beklentilerinin üstünde sağladığında kadından üstün olarak gösterilmektedir.

Boynu Bükük Küheylan filmi aile kurumunun, ataerkil ideolojinin kadına yüklediği rol, mizaç ve statüleri toplumsallaştırdığı; annenin ve/veya babanın bu rolleri çocuklarına aktardıkları bu sayede ataerkil ideolojinin yeniden üretiminin gerçekleştirildiği⁴⁸ görülmektedir. Boynu Bükük Küheylan filminde okuma yazma bilen kadının evin dışında, üretim sürecinde yer alması ve toplumsal açıdan kadın ile erkeğin eşit haklara sahip olduğunu öğrenmesi sonucunda, evin kadınlarının ataerkil ideolojinin onlara yüklediği rollerden uzaklaştıkları görülmektedir. Liberal feminizmin eğitimde eşitliği savunusunun bu filmde önemi anlaşılmaktadır. Eğitim almış en az okur-yazar olan kadının kendi haklarını erkek karşısında savunduğu görülmektedir.

⁴⁸ Karkıner, N. (2013). Sosyoloji II. *Feminist Kuramlar ve Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (Ed: B. Kartal). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, ss. 37-52.

Garip filmi, kadınlara yüklenen tüm görevlerin bir erkek tarafında da yapılabileceğini ortaya koymaktadır. Ancak bu filmde de toplumsal bakış bir çocuğun ev içinde anneye ihtiyacının olduğu düşüncesi yansıtılarak sergilendiği görülmektedir. Abuk Sabuk Bir Film filminde annenin olmadığı ev içinde kız çocuğunun evin ihtiyaçlarını yerine getirdiği, kadın cinsel bir obje olarak ön plana çıkmakta, erkeğin cinsel ihtiyaçları için kadına ihtiyaç duyduğu görülmektedir.

Analizi yapılan on yedi filmde kadının ismen varlığının erkeğin ismen varlığının gerisinde kaldığı görülmektedir. Özellikle Kılıbık, Öğretmen ve Koltuk Belası filmlerinde evin kadınının adının olmadığı görülmektedir. Kadınların özellikle kamusal alanda isimleriyle varlıklarını gösterebildikleri; ancak kimliklerini erkeklerden daha az olacak şekilde ortaya koyabildikleri sonucu ortaya çıkmaktadır.

Kitle iletişim araçlarından sinemanın toplumsal cinsiyet sunumlarında egemen olan yerine ideal olanı sergilemeleri ile toplumsal rollerde zaman içinde bir eşitlik olabileceği ön görülmektedir. Kadın ve erkek eşit şartlarda ekonomik ve sosyal açıdan bir bütün olarak görüldüğünde, aile kurumu içinde erkeğin kadınla beraber hareket etmesiyle, aile içinde çocuklara davranışların gelecek kuşakları etkilediğini bilerek hareket edilmesi sonucunda ortaya konulacak sinema yapımlarının bir değişim başlatabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akıncı Yüksel, N. A. (2016). *İki Kişilik Dans*. Konya. Literatürk academia.
- Arberkli-Bayraktar S. (2011). *Feminist Kuram Çerçevesinde Magazin Dergilerinde Kadının Sunumu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Arslantepe, M. (2010). Sinemada Feminist Teori. *Uluslararası Bir Bilim Kategorisi Olarak Kadın: Edebiyat, Dil, Kültür ve Sanat Çalışmalarında Kadın Sempozyumu*, 28-30.
- Ataman, Ö. E. (2002). *Sinemada Toplumsal Cinsiyet Roller: 1980-1999 Yılları Arasında Türk Sineması'nda Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Sunumu*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atan, M. (2015). *Radikal Feminizm: "Kişisel olan Politik" Söyleminde Aile*. The Journal of Europa-Middle East Social Science Studies, 1 (2).
- Aydın, H. D. (2017). *Kadına Bıçılan Role Karşı Bir Direnme Yolu Olarak Feminist Sanat*. Yaşama Dergisi, 33. http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2016/sayi33/sayi33_29-49.pdf, (Erişim Tarihi: 13.06.2019)
- Connell R. W. (1998). *Gender and Power Society, the Person and Sexual Politics*. *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*. (Çeviri: Cem Soydemir). İstanbul. Ayrıntı Yayınları.
- Decoster, J. ve Lichtenstein, B. (2012). *İletişim Araştırmalarında Nicel ve Nitel Yöntemleri Bütünleştirme*. (Editör: Ö.Güllüoğlu) İletişim Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri: Görsel Metin Çözümleme. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Dikici, E. (2016). *Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marxist ve Radikal Feminizm Teorileri*, The Journal of Academic Social Sciences, 43, ss. 523-532.
- Donovan, J. (2016). *Feminist Teori*. (Çeviri: Aksu Bora-Meltem Ağduk Gevrek-Fevziye Sayılan). 11. Baskı. İstanbul. İletişim Yayınları.
- Dökmen, Z. Y. (2014). *Toplumsal Cinsiyet. Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. (5. Basım) İstanbul. Remzi Kitap Evi.

- Erdoğan, D. (2014). *Radikal Feminizm ve Marksist Feminizmin Orta Yolu Olarak Sosyalist Feminizm*. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sosyoloji Anabilim Dalı. Kadın Ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları.
- Esen, Ş. (2000). *80'ler Türkiye'sinde Sinema*, 2. Basım. İstanbul. Beta.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. Ankara. Ayraç Yayınevi.
- Gündoğdu, A. E. ve Özkan B. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkçede Atasözleri ve Deyimler*. International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/3.
- İmançer, D. (2006). *Medya ve Kadın*. Ankara, Ebabil Yayıncılık.
- İmançer, D. (2015). *Feminizm ve Yeni Yönelimler*. <http://www.kozanbilgi.net/feminizm-ve-yeni-yonelimler.html>, (Erişim tarihi: 08.04.2018)
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi temelli sosyal hizmet araştırmaları dergisi*, 1(1), 62-80.
- Karkıner, N. (2013). Sosyoloji II. *Feminist Kuramlar ve Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (Ed: B. Kartal). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, ss. 37-52.
- Kaypakoğlu, S. (2004). *Medyada Cinsiyet Stereotipleri*. İstanbul. Naos Yayıncılık.
- Kellner, D. ve Ryan, M. (1997). *Politik Kamera-Çağdaş Hollywood Sinemasının İdeolojisi ve Politikası*-, çev. Elif Özsayar, Ayrıntı, İstanbul.
- Kırmızı, N. (1990). *Geleneksel Anlatılar ve Söylen: Türk Güldürü Filmleri Üzerine Yapısalcı Bir Çözümleme*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 379.
- Lips, H. M. (2001). *Sex and Gender: An Introduction*. (Aktaran: Zehra Y. Dökmen). Mountain View, California Mayfield Publishing Company.
- O'Kelly, K. (1993). *Feminism and Anarchism*. <http://struggle.ws/talks/femm2.html>, (Erişim tarihi: 12.05.2018)
- Özden, Z. (2004). *Film Eleştirisi*. Ankara. İmge Kitapevi.

Özmete, E. ve Yanardağ, M. Z. (2016). *Erkeklerin Bakış Açısıyla Toplumsal Cinsiyet Roller: Kadın ve Erkek Olmanın Değeri*. Turkish Journal of Social Research/Türkiye Sosyal Arastirmalar Dergisi, 20(1).

Sunal, G. (2014). *Kemal*. İstanbul. Doğan Kitap.

Sunal, A. K. (1998). *TV ve Sinemada Kemal Sunal Güldürüsü*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Stone, A. (2007). *Feminist Felsefeye Giriş*. (Çeviren: Yonca Cingöz, Bilge Tanrısever). İstanbul. Otonom Yayıncılık.

Yaprak, P. (2006). *Feminist teorilerin sporla ilgili yaklaşımlarının Türkiye’de elit spor ekseninde analizi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. Marmara Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Yücel, M.Ö. (2011). *Televizyonlarda Terör, Irkçılık Ve Nefret İçerikli Yayınlar*. Uzmanlık Tezi. Ankara: T.C. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu.

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/12/131202_beyin_kadin_erkek(Erişim tarihi: 12.05.2015).

.....(2017). *Çocukta Cinsel Kimlik Gelişimi*, 21. <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:iVX6LiYdlZYJ:https://pedagojidernegi.com/wp-content/uploads/2018/07/%25C3%2587ocuk-ve-Cinsel-Kimlik-Geli%25C5%259Fimi.pdf+%&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr> (Erişim tarihi: 20.02.2017).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bati&arama=kelime&guid=TDK.BATI.5cb6e67ac5ad85.75451853 (Erişim tarihi: 17.04.2018).

<https://www.dw.com/tr/alman-mark%C4%B1-h%C3%A2l%C3%A2-ge%C3%A7iyor/a-15630003> (Erişim tarihi: 18.03.2018).

<http://adigepanorama.com/donemediler/> (Erişim tarihi: 20.03.2018).

Filmografi

Aksoy, T. (Yapımcı) ve Gören, Ş. (Yönetmen). (1990). *Abuk Sabuk Bir Film* [Film]. Türkiye: Penta Film.

- <https://www.youtube.com/watch?v=0ME6gEQWdSI>(Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://sinematurk.com/film/1369-abuk-sabuk-1-film/> (Erişim tarihi: 16.02.2016).
- Ataman, N. (Yapımcı) ve Yılmaz, A. (Yönetmen). (1978). Kibar Feyzo [Film]. Türkiye: Arzu Film. <https://www.youtube.com/watch?v=stOXnCPxOws> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://www.sinematurk.com/film/1096-kibar-feyzo/kunye/> (Erişim tarihi: 07.02.2016).
- Çetin, S., Çetin, C., Kohlstedt, S. (Yapımcı) ve Çetin, S. (Yönetmen). (1999). Propaganda [Film]. Türkiye: Plato Film ve Palermo Film. <https://www.youtube.com/watch?v=zrxWh5zKe4I> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://sinematurk.com/film/1030-propaganda/> (Erişim tarihi: 16.02.2016).
- Gezgen, Ş. (Yapımcı) ve Tokatlı, E. (Yönetmen). (1990). Boynu Bükük Küheylan [Film]. Türkiye: Ares Film. <https://www.youtube.com/watch?v=hKjIPfgW0NE> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://sinematurk.com/film/2460-boynu-bukuk-kuheylan/> (Erişim tarihi: 16.02.2016).
- Gür, Ş. (Yapımcı) ve Ökten, Z. (Yönetmen). (1988). Düttürü Dünya [Film]. Türkiye: Şeref Film. https://www.youtube.com/watch?v=BMMfgxm_C4c (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://sinematurk.com/film/3109-dutturu-dunya/> (Erişim tarihi: 14.02.2016).
- İnanoğlu, T. (Yapımcı) ve Aksoy, O. (Yönetmen). (1991). Varyemez [Film]. Türkiye: Erler Film. <https://www.youtube.com/watch?v=16Bv7GAoH4c> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://sinematurk.com/film/6515-varyemez/> (Erişim tarihi: 16.02.2016).
- İnanoğlu, T. (Yapımcı) ve Tibet, K. (Yönetmen). (1989). Talih Kuşu [Film]. Türkiye: Erler Film. <https://www.youtube.com/watch?v=WdGv4-VTCLI> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://sinematurk.com/film/6204-talih-kusu/> (Erişim tarihi: 15.02.2016).
- Keskiner, A., Keskiner, A. (Yapımcı) ve Ökten, Z. (Yönetmen). (1976). Kapıcılar Kralı [Film]. Türkiye: Çiçek Film.

- <https://www.youtube.com/watch?v=R7ttwk9kQ8s> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://www.sinematurk.com/film/4358-kapicilar-krali/> (Erişim tarihi: 07.02.2016).
- Kılıç, Y. (Yapımcı) ve Baytan N. (Yönetmen). (1984). Atla Gel şaban [Film]. Türkiye: Cem Film. <https://www.youtube.com/watch?v=3MH9BD-EzFU&t=1417s> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://www.sinematurk.com/film/1882-atla-gel-saban/kunye/> (Erişim tarihi: 11.02.2016).
- Kılıç, Y. (Yapımcı) ve  kten, Z. (Yönetmen). (1986). Davacı [Film]. Türkiye: Cem Film. https://www.youtube.com/watch?v=H_TSqU9W7y0 (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://www.sinematurk.com/film/2874-davaci/> (Erişim tarihi: 13.02.2016).
- Kılıç, Y. (Yapımcı) ve Tibet, K. (Yönetmen). (1990). Koltuk Belası [Film]. Türkiye: Cem Film. <https://www.youtube.com/watch?v=9wOPL0m0Dlc> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://sinematurk.com/film/4732-koltuk-belasi/> (Erişim tarihi: 15.02.2016).
- Kılıç, Y. (Yapımcı) ve Tibet, K. (Yönetmen). (1985). şendul şaban[Film]. Türkiye: Cem Film. <https://www.youtube.com/watch?v=RCcO3Zh4ths> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://www.sinematurk.com/film/6110-sendul-saban/> (Erişim tarihi: 11.02.2016).
- Seden O. F.,  n, M. (Yapımcı) ve  n, M. (Yönetmen). (1985). Garip[Film]. Türkiye: Uğur Film. <https://www.youtube.com/watch?v=JWLhVHqTJjY> (Erişim tarihi: 15.11.2014). Film Künyesi: <http://sinematurk.com/film/3362-garip/> (Erişim tarihi: 12.02.2016).
-  n, M. (Yapımcı) ve Aksoy, O. (Yönetmen). (1986). Kiracı [Film]. Türkiye: Uğur Film. <https://www.youtube.com/watch?v=4nRQCiaSg-U> (Erişim tarihi: 11.15.2014). Film Künyesi: <http://www.sinematurk.com/film/4616-kiraci/> (Erişim tarihi: 13.02.2016).
-  n, M. (Yapımcı) ve İnan U. (Yönetmen). (1983). Kılıbık [Film]. Türkiye: Uğur Film. <https://www.youtube.com/watch?v=csbsGPMmKDY> (Erişim tarihi:

11.15.2014). Film Künyesi: <http://www.sinematurk.com/film/4586-kilibik/> (Erişim tarihi: 07.02.2016).

Ün, M. (Yapımcı) ve Tibet, K. (Yönetmen). (1985). Gurbetçi Şaban[Film]. Türkiye: Uğur Film. <https://www.youtube.com/watch?v=qxRZX0cRYvo> (Erişim tarihi: 11.15.2014). Film Künyesi: <http://www.sinematurk.com/film/3503-gurbetci-saban/> (Erişim tarihi: 12.02.2016).

Ün, M. (Yapımcı) ve Tibet, K. (Yönetmen). (1988). Öğretmen [Film]. Türkiye: Uğur Film. <https://www.youtube.com/watch?v=eN41guxlp0c> (Erişim tarihi: 11.15.2014). Film Künyesi: <http://sinematurk.com/film/5286-ogretmen/> (Erişim tarihi: 14.02.2016).